

КУЛЬТУРА

WWW.KIMPRESS.BY

ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-АСВЕТНІЦКАЯ ГАЗЕТА

Фота Геналэзі СЯМЁНАВА, БелТА

**"АСНОВА
ПОСПЕХУ
ЗАКЛАДЗЕНА
Ў НАС
САМІХ"**

**21 красавіка
Прэзідэнт Рэспублікі
Беларусь Аляксандр
Лукашэнка выступіў
з Пасланнем
беларускаму народу
і Нацыянальнаму
сходу...**

С. 2

С. 10 — 13

**ОДА «ДА ЖЫЦЦЯ!»
НА ШЛЯХУ ПРАЗ
ЧАРНОБЫЛЬ...**

Уваскрашэнне, адраджэнне
**З Вялікаднём,
дарагая Беларусь!**

С. 14

“Мы, несумненна, даб’ёмся ўсяго таго, што задумана”

Лейтматыў развіцця: інавацыі, інвестыцыі, ініцыятыва

21 красавіка Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка звярнуўся з Пасланнем да беларускага народа і Нацыянальнага сходу. У праграмным выступленні Кіраўніка дзяржавы, як паведамляе БелТА, была акрэслена стратэгія далейшага развіцця краіны — у палітычным, эканамічным і сацыяльным аспектах.

Як адзначыў у сваім Пасланні Прэзідэнт, Беларусь ставіць сабе за мэту стаць дзяржавай з высокаразвітой эканомікай і добрым узроўнем дадатку, камфортнай і бяспечнай. Для дасягнення гэтай мэты ў бліжэйшай перспектыве належыць зрабіць стаўку на тры фактары: інавацыі, інвестыцыі і ініцыятыву.

— Аснова поспеху закладзена ў нас саміх, — падкрэсліў Кіраўнік дзяржавы. — Выкарыстоўваючы расхлябанасць, непаваротлівасць, запаволенасць, боязь прыняцця рашэнняў, безгаспадарчасць, павысіўшы адказнасць і дысцыпліну, мы, несумненна,

даб’ёмся ўсяго таго, што задумана. Для гэтага ў нас ёсць і магчымасці, і сілы, а самае галоўнае — жаданне.

Беларускі Лідар падкрэсліў, што павялічыць прадпрымальнасць і ініцыятыўнасць грамадзян немагчыма без адэкватнага павышэння іх ролі ў фарміраванні рашэнняў па сацыяльна-эканамічных праблемах грамадства.

Паставіўшы задачу дынамічнага і эфектыўнага развіцця рэгіёнаў, Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь акрэсліў і тыя рэсурсы, якія могуць перайначыць жыццё ў беларускай “глыбінцы”. У іх ліку — не толькі больш актыўнае развіццё вытворчасці і малага бізнесу, але таксама і рамёствы, агражатурызм, паляпшэнне сацыяльнай інфраструктуры.

Як ужо неаднаразова адзначалася раней, менавіта брак адпаведнай інфраструктуры з’яўляецца асноўнай перашкодай для развіцця культурна-гістарычнага турызму. Пасланне Кіраўніка дзяржавы павінна надаць новы стымул развіццю сферы паслуг.

— Трэба актывізаваць гэтую работу, каб наша краіна стала ўзорам у аказанні самых разнастайных паслуг як на ўнутраным рын-

ку, так і за мяжой, — адзначыў Аляксандр Лукашэнка. — Заклікаю прадпрымальнікаў актыўна ўключыцца ў гэтую работу. Мы надзвычай зацікаўлены ў развіцці прадпрымальніцтва, павелічэнні долі прыватнай уласнасці ў нашай эканоміцы.

У Пасланні быў зроблены акцэнт на гістарычна адметнасці беларускага народа, неабходнасці захавання яго ідэнтычнасці, што асабліва важна ў сённяшнім глабалізаваным свеце.

— Мы былі б авантурыстамі, калі б, пагарджаючы традыцыямі, менталітэтам нашых людзей, звыклым ладам жыцця, які склаўся за ўсю нашу папярэднюю гісторыю, паспрабавалі аднамомантна перанесці заходні ўзор арганізацыі грамадства на нашу глебу, — падкрэсліў Прэзідэнт краіны.

Як адзначыў Аляксандр Лукашэнка, беларусы — гэта старажытны і, адначасова, вельмі малады народ, “які, быць можа, і сам не ведае межаў сваіх магчымасцей”. І задачай года прадпрымальнасці з’яўляецца абуджэнне гэтых утоеных крыніц энергіі і сілы.

— Сёння ад прадстаўнікоў любой прафесіі патрабуецца быць сапраўднымі гаспадарамі сваёй справы, актыўнымі і ініцыятыўнымі людзьмі, — падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка.

Падатковыя льготы і дадатковыя стымулы

копій экспанатаў і дакументаў з фондаў музеяў і бібліятэк, а таксама шэрагу іншых работ і паслуг;

арганізацыямі і індывідуальнымі прадпрымальнікамі — культурных каштоўнасцей, работ па вытворчасці фільмаў, вырабе камп’ютарнай графікі, прадметаў, якія выкарыстоўваюцца пры правядзенні культурна-відовішчных мерапрыемстваў і вытворчасці фільмаў, тэлерэдыёперадач, маёмасных правоў на аб’екты аўтарскага права і сумежных правоў арганізацыям культуры, тэлекампаніям;

замежнымі арганізацыямі — рэкламных паслуг, маёмасных правоў на аб’екты аўтарскага права і сумежных правоў арганізацыям культуры, тэлекампаніям;

носьбітаў экзэмпляраў фільмаў, культурных каштоўнасцей, што ўвоззяцца на тэрыторыю Рэспублікі Беларусь арганізацыямі культуры.

На названыя арганізацыі таксама распаўсюджваецца вызваленне ад абкладання падаткам на прыбытак прыбытку арганізацыі культуры, атрыманага ад культурнай дзейнасці; вызваленне ад падатку на нерухомую маёмасць будынкаў і збудаванняў, якія належаць арганізацыям культуры або

прадастаўлены ім у арэнду, іншае карыстанне; вызваленне зямельных участкаў арганізацыі культуры ад зямельнага падатку.

Акрамя таго, ствараюцца дадатковыя стымулы для прыцягнення ў сферу культуры і інфармацыі значных аб’ёмаў спонсарскай дапамогі.

Прыняцце Указа дасць магчымасць знізіць падатковую нагрузку на арганізацыі культуры і накіраваць вызваленныя сродкі на забеспячэнне іх дзейнасці, сфарміраваць сістэму падатковых прэферэнцый для развіцця нацыянальнай культуры, стварыць эканамічныя стымулы для прыцягнення дадатковых пазабюджэтных сродкаў, забяспечыць роўныя ўмовы гаспадарання для ўсіх арганізацый культуры, павелічэнне аб’ёмаў і зніжэнне кошту паслуг культуры для насельніцтва. Дакумент таксама стане стымулам для далейшага развіцця тэлерэдыёкампаній, дзяржаўных арганізацый, якія займаюцца выпускам тэлерэдыёперадач, а таксама рэалізацыяй сацыяльна значных праектаў у секце Інтэрнэт.

Указ уступае ў сілу 1 ліпеня 2011 года.

**Паводле паведамлення
Прэс-службы Прэзідэнта
Рэспублікі Беларусь**

рыць выгадныя ўмовы для працы і фарміравання прававой базы, што будзе стымуляваць развіццё дзяржаўна-прыватнага партнёрства”.

Дакумент прадугледжвае распаўсюджванне на юрыдычных асоб, незалежна ад формы ўласнасці, наяўных для дзяржаўных арганізацый культуры дадатковых льгот, а таксама прад’астаўленне дадатковых падатковых льгот. Гэта тычыцца ПДВ, падаткаў на прыбытак, нерухомасць, зямельнага падатку.

Указам прадугледжаны таксама льготы па падатку на дабаўленую вартасць, па шэрагу кінавытворчых работ. Вольга Кананюк патлумачыла,

што, згодна з Указам № 145, прыбытак, атрыманы ад культурнай дзейнасці, не будзе абкладацца падаткам. Прадугледжаны накірункі выкарыстання сродкаў, што вызваляюцца ад падатку на прыбытак. Найперш гэтыя грошы мяркуюцца накіроўваць на набывццё і рамонт асноўных сродкаў, набывццё маёмасных правоў на аб’екты аўтарскага права і сумежных правоў, неабходных для наладжвання культурнай дзейнасці. Акрамя таго, павялічаны памер вызваляемага ад падатку прыбытку, што перадаецца ў арганізацыі культуры і іншыя арганізацыі на вызначаныя Указам мэты да 10 працэнтаў ад валавога прыбытку (цяпер — 5 працэнтаў).

У Беларусі зніжаецца падатковая нагрузка на арганізацыі культуры. Адпаведны Указ № 145 “Аб некаторых пытаннях падаткаабкладання ў сферах культуры і інфармацыі” 14 красавіка падпісаў Кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка.

Дакументам устаноўлены падатковыя льготы, якія датычацца вызвалення ад ПДВ на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь шэрагу на-прамкаў дзейнасці.

Напрыклад, гэта датычыцца рэалізацыі каталогаў (буклетаў), паштоў з інфармацыяй аб музеях (выстаўках), маёмасных правоў на аб’екты аўтарскага права і сумежных правоў, работ па тыражаванні аўдыязапісаў арганізацыямі культуры, а таксама Белтэлерэдыёкампаніяй, ЗАТ “Другі нацыянальны тэлеканал”, ЗАТ “Сталічнае тэлебачанне”.

Указам таксама прадугледжана распаўсюджванне на арганізацыі культуры, арганізацыі, якія займаюцца выкананнем работ (аказаннем паслуг) у сферы культуры, усіх форм уласнасці, а таксама тэлекампаніі шэрагу льгот, устаноўлены для дзяржаўных арганізацый культуры.

Так, вызваляюцца ад ПДВ абароты па рэалізацыі на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь:

паслуг у сферы культуры, работ па вытворчасці, тыражаванні, рэстаўрацыі фільмаў, стварэнні музейных каталогаў, вырабе

Каментарый з нагоды

Начальнік эканамічнага ўпраўлення Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Вольга Кананюк па просьбе “К” пракаменціравала Указ № 145 “Аб некаторых пытаннях падаткаабкладання ў сферах культуры і інфармацыі”. Дадзены дакумент, падкрэсліла яна, дапаможа прыцягнуць пазабюджэтных сродкі ў сферу культуры, што зробіць яе больш прывабнай для прыватнага капіталу.

“Дадатковыя падатковыя льготы будуць прадастаўлены арганізацыям незалежна ад форм уласнасці, — паведаміла Вольга Кананюк. — Указ ство-

Сімвал яднання на кіеўскай вуліцы

Помнік Уладзіміру Караткевічу з’явіўся каля Пасольства Рэспублікі Беларусь ва Украіне ў Кіеве, на вуліцы Кацюбінскага, 3. Устанавілі яго 14 красавіка.

Пра гэта паведаміў начальнік аддзела міжнародных сувязей Міністэрства культуры Беларусі Міхаіл Кажура.

Нагадаем, што бронзавую скульптуру класіка стваралі беларускія майстры Канстанцін Селіханавіч і Алег Варвашэня да 80-годдзя з дня нараджэння пісьменніка. Кам-

пазіцыя важыць прыблізна 2,5 тоны.

Нягледзячы на тое, што афіцыйнага адкрыцця помніка яшчэ не было, адразу пасля яго з’яўлення жыхары Кіева прынеслі менавіта сюды кветкі і жалобныя стужкі ў знак спачування беларускаму народу ў сувязі з трагедыяй у мінскім метро.

“Славянскі базар у Віцебску”: хто на конкурс?

19 красавіка ў Маладзёжным тэатры эстрады адбылося праслухоўванне на дзіцячы і дарослы конкурсы ХХ Міжнароднага фестывалю мастацтваў “Славянскі базар у Віцебску”.

Сярод членаў журы былі народныя артысты Беларусі, кампазітары Васіль Раінчык, Эдуард Зарыцкі, заслужаная артыстка краіны Ірына Дарафеева, начальнік упраўлення мастацтваў Міністэрства культуры Беларусі Міхаіл Казловіч, лаўрэат міжнародных конкурсаў Пётр Ялфімаў, вядомы аўтар, аранжыроўшчык, выканаўца і прадзюсар Сяргей Сухамлін ды іншыя. На жоны з конкурсаў з дзясятка раней адабраных прэтэндэнтаў былі вылучаны двое. Але гэта не значыць, што адбор, заяўкі на які прымаліся да 1 красавіка, цалкам завершаны.

Праз нейкі час павінна прайсці яшчэ адно праслухоўванне, каб з двух маладых спевакоў спыніцца, па ўмовах Міжнароднага конкурсу выканаўцаў эстраднай песні “Віцебск-2011”, на адным, які і прадставіць Беларусь на гэтым прэстыжным творчым спаборніцтве. Гэта будзе ці Алена Ланская — выхаванка прадзюсарскага цэнтра “Спамаш”, ці Яўген Слупкі — артыст Тэатра песні Ірыны Дарафеевай, які вучыцца ў Мінскім каледжы мастацтваў.

А вось сярод нашых пасланцаў на Міжнародны дзіцячы музычны конкурс “Віцебск-2011” барацьба разгорнецца ўжо непасрэдна пад час “Славянскага базару ў Віцебску”. Паводле конкурсных умоў, наша краіна можа прадставіць двух канкурсантаў. Імі будуць Ганна Атрошчанка — выхаванка Ірыны Раманоўскай — і Аляксандра Няхай, якая займаецца ў вальна-эстраднай студыі прадзюсарскага цэнтра “Залатыя галасы” пры арт-групе “Беларусы”.

Упершыню ў Каннах

11 мая ў Францыі адкрыецца 64 Міжнародны Канскі кінафестываль, дзе публіка ўпершыню зможа наведваць Беларускі нацыянальны павільён.

Як паведамілі карэспандэнту “К” у сцэнарна-маркетынгавай службе “Кінапраект” Нацыянальнай кінастудыі “Беларусьфільм”, сёння тут адбіраюцца стужкі айчынай вытворчасці, урыўкі з якіх пакажуць у павільёне на знакамітым форуме. Як стала вядома, для наведвальнікаў будзе даступны каталог-буклет з інфармацыяй пра мастацкія, дакументальныя і мультыплекійныя фільмы кінастудыі, створаныя ў 2010 — 2011 гадах. Афармленне павільёна будзе скіравана на

тое, каб пазнаёміць замежных аматараў кіно з культурай Беларусі, яе мастацкімі здабыткамі.

Асноўная мэта нацыянальнага павільёна ў Каннах — паказаць магчымасці “Беларусьфільма”, заявіць пра сваю прадукцыю, прыцягнуць увагу да айчынага кіно з боку замежных кінавытворцаў і прадзюсараў. Беларуская дэлегацыя прадэманструе адкрытасць да супрацоўніцтва, а таксама свой намер павышаць узровень нашага кіно і ў будучыні ўдзельнічаць у конкурснай праграме Канскага кінафестывалю. Журы тут сапраўды пачэснае, а старшынёй яго ў гэтым годзе з’яўляецца Роберт дэ Ніра.

Арганізатарамі Нацыянальнага павільёна на форуме сталі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Белтэлерэдыёкампанія, “Беларусьфільм”.

Класікам прысвячаецца

Энцыклапедыя “Максім Багдановіч”, выпуск якой прымеркаваны да 120-годдзя пэты, уключаны Міністэрствам інфармацыі ў спіс сацыяльна значнай літаратуры. Выйдзе яна сёлета ў верасні. Пра гэта карэспандэнту “К” паведаміла галоўны рэдактар выдавецтва “Беларуская энцыклапедыя” імя П.Броўкі Ларыса Языковіч.

педы яшчэ ў стадыі распрацоўкі, а ў залежнасці ад яго вырашым і аб’ём: на сёння заплававана прыблізна 500 старонак...

Днямі ў Энцыклапедычным навукова-метадычным цэнтры выдавецтва адбылося пашыранае пасяджэнне рэдакцыйнай калегіі і творчага калектыву энцыклапедыі “Максім Багдановіч”. Выданне аб’яднае прыблізна 2200 матэрыялаў пра жыццё і творчасць класіка беларускай літаратуры, было зазначана там, а таксама пра яго сувязі з майстрамі слова замежжа.

— Мы вырашылі стварыць энцыклапедыю, класічную па форме, але сучасную па мастацкім афармленні, — адзначае галоўны рэдактар. — Калектыву афарміцеляў цяпер спрабуе знайсці ўдалае візуальнае рашэнне кнігі. У ёй будуць выкарыстаны здымкі з Дзяржаўнага літаратурнага музея імя М.Багдановіча ў Мінску, Дома-музея пэты ў Гродне, Нацыянальнага мастацкага музея, Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва. Макет энцыкла-

Дадамо, што да 1 верасня будзе знаходзіцца на абмеркаванні План мерапрыемстваў па святкаванні 130-годдзя з дня нараджэння народных пэстаў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа. Па словах намесніка начальніка ўпраўлення ўстаноў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры краіны Уладзіміра Шышка, міністр Павел Латушка ўнёс прапанову ўключыць у гэты план гастролі Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы з пастаноўкай “Паўлінкі” ў Томску.

Аб’ява*

**Национальный академический
Большой театр оперы и балета
Республики Беларусь**

26 мая 2011 г. объявляет конкурс на замещение следующих вакантных должностей артистического персонала: артисты балета (солисты), артисты балета.

Для участия в конкурсе приглашаются лица, отвечающие требованиям квалификационных характеристик.

Лицам, желающим принять участие в конкурсе, обращаться по телефону: 334-31-39, 334-10-19.

Хто перамога ў **tibo**?

Установы культуры Беларусі падалі больш за 20 заявак на ўдзел у конкурсе на лепшы беларускі інтэрнэт-рэсурс пад назвай “Інтэрнэт-прэмія “ТІБО-2011”. Яны саборнічаюць у адной з пятнаццаці намінацый — “Культура і мастацтва”.

Як паведамілі карэспандэнту “К” у аргкамітэце конкурсу, імёны пераможцаў і прызёраў можна будзе даведацца 28 красавіка, пад час Міжнароднага спецыялізаванага форуму па інфармацыйных тэхналогіях “ТІБО-2011”. Ён адкрываецца на наступным тыдні пад дэвізам “Інфармацыйныя тэхналогіі — важны фактар інавацыйнага развіцця краіны”. На гэтай выстаўцы можна будзе пабачыць і стэнд Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, якая прадставіць звесткі пра новыя тэхналогіі, што выкарыстоўваюцца сёння ў яе працы.

Інтэрнэт-прэмію ў рамках форуму будуць прысуджаць стваральнікам і

ўласнікам самых лепшых сайтаў вось ужо дзевяты раз. Старшынёй журы конкурсу з’яўляецца міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Алег Праляскоўскі. У намінацыі “Культура і мастацтва” арганізатарамі конкурсу былі заяўлены такія падраздзелы, як “Інтэрнэт-рэсурс установы культуры”, “Інтэрнэт-рэсурс, прысвечаны відам і накірункам мастацтва”, “Мастацтва, творчыя праекты, каталогі, творчыя альбомы, электронныя галерэі ды інш. асобных творцаў”, “Электронныя бібліятэкі, інтэрнэт-рэсурсы бібліятэк”. На кожны з іх удзельнікі даслалі заяўкі.

Паводле інфармацыі аргкамітэта, колькасць прадстаўленых сайтаў па культуры і мастацтве ў параўнанні з мінулым годам не знізілася, і яна — сярэдняя па ўсіх намінацыях. Да прыкладу, на некаторыя з іх было даслана амаль восемдзсят заявак, на іншыя — каля пяці. Вядома, што ўжо неаднаразова гэтая інтэрнэт-прэмія стымулявала айчынных работнікаў культуры ствараць і развіваць сваё прадстаўніцтва ў Сеціве.

Ад ВГИКа да “Зор Шакена”

Студэнты экраннага факультэта Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў гэтымі днямі праходзяць стажыроўку ў сценах знакамітага Усерасійскага дзяржаўнага інстытута кінематаграфіі імя С.А. Герасімава.

Гэта стала магчыма дзякуючы падтрымцы спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Маладых кінематаграфістаў з нашай краіны чакае шэраг лекцый праслаўленых майстроў экрана, прагляды кінакласікі, знаёмства з найноўшымі кінатэхналогіямі. Як паведаміў карэспандэнту “К” дэкан факультэта экранных мастацтваў, прафесар Павел Іваноў, “падыхаць паветрам легендарнага ВГИКа — сапраўдная ўдача для нашых студэнтаў”. Каштоўны вопыт адной з вя-

дучых кінашкол свету, несумненна, будзе вельмі карысны для будучых беларускіх кінарэжысёраў і апэратараў. Плануецца, што на гэтым стажыроўкі за мяжой для студэнтаў БДАМ не скончацца. Паводле інфармацыі Міністэрства культуры краіны, у бліжэйшы час за мяжу адправяцца студэнты тэатральнага і мастацкага факультэтаў Акадэміі: яны наведваюць Германію, Чэхію і, таксама, Расію.

Дарчы, у гэтыя дні дэлегацыя студэнтаў і выкладчыкаў факультэта экранных мастацтваў БДАМ прымае ўдзел у маладзёжным кінафестывалі “Зоры Шакена”, які праходзіць у казахстанскай Алма-Аце. На вядомым ужо колькі гадоў і прэстыжным не толькі на прасторы СІД кінафоруме маладыя беларускія кінематаграфісты прадставяць шэраг работ, знятых цягам навучальнага года.

С.А.

Эстафета перададзена

28 красавіка завяршаецца “Мінская вясна”, а на дзень раней, 27-га, адкрываецца “Магілёўская музычная вясна-2011”. Пачынаўся ж вяснова-канцэртны марафон у Полацку, у Сафійскім саборы, дзе 20 красавіка адгучалі апошнія акорды XXIV Міжнароднага фестывалю старадаўняй і сучаснай камернай музыкі.

Кожны з музычна-вясновых фестывалаў мае свае асаблівасці. Канцэрты на сталічнай філарманічнай сцэне праходзілі пад знакам 200-годдзя Ф.Ліста: яго творы гучалі літаральна ў кожным канцэртце. Вось і закрыецца “Мінская вясна” яго знакамітай “Венгерскай рапсодыяй”. За дырыжорскім пультам будзе стаяць славуці Аляксандр Ансімаў, і ўжо адно ягонае імя абячае сюрпрызы. Скрыпачоў прывабіць удзел у канцэртце лаўрэата міжнародных конкурсаў Марата Бісенгаліева з Казахстана. Аматыры ж аркестравых прэм’ер будуць рады пачуць “Метамарфозы” славацкага кампазітара ХХ ст. Эўгена Сухоня: гэтыя сімфанічныя варыяцыі, напісаныя ў пачатку 1950-х, прагучаць у нас упершыню.

Куды больш размаітай, разнаветкаранай станецца “Магілёўская музычная вясна-2011”, якая працягнецца ажно да 25 мая. Яна змесціць і цыркавыя выступленні, і спектакль Маскоўскага незалежнага тэатра паводле М.Булгакава. Не

менш разнажанравымі будуць і ўласна музычныя сустрэчы. Тут і Надзея Бабкіна з ансамблем “Руская песня”, і джазавы вечар, сярод удзельнікаў якога — знакаміты маскоўскі кампазітар, дырыжор і піяніст Анатоль Крол. Свае сольныя праграмы прадставяць Пётр Ялфімаў, Беларускі дзяржаўны ансамбль народнай музыкі “Свята”, паэт-песеннік Алег Жукаў, салістка Магілёўскай абласной філармоніі Алена Мацярынка і тамтэйшы ансамбль эстраднага танца “Тэт-а-тэт”. Сапраўднай падзеяй стане творчы вечар Людмілы Браілюўскай, якая ў сваёй вакальнай студыі дала пуцёўку ў творчае жыццё салістам Беларускай оперы Ніне Шарубінай, Сяргею Франкоўскаму, салісту Нацыянальнай тэлерадыёкампаніі Алегу Кавалеўскаму і многім іншым вядомым спевакам. Адкрыўся ж фестываль буйным сумесным праектам: разам выступілі два аркестры народных інструментаў — смаленскі, імя У.Дуброўскага, і магілёўскі, імя І.Іванова.

Ну, а Сафійскі сабор у Полацку, паводле традыцыі, сабраў не толькі арганістаў (акрамя нашай Ксеніі Пагарэлай, выступіў таксама француз Ален Бавэ), але і аркестры, капэлы, ансамблі. Сярод удзельнікаў свята былі сімфанічны аркестр Нацыянальнай тэлерадыёкампаніі, музычная капэла “Санорус” пад кіраўніцтвам Аляксея Шута, інтэрнацыянальны інструментальны квартэт “Primavera” (Германія—Расія—Беларусь), Смаленскі гітарны квартэт, вакальны гурт “Чысты голас” ды іншыя зныяны музыканты.

Нацыянальная тэатральная прэмія: вынікі “першага сіта”

На мінулым тыдні сталі вядомыя тыя тэатры-“фіналісты”, якія прайшлі на апошні этап Нацыянальнай тэатральнай прэміі. Аdbорачная камісія з прадстаўнікоў Міністэрства культуры ў асобах першага намесніка міністра Уладзіміра Карачэўскага і галоўнага спецыяліста ўпраўлення мастацтваў Вікторыі Куксянковай, а таксама дзеячаў тэатральнага мастацтва ў складзе Валерыя Анісенкі, Тамары Гаробчанка, Аляксея Дударова, Сяргея Кавальчыка, Вячаслава Кузняцова, Аляксандра Марчанкі, Алы Палухінай, Мікалая Пінігіна, Валерыя Рачкоўскага, Рычарда Смольскага і Уладзіміра Ушакова вылучыла наступныя спектаклі:

“Набука” Дж.Вердзі Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь; **“Не мой”** паводле А.Адамовіча Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы; **“Квартэт”** Р.Харвуда Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа; **“Сонечка”** паводле Ф.Дастаеўскага Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі; **“Эсфір”** Л.Уліцкай Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Максіма Горкага; **“Аршын мал алан”** У.Гаджыбекава Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра; **“Драй швестэрн”** паводле А.Чэхава Беларускага дзяржаўнага тэатра лялек; **“Сабака на сене”** Л.Дэ Вега Драматычнага тэатра Беларускай Арміі; **“Магічнае люстра пана Твардоўскага”** С.Кавалёва Гродзенскага абласнога тэатра лялек; **“Хросная маці”** М.Горкага Гомельскага абласнога драматычнага тэатра.

Менавіта яны выйдуць на фінішную прамую ўжо праз месяц. З 30 мая па 4 чэрвеня на сцэнах сталічных тэатраў пройдзе своеасаблівы тэатральны тыдзень, пад час якога ацаніць названыя спектаклі і выставіць ім свае прафесійныя адзнакі будуць закліканы тэатралы ўсёй краіны. Беручы на ўзбраенне амерыканскую мадэль правядзення цырымоніі “Оскар”, без малаго дзве сотні айчынных тэатральных “акадэмікаў” атрымаюць персанальныя біюлетэні, якія запоўняць па выніках конкурснага прагляду і такім чынам вырашаць лёс Першай Нацыянальнай тэатральнай прэміі.

Па камтарый выніках работ адборачнай камісіі мы звярнуліся да яе старшыні, першага намесніка міністра культуры Рэспублікі Беларусь Уладзіміра КАРАЧЭЎСКАГА.

— У час працы адборачнай камісіі ў нас не было вялікіх рознагалоссяў. Кожны з членаў закрытым чынам галасаваў за спектаклі, якія, на яго думку, вартыя ўдзелу ў саборніцтве за Нацыянальную тэатральную прэмію. І названыя дзесяць пастацовак — гэта тыя, што ў выніку атрымалі большасць галасоў. Наступны этап — работа журы, арганізаванага ў нас, як вы ведаеце, па прынцыпе акадэміі. Яно, складанае з прадстаўнікоў усіх беларускіх тэатраў, будзе праглядаць спектаклі, а па выніках тыдня вынесе сваё меркаванне і — таксама закрытым чынам — вырашыць лёс Нацыянальных тэатральных прэміі. Цяпер мы распрацоўваем форму дакумента-біюлетэня, які будзе раздадзены для галасавання кожнаму з членаў жу-

ры. Ну, а падліковая камісія прааналізуе іх і агучыць у фінале тэатральнага тыдня яго вынікі. Думаецца, што гэта будзе аб’ектыўнае галасаванне.

— Уладзімір Міхайлавіч, вы праглядалі спектаклі на DVD-дысках. Наколькі такая форма работы дзавалала складзі паўнавагаснае ўражанне пра тую або іншую пастаноўку? Ці здавальняла якасць відэа?

— Не, не задавальняла. І мушу сказаць, што на сённяшні дзень у нас гэтая сістэма яшчэ не працуе належным чынам. Пэўна, тэатры былі не гатовы да таго, што для ўдзелу ў Нацыянальнай тэатральнай прэміі неабходна прадстаўляць матэрыялы належнай якасці. Хаця, думаю, дырэктарам труп сёння проста неабходна ствараць архіў запісаў сваіх спектакляў, фіксаваць усе прэм’ерныя паказы: не толькі для ўдзелу ў прэміі, але і для таго, каб з’явілася — заставаўся.

І яшчэ. Як выявілася, далёка не ўсе калектывы аказаліся гатовымі да ўдзелу ў конкурсе за Нацыянальную тэатральную прэмію. Пададзена было ўсяго толькі 27 заявак, з якіх адна не адпавядала ўмовам, бо вылучала спектакль 2008 года, хаця Палажэннем дакладна абазначаны тэрміны прэм’еры: 2009-ты — 2010-ты. Безумоўна, у некаторых тэатраў былі аб’ектыўныя прычыны, такія, як рэканструкцыя, змена мастацкага кіраўніцтва. Але ёсць і тыя, хто проста... не выказаў вялікага энтузіязму.

— А можа, з іх боку якраз больш разумя і шчыра было прызнаць, што ў іх няма спектакляў, вартых ацэнкі на нацыянальным узроўні, чым вылучаць пастаноўкі, заведана слабыя па сваіх мастацкіх якасцях, як тое зрабілі іншыя калектывы?

— Нацыянальная тэатральная прэмія — гэта ж не толькі ўласна саборніцтва, але яшчэ і магчымасць убачыць, што сёння адбываецца ў нашым тэатры, задумацца над тым, зразумець, дзе і якія на магання неабходна прыкласці. І пра гэта таксама казалі члены нашай адборачнай камісіі, адзначаючы вельмі напростую сітуацыю ў тэатральным мастацтве краіны.

— Ці значыць гэта, што можа складзіся сітуацыя, пры якой не знойдзецца кандыдата для намінацыі “Лепшы спектакль”?

— Не, такога не будзе. У нас ёсць пастаноўкі, вартыя дадзенай намінацыі.

— Тады іншае пытанне: як параўноўваць оперны спектакль, лялечны і драматычны?

Напярэдадні падзеі

— Мы пастараемся знайсці рашэнне для гэтай няпростай сітуацыі. Але, з іншага боку, трэба ўлічваць і такія абставіны, як, прыкладам, наяўнасць у нашай краіне толькі аднаго тэатра оперы і балета, і г. д. У нас ужо ёсць пэўныя думкі, як гэтую акалічнасць улічыць, але я пакуль што не гатовы агучыць канкрэтныя рашэнні.

— Згодна з Палажэннем аб правядзенні конкурсу, адборачная камісія мусіла вызначыць не толькі спектаклі-лідары, як тое было зроблена, але і тыя канкрэтныя намінацыі, у якіх кожная з пастацовак будзе саборнічаць...

— Хачу сказаць адкрыта, што шэраг спектакляў, пададзеных на атрыманне прэміі, не ўтрымліваў у суправаджальных дакументах канкрэтных намінацый, у якіх тэатр вылучае свой твор, хаця тое і патрабавалася. Таму мы вырашылі даць магчымасць нашаму журы вызначыць тыя пазіцыі, дзе гэтыя спектаклі маглі б выступаць. І чым больш будзе думак, спрэчак, меркаванняў, тым, на маю думку, лепш. Хочацца, каб інтрыга адносна таго, хто ж атрымае галоўную прэмію, засталася да самага фінала.

— Наконт інтрыг. На вашу думку, ці не ўзнікне пасля абвешчання спісу спектакляў-фіналістаў Нацыянальнай тэатральнай прэміі сітуацыя, пры якой калектывы, што не трапілі ў гэты шорт-ліст, страцяць цікавасць да конкурсу і папросту праігнаруюць фінальныя мерапрыемствы: маўляў, навошта дзяліць тое, што заведана атрымаюць іншыя?..

— Я перакананы: такога не будзе. Больш за тое, мне падаецца, што, наадварот, гэта стане нагодай задумацца: чаму ж цябе так “недаацанілі”? Мяркую, спрацуе пэўная прафесійная гордасць і жаданне паглядзець, што ж адбываецца ў іншых тэатрах. Гэта — конкурс, у якім заўсёды бываюць пераможцы, а бываюць і тыя, каму нічога з узнагарод не далася. Але ж застаюцца ўражанні і досвед таго, чым займаюцца твае колегі побач.

— Ці будзеце запрашаць на фінальныя мерапрыемствы замежных тэатральных экспертаў з мэтай дэманстрацыі ім сучасных здабыткаў беларускага тэатра?

— Пакуль не плануем. Хочам паглядзець, што ў нас атрымаецца, прааналізаваць зробленае, выправіць памылкі. А ўжо на наступныя фестывалі можна запрасіць і гасцей.

— І апошняе пытанне: што ўсё ж, акрамя ўзнагароды і матэрыяльнага дадатку да яе, даць перамога ў Нацыянальнай тэатральнай прэміі тэатрам і асобным творцам?

— У першую чаргу — статус. Думаю, кожнаму прыемна, калі на яго адрас гучыць: “Уладальнік Нацыянальнай тэатральнай прэміі”. Таксама — магчымасць, калі будуць падавацца дакументы на наданне тых або іншых званняў, яшчэ раз падкрэсліваць, што людзі, якія працуюць у тэатры, вартыя гэтых званняў і дзяржаўных узнагарод. І, канешне ж, — Нацыянальная тэатральная прэмія дае магчымасць падняць уласную самаацэнку. А ўпэўнены ў сваіх сілах творца, адпаведна, упэўнена крочыць і ў мастацтве.

Тэатрына КОМАНАВА

Трактат, альбом і перапіска

Праз некалькі гадоў у сталіцы мае паўстаць Музейны квартал на базе Нацыянальнага мастацкага музея.

Як паведамілі “К” ў Міністэрстве культуры краіны, стварэнне Музейнага квартала, канцэпцыя ўзвядзення якога адобрана кіраўніцтвам краіны, будзе рэалізавана ў два этапы. На першым з іх адбудзецца праектаванне, а на другім — будаўніцтва, рэстаўрацыя і прыстасаванне існуючых будынкаў пад музейныя памяшканні. У прыватнасці, на першым этапе цягам 2011 — 2015 гг. прадугледжана праектаванне дэпазітарыя і рэстаўрацыйнага цэнтра па вуліцы Кірава, 25, злучаных з будынкамі па вуліцах Кірава, 25 і Леніна, 20, Леніна, 22 з

прыбудовай да галоўнага корпуса з комплексам дапаможных памяшканняў.

Новыя праекты чакаюцца ў Мемарыяльным комплексе “Брэсцкая крэпасць — герой”. З нагоды чарговай гадавіны ўвядзення Цытадэлі ў лік дзеючых крэпасцей І класа Расійскай імперыі адбудзецца адкрыццё выстаўкі “Брэст-Літоўская крэпасць. Фотаздымкі 1905 — 1918 гг.”. Як адзначыў загадчык філіяла “Музей “Пяты форт” Аляксандр Карататэз, у межах праекта прадэманструюць каля 40 малавядомых чарцяжоў, здымкаў крэпасці пачатку ХХ ст. — з фондаў комплексу, а таксама прадстаўленыя калекцыянерамі.

Не менш значнай сёлетняй культурнай падзеяй стане і экспанаванне ў межах традыцыйнай выстаўкі “Экспануецца ўпершы-

ню. З паступленняў 2010 года ў збор Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь”, якая адкрывецца напярэдадні Сусветнага дня музеяў, выдання 1730 г. трактата “Вялікае мастацтва артылерыі” беларускага вучонага Казіміра Семановіча. Унікальнае выданне, па якім у свой час вучыліся Ньютан, Пётр І і нават Напалеон, у нашай краіне дагэтуль не было прадстаўлена.

Цікавы праект чакаецца і ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча. У рамках праекта “Наш музей — Максімаў дом” плануецца прадставіць сем тэматычных выставак, якія будуць экспанавана па цягам аднаго тыдня кожная. Гасцям пакажуць самыя цікавыя з неапублікаваных і раней неэкспанаваных матэрыялаў з фондаў, сабраных супрацоўнікамі музея. У гэтым месяцы кожны зможа пазнаёміцца з альбомам сям’і Багдановічаў, а таксама перапіскай бацькоў паэта.

Тэрміны “дзяржаўна-прыватнае супрацоўніцтва” і “апякунскі савет” усё часцей гучаць на пасяджэннях калегіі Міністэрства культуры краіны і разнастайных нарадах. Ёсць ужо і пераканаўчыя прыклады ўкаранення гэтых з’яў у жыццё (пра іх мы пісалі неаднойчы). Каторы раз паўторымся і пра выкананне мерапрыемстваў ў рамках рэалізацыі Дырэктывы Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь №4 “Аб развіцці прадпрыемстваў і ініцыятывы і стымуляванні дзелавой актыўнасці ў Рэспубліцы Беларусь”... Але ў вочы адрозніваецца адна акалічнасць: ці ўсе яны лакалізаваны ў межах Мінскай кальцавой дарогі або, у крайнім выпадку, абсягах іншых буйных гарадоў? Хаця і ў выступленнях кіраўнікоў Міністэрства, і ў нарматыўных актах, якія ствараюць заканадаўчую базу для “новай эканамічнай палітыкі” ў сферы культуры нічога не гаворыцца пра тых або іншых абмежаванні арэала распаўсюджвання гэтых з’яў. Там вядзецца гаворка пра культуру Беларусі ў цэлым. Зрэшты, менавіта агульнанацыянальны характар мае і Год прадпрыемстваў.

Толькі адзінкавыя прыклады

— Прыцягненнем спонсарскіх сродкаў работнікі культуры з рэгіёнаў займаліся заўсёды, — кажа начальнік упраўлення ўстановаў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Уладзімір Шавялёў. — Аднак раней такая дзейнасць была даволі спантаннай, яна нават не мела адпаведнага аналітычнага забеспячэння. Цяпер жа гэты вектар уяўляецца нам прыярытэтным важным. Адпаведна, і нашы захады будуць куды больш мэтанакіраванымі.

“Палявыя даследаванні” карэспандэнтаў “К” пад час іхніх шматлікіх камандзіровак толькі пацвярджаюць падобную выснову. Сапраўды, адзінкавыя прыклады ўдалага фандрайзінгу рупліўцы прадэманстравалі ўжо даўно. Прыкладам, начальнік аддзела культуры Стаўбцоўскага райвыканкама Анатоль Грэкаў здолеў знайсці сродкі на выданне цэлай серыі кніг, прысвечанай постацям землякоў. Руплівец працягвае плённа працаваць у гэтым кірунку і па сыходзе на пенсію: сёння ён з’яўляецца старшынёй апякунскага савета Дзяржаўнага музея Якуба Коласа.

Але гэта — менавіта адзінкавыя прыклады. З адсутнасцю пэўнай зладжанай сістэмы не пагадзіцца немагчыма.

— Нам удавалася знаходзіць паразуменне са спонсарамі, прыцягваць іх да правядзення нашых мерапрыемстваў. Але... Апошнім разам гэта было гады тры таму, — прызналася дырэктар аднаго з раённых дамоў культуры.

Зрэшты, тая яе калегі з іншых мясцін, да якіх звярнуўся карэспандэнт “К” пры падрыхтоўцы гэтага матэрыялу, нават і падобных рэзультатаў не змагла прыгадаць. Цалкам прадказальна, што для такіх устаноў культуры, як бібліятэкі, гэты стан рэчаў характэрны яшчэ ў большай ступені.

— На жаль, прыклады дзяржаўна-прыватнага супрацоўніцтва ў гэтай сферы мне не вядомы, — паведаміў намеснік начальніка ўпраўлення ўстановаў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры краіны Уладзімір Шышкін, які курьеруе бібліятэчную дзейнасць.

Гутаркі з работнікамі культуры загэўніваюць: праблема мае, у тым ліку, і чыста псіхалагічны характар. У свядомасці многіх словы “спонсарства” і “мецэнацтва” пакуль не складаюцца ў адзіны асацыятыўны шэраг з РДК, Раённым музеем або той жа бібліятэкай. Маўляў, Нацыянальная бібліятэка ці Нацыянальны мастацкі музей — гэта ж зусім іншая справа...

І сапраўды, заахоўваюцца да супрацоўніцтва прадстаўніцтва міжнароднай карпарацыі або буйны банк у раённых устаноў культуры наўрад ці атрымаецца. Але чаму б не паспрабаваць дамовіцца, скажам, з індывідуальным прадпрыемствам, які арандуе ў тым самым РДК плошчы пад салон пракату вечаровых сукенкаў, каб той выступіў спонсарам канцэрта мясцовых “зорачак”? У выніку самадзейных артысты атрымалі б эфектныя сцэнічныя касцюмы, а прыватнік — някепскую рэкламу. Здавалася б, дробязь, але калі зрабіць такі падыход сістэмным...

Справаздача за танцы

19 сакавіка ў Лідскім раённым палацы культуры ўпершыню прайшоў адкрыты турнір па спартыўных бальных

СОЦЫУМ

І сапраўды, у наш час няма ахвотнікаў даваць грошы проста так. Нават пастяховыя бізнесмены схільныя лічыць кожны рубель.

— Таму вельмі важна знайсці да іх індывідуальны падыход, умець улчыць інтарэсы і пажаданні спонсара, — кажа Ірына Тур.

Варта дадаць, што гэтае супрацоўніцтва не заканчваецца нават пасля правядзення імпрэзы. Зазвычай спонсары патрабуюць дабайную справаздачу за выдаткаваныя імі сродкі.

— Як правіла, спонсара цікавяць дзве рэчы: на што канкрэтна былі патрачаны іх грошы і наколькі яркай, запатрабаванай, цікавай была наша імпрэза, — кажа дырэктар Палаца культуры. — Каб не быць галаслоўнымі,

ла сярброў” сфарміравалася вакол Міжнароднага фестывалю дзіцячай творчасці “Залатая пчола” ў Клімавічах або Фестывалю сямейнай творчасці ў Глуску.

— І цяпер, пасля прыняцця адпаведнага нарматыўнага акта, апякунскія саветы будуць набываць юрыдычны статус праз рашэнні абласных і раённых выканкамаў, — дадаў Анатоль Сінкавец.

Ці прыжывецца такая ініцыятыва “на месцах”? Начальнік упраўлення культуры мае на гэты конт аптымістычныя погляды. Бо неабякавыя людзі ёсць у кожным райцэнтры — у іх лік уваходзяць і дырэктары дзяржпрадпрыемстваў, і прыватныя прадпрыемствы. І таму важна стварыць канкрэтны механізм, якія акумулявалі б іхнія высілкі і ўвасаблялі ў канкрэтныя праекты.

Ашмянскага райвыканкама і турыстычнай фірмай з Мінска.

Але такія прыклады, паўтаруся, — таксама адзінкавыя...

Казача пра пасіўнасць або інертнасць саміх работнікаў культуры ў дадзеным выпадку я паасцярога б. Бо часам і душа гарыць, і розум працуе няблага, а вось тых навыкаў, якія патрэбны, каб рэалізаваць свой імгэт, на жаль, бракуе. І сітуацыя тут, падаецца, — аб’ектыўная.

— Я атрымала адукацыю яшчэ ў 1970-я гады — у той час, калі пра прыцягненне спонсараў ніхто нават думаць не думаў, — прызналася начальнік аддзела культуры ў невялікім раёне. — Тое ж самае тычыцца і маіх найбліжэйшых калег: дырэктараў метадычнага цэнтра,

Ці рэальна знайсці мецэната для РДК?

Як эканамічнаму механізму акумуляваць кадры?

3 пасланніа Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь беларускаму народу і Нацыянальнаму сохду

“У год, аб’яўлены Годам прадпрыемстваў, нам неабходна звярнуць увагу на стыль і матывацыю нашай з вамі работы, на тое, як большасць з нас ставіцца да сваіх абавязкаў: ініцыятыўна, прадпрыемства, з жаданнем, прапановаўчы новыя ідэі, або абьякава, пастаянна чакаючы ўказанняў “зверху” аб тым, што і як трэба рабіць...”
“У рэшце рэшт, усё вырашаюць людзі, іхнія ідэі, задумы, ініцыятыва, падрыхтоўка і матывацыя...”

танцах “Лідская феерыя”, удзел у якім прынялі каля 160 пар з усёй Беларусі. Па водгукках наведвальнікаў, імпрэза адпавядала сваёй назве. Як адзначыла дырэктар установы Ірына Тур, увагобіць у жыццё даўноўна мару ўдалося менавіта дзякуючы спонсарскай дапамозе. І гэта не адзіны прыклад, бо ў Лідскім палацы культуры фандрайзінг мае не спарадычны, а менавіта сістэмны характар.

— Мы ўвогуле стараемся не браць грошы з бюджэту на правядзенне сваіх мерапрыемстваў, — кажа Ірына Тур. — Разлічваем і на ўласнаручна заробленыя сродкі, і, вядома, на падтрымку спонсараў...

Без сумневу, знайсці апошніх у сур’ёзным прамысловым цэнтры куды прасцей, чым у невялікім мястэчку. Ды, як адзначыў начальнік Лідскага райаддзела культуры Уладзімір Самсоняў, дабрадзеі досыць рэдка працягваюць ініцыятыву самі. Адсюль і выснова: калі гара не ідзе да Магамета...

— Мы дабайна аналізуем, якія з лідскіх прадпрыемстваў можа зацікавіць тая або іншая наша імпрэза, якія рэкламныя магчымасці мы можам прапанаваць спонсарам, і ўлічваем гэта яшчэ на стадыі стварэння сцэнарыя, — распавядае Ірына Тур. — Прыкладам, ладзячы нейкае дзіцячае свята, зусім не складана ўплесці ў яго канву невялікую рэкламу марожанага. Потым выкладаем свае прапановы на паперы, і ўжо тады звяртаемся да патэнцыйных спонсараў...

Калі іх удаецца зацікавіць — гэта значыць, што супрацоўніцтва пачынаецца. Так, менавіта толькі пачынаецца.

Наступная стадыя — своеасабліва “абарона” праекта перад усё яшчэ патэнцыйным спонсарам. Прадстаўнік Палаца культуры мусіць пераканаўча патлумачыць не толькі значнасць будучай імпрэзы для лідчан, але і тую канкрэтную выгаду, якую займее яе фундатар. А потым адказаць на ўсе яго прызірлівыя пытанні.

абавязкова прыкладаем да сваіх справаздач фота- і відэадакументацыю...

Зрэшты, як адзначыла Ірына Тур, не ўсімі камерсантамі, з якімі супрацоўнічае ўстанова, рухае выключна прагматызм. Некаторыя нават лічаць за лепшае не афішаваць свае справы публічна.

Увага!

Он-лайн-канферэнцыя па ПЫТАННЯХ развіцця праектных тэхналогій

26 красавіка з 10-й да 12-й гадзіны Інфацэнтр “Культура-інфа” ладзіць он-лайн-канферэнцыю на тэму: “Развіццё праектных тэхналогій у сферы культуры”. Канферэнцыя адбудзецца на форуме www.forum.kimpress.by ў адпаведнай тэме раздзела “Ёсць пытанне!”. Да ўдзелу запрашаем усіх зацікаўленых.

на. Прыкладам, такія дабрадзеі не так даўно забяспечылі новымі касцюмамі народны хор ветэранаў.

Адпаведна, нават у такім параўнальна невялікім горадзе, як Ліда, можна знайсці не толькі спонсараў, але і мецэнатаў. Але далёка не заўсёды яны знаходзяцца самі.

Апякунскі савет для помніка спадчыны

Як адзначыў начальнік упраўлення культуры Магілёўскага аблвыканкама Анатоль Сінкавец, праблемы са стварэннем апякунскіх саветаў у рэгіёне не прадбачыцца: з той проста прычыны, што на Магілёўшчыне зусім не бракуе тых ва ўсіх сэнсах слова грамадзян, якія маюць і магчымасці, і прагу дапамагчы культуры.

Больш за тое, па сутнасці, некаторыя такія саветы функцыянуюць ужо не першы год: у прыватнасці, своеасаблівае “ко-

Паводле назіранняў Анатоля Сінкаўца, сапраўдны дабрадзеі зазвычай не патрабуюць ні славы, ні якіх-кольвечы іншых дывідэндаў. Але, у той самы час, афіцыйны статус члена апякунскага савета — дадатковы стымул для бізнесмена або дырэктара прадпрыемства ўкладаць сродкі ў культуру. Бо гэты прэстыжны статус — добры штыр да дзелавога рэнаме.

Анатоль Сінкавец агучыў і папраўдзе цікавую прапанову: чаму б не ствараць апякунскія саветы не толькі для ўстановаў культуры, але і для канкрэтных помнікаў гісторыка-культурнай спадчыны?

— Такое “кола неабякавых” ужо паўстала вакол знакамітага манастыра ў Пустынках, і плён яго дзейнасці — ві-

РДК, музея, ЦБС... Мы — людзі, угадаваныя ў зусім іншых эканамічных умовах, і прывычываецца да “новых павеваў” нам вельмі складана. Дык ці не было б мэтазгодным сабраць такіх, як я (а іх у краіне, паверце, нямала), на адмысловыя курсы, дзе спрактыкаваныя спецыялісты маглі б патлумачыць нам, з якога боку да гэтых спонсараў падыходзіць?..

І ў Міністэрстве культуры краіны, і ў Магілёўскім абласным упраўленні мне пацвердзілі, што цэнтралізаванага метадалагічнага забеспячэння фандрайзінгу пакуль не існуе — як і збору ды аналізу таго досведу, які назапашваюць канкрэтныя арганізацыі. Як падкрэсліў Уладзімір Шавялёў, тэма гэтая пакуль яшчэ новая, і таму яна патрабуе вельмі грунтоўнай прапрацоўкі.

У Лідскім палацы культуры перамовы з патэнцыйнымі спонсарамі — кампетэнтны спецыяліста, які працуе на пасадзе культуролога (ён жа адказвае таксама і за рэкламна-інфармацыйнае забеспячэнне імпрэзы). Хтоscopy, магчыма, адзначыць, што функцыя для гэтай спецыяльнасці — “няпрофільная”, а хтоscopy — парадуюцца за калег з Ліды з той прычыны, што ў іх ёсць пасада для чалавека, які бярэ на сябе гэтыя адказныя паўнамоцтвы, і пасада, аднак, не вакантная.

Зрэшты, як адзначыла тая ж Ірына Тур, праца ў сферы культуры патрабуе пэўнай універсальнасці. З гэтым цяжка не пагадзіцца — як і з тым, што адной з неабходных здольнасцей тут з’яўляецца менавіта прадпрыемстваўнасць.

Урэшце, важна ўсвядоміць правільны адказ на пытанне: каму гэта трэба? І адказ гэты, як падаецца, — відавочны.

Каму трэба, каб жыццё ў роднай установе культуры было больш насычаным і цікавым, каб смелыя праекты ўвасабляліся ў жыццё, а не чэзлі “ў шуфлядзе”? Натуральна, самім работнікам культуры і, у першую чаргу, іх аўдыторыі.

Міністр культуры краіны Павел Лапушка неаднойчы падкрэсліваў, што галоўная мэта прыцягнення пазабюджэтных сродкаў — паляпшэнне якасці таго “прадукту”, які прапануюць наведвальнікам установы культуры. Як няма межы творчых дасканаласці, так неабмежаваня і фінансавыя выдаткі, без якіх немагчыма рэалізаваць крэатыўныя задумы. А дзяржбюджэт, на жаль, не гумы...

30 гадзін на месяц

За апошнія дзесяцігоддзі ў нашай дзяржаве шмат зроблена для папулярызацыі і пашырэння сферы ўжывання беларускай мовы.

Большасць стужак мы глядзім з дапамогай тэлебачання, таму моўная сітуацыя на тэлеканалах патрабуе больш пільнай увагі. Пакуль беларуская мова прысутнічае толькі ў стужках, якія дэманструюць каналы Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі краіны. Збольшага гэта — дакументалістыка, у тым ліку замежная. Што да ігравога кіно, у тым ліку серыялаў, то ў іх беларускі дубляж з'яўляецца бадай выключэннем.

— Айчынная тэлебачанне толькі вітае стужкі на беларускай мове і па магчымасці робіць усё, каб іх з'яўлялася больш, — кажа Ларыса Малахава, дырэктар Дырэкцыі ліцэнзійных праграм і кінапаказу НДТРК. — Іншая справа, што існуе шэраг акалічнасцей, якія не дазваляюць нам адразу павялічыць колькасць беларускамоўнага прадукту. Прычыны найперш — эканамічныя. Права на паказ само па сабе каштуе значных грошай, а дадатковыя выдаткі на пераклад і дубляж, зразумела, не самыя танныя...

Частка замежных стужак і перадач, якія купляюцца нашым тэлебачаннем у Расіі, ужо агучана на рускай мове. Тыя, што трапляюць з іншых замежных рынкаў кіна- і тэлевізійнай прадукцыі, агучваюцца самастойна, але тут існуе адзін юрыдычны нюанс. Пэўная частка з іх прадаецца з абавязковай умовай перакладу адно на рускую мову. Таму, пры ўсім жаданні, іх нельга агучыць на беларускай. Тым не менш, кіраўніцтва Белтэлерадыёкампаніі ў асобных выпадках спрабуе выправіць становішча. Так, для краязнаўчай перадачы "Атлас "Дыскаверы". Японія" замежныя праваўладальнікі зрабілі беларусам выключэнне.

Да таго ж, падрыхтаваць фільм або праграму да эфіру не так проста: гэта патрабуе не толькі сродкаў, але таксама і часу на якасны пераклад, адаптацыю, падбор акцёраў. Для таго, каб акцёрам "патрапіць" у артыкуляцыю сваіх персанажаў, таксама патрэбен пэўны час. Усё гэта робіць дубляж мастацкай стужкі куды больш складаным працэсам, чым дакументальнай карціны. У апошнім выпадку, часцей за ўсё, выкарыстоўваецца дыктарскі закадравы тэкст, што робіць задачу значна прасцейшай.

Замежныя праваўладальнікі наогул вельмі ўважліва адсочваюць "іншамоўны" лёс сваіх твораў. Так, буйныя галівудскія кампаніі — "мэйджары" непасрэдна ўплываюць на працэс адаптацыі ўласных стужак, у тым ліку пільна сочаць за тым, каб галасы тых, хто агучвае персанажаў, пасавалі вобразам акцёраў. У Белтэлерадыёкампаніі ганарачца тым, як працуюць з замежнымі карцінамі. Адным з апошніх станоўчых прыкладаў Ларыса Малахава лічыць агучванне на рускай мове шостага сезона знакамітага серыяла "Доктар Хаус". Што да беларускай, то тут трэба згадаць вельмі удалую адаптацыю стужкі "Катынь" польскага класіка Анджея Вайды. Карціну рыхтавалі за гадзі, але так атрымалася, што яе паказалі крыху раней у сувязі з трагічнымі падзеямі катастрофы пад Смаленскам у красавіку 2010-га.

— Праект па агучванні вайдаўскай "Катыні" на беларускую мову — хутчэй, выключэнне, бо не меў на мэце атрымання нейкага прыбытку, — кажа Ларыса Малахава. — Такія праекты звычайна з'яўляюцца іміджавымі, фактычна, яны — разавыя. Іх робяць для таго, каб прыцяг-

Мову выбірае сцэнарыст

Дзякаваць богу, "Беларусьфільм" цягам ужо некалькіх гадоў функцыянуе ў някепскім працоўным рэжыме: выпускае мінімум дзесяць адзінак мастацкага ігравога кіно ў сезон. Аднак на беларускай мове за апошні час было знята толькі некалькі стужак:

"Ня б а ч а н ы край" Віктара Аслюка па апавяданні Мі-

складнікаў: стылістыкі, манеры акцёрскай ігры і г.д.

Аднак Кацярына Панамарова ўпэўнена ў тым, што беларуская мова можа быць мовай нацыянальнага кіно:

— Беларуская мова мусіць быць запатрабавана пры здымках стужак аб падзеях гісторыі, нацыянальных героях нашага народа. Пакуль дакладна не вядома, ці будзе прадугледжваць статус нацыянальнага фільма абавязковае выкарыстанне беларускай мовы, але можна меркаваць, што ў дадзеным выпадку гэта будзе натуральна.

— Без беларускай мовы стужкі на нацыянальна-гістарычную тэматыку абыйсці не могуць, — упэўнены і вядучы рэдактар дакументальнага кіно Нацыянальнай студыі Уладзімір Мароз. — Ну, на якой мове, апрача беларускай, можна здымаць карціны пра пісьменнікаў, акцёраў тэатра, мастакоў? Аднак сцэнарыі мы на студыі "Летапіс" таксама не перакладаем, — яны ідуць у справу на мове арыгінала. У мінулым годзе з 19 выпушчаных намі фільмаў 10 — гэта значыць, больш за 50% — былі беларускамоўныя, што лічу вельмі добрым паказчыкам.

Выратавальныя субцітры?

Як паведаміла "К" кіраўніцтва адной з буйных сетак крам з відэа, аўдыядыскамі, запыты пакупнікоў

Менавіта на мову мастацкага кіно, лексічны запас яго персанажаў арыентуецца не толькі моладзь, але і астатнія катэгорыі глядачоў. У якасці невялікага прыкладу дастаткова згадаць мексіканскія і бразільскія "мыльныя оперы", пасля прагляду якіх жыхары буйных гарадоў пачалі выпраўляцца на "фазэнды" — іншаземны экзатызм азначэння лецішча амаль імгненна стаў нормай. Публіка заўсёды, няхай падсвядома, пераймае рысы герояў стужак, і мову — у першую чаргу. Дарма казаць, што канкурыраваць на экране з рускай мовай беларускай вельмі складана: у параўнанні з моўнай плыняй на постсавецкай прасторы беларускі "струменьчык" пакуль выглядае досыць сціпла. Што замінае зрабіць наш экран больш беларускім, вырасьце даведацца карэспандэнт "К".

х а с я
З а р э ц
ка га і

Дубляж ці субцітры?, або На мове (у) кіно

нуць увагу аўдыторыі да тэлеканала. Але эканамічна яны, на жаль, немэтазгодныя. Да таго ж, колькасць акцёрскіх "галасоў", якія працуюць над агучваннем у Беларусі, вельмі абмежаваная. Нікому не хочацца, каб са стужкі ў стужку "вандравалі" адны і тыя ж галасы. Наогул, вопытныя спецыялісты ў гэтай справе — на вагу золата. Згадайма тых жа гукарэжысёраў: у кожнага з іх — сваё манера працы, таму для лепшага выніку ўсю работу з пэўным фільмам павінен выконваць адзін і той жа спецыяліст. Праз адсутнасць вялікай колькасці прафесіяналаў магчымасці Белтэлерадыёкампаніі ў гэтым кірунку — абмежаваныя. Калі карыстацца статыстыкай, дык атрымаеш наступнае: на дадзены момант у Беларусі можна якасна агучваць каля 30 гадзін мастацкага кіно на замежнай мове ў месяц.

Праблемай з'яўляецца і тое, што ў краіне практычна не здымаюць мастацкае кіно на беларускай мове. Сапраўды, калі сама Нацыянальная кінастудыя рэдка карыстаецца роднай мовай нашых продкаў, якія прэтэнзіі могуць быць да кінапаказу на тэлебачанні?..

"Масакра" Андрэя Кудзіненкі. Прынамсі, у апошняй па-беларуску размаўляе толькі частка персанажаў, як і ў чатырохсерыйнай карціне "Талаш" рэжысёра Сяргея Шульгі, якая ў дадзены момант дапрацоўваецца. Але ці можна лічыць шматмоўны варыянт удалым з пункта гледжання пашырэння прасторы выкарыстання роднай мовы?

— "Беларусьфільм" здымае карціны на той мове, на якой напісаны сцэнарыі, — расказала карэспандэнт "К" выконваючая абавязкі галоўнага рэдактара кінастудыі Кацярына Панамарова. — А сцэнарыі, якія да нас дасылаюць, амаль выключна на рускай мове. Зразумела, іх аўтары разлічваюць, у тым ліку, на тое, што рускамоўныя стужкі будуць лягчэй прадавацца на велізарным постсавецкім рынку...

Пагадзімся, мова, на якой знятая карціна, — важны момант. Але ў такім выпадку для дасягнення лепшага эканамічнага выніку "Беларусьфільму" трэба рыхтавацца да здымак на англійскай, нямецкай, французскай, ды іншых замежных мовах. Да таго ж, улічваючы і тое, што нацыянальная адметнасць мастацкага кінатворца складаецца не толькі з мовы, але і з шэрагу іншых, не менш важных,

на беларускамоўны тавар існуюць. Але калі гандляваць беларускамоўнай музыкай становіцца справай прыбыткавай, то малая колькасць назваў беларускамоўных DVD і невялікі тыражы практычна не даюць магчымасці для рэнтабельнай працы. Прадукцыя "Беларусьфільма" апошнім часам актыўна тыражуецца на дысках, але гэта рускамоўныя стужкі. Апошні раз, калі Нацыянальная студыя выпускала ў рознічны гандаль дубліраваную беларускую версію карціны, адбыўся амаль вострым гадом таму: тады яшчэ відэакасеты з "Анастасіяй Слуцкай" выйшлі абмежаваным тыражом і з'яўляюцца сёння сапраўдным рарытэтам.

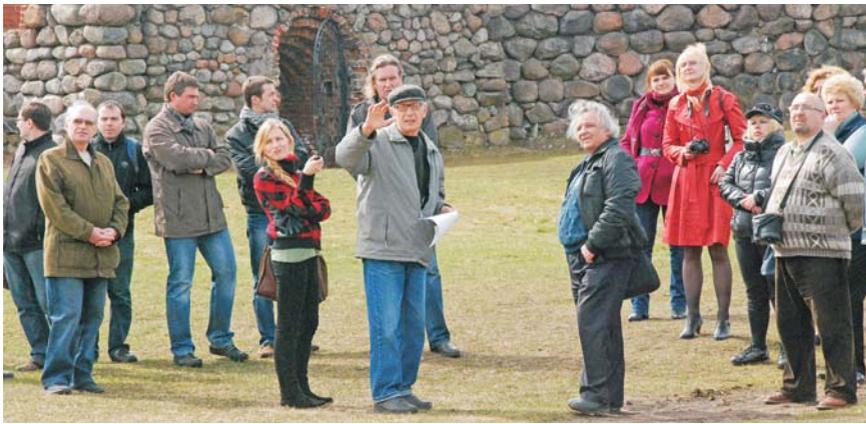
Яшчэ з ленаградскіх часоў існавання "Белдзяржкіно" нашы стужкі, па традыцыі, здымаліся на рускай. Між тым, да пачатку 90-х гадоў была шырока распаўсюджана практыка стварэння беларускамоўных варыянтаў твораў "Беларусьфільма". У пэўным сэнсе, гэтыя версіі былі сапраўднымі шэдэўрамі рэжысёрскага і акцёрскага майстэрства. Дастаткова ўгадаць, з якім імпэтам працавалі над агучваннем нашы купалаўцы, прамаўляючы тэкст за вядомых маскоўскіх і ленаградскіх акцёраў. Але на сённяшні дзень кі-

напракат краіны не ставіць перад "Беларусьфільмам" задачу стварэння беларускамоўных версій: колькасць кінакопій айчынных стужак — зусім невялікая, і выпускаць два варыянты будзе, зноў-такі, эканамічна немэтазгодна. З апошняй прычыны таксама няма сэнсу ў самастойным друку кінакопій. Хоць гэта і можа даць пэўны заробак адпаведным спецыялістам, але на даходах практыкаў і дыстрыб'ютараў, а таксама коштах на білеты адаб'ецца не лепшым чынам.

Пэўным выйсцем для тых, хто хоча глядзець апошнія сусветныя прэм'еры на беларускай мове, можа стаць стварэнне адпаведных субцітраў. Такі спосаб перакладу шырока ўжываецца ў еўрапейскіх краінах, найперш — на тэлебачанні, што таксама садзейнічае больш простамаму засваенню замежных моў. Ліцэнзійныя DVD прадастаўляюць магчымасць выбару субцітраў больш чым на дзясятку еўрапейскіх моў, у тым ліку ўкраінскай. Але для Беларусі такі шлях пакуль — экзотыка.

— Айчыны глядач не прывык да карцін з субцітрамі, — кажа Ларыса Малахава. — Хоць для тэлеканалаў падобны спосаб адаптацыі будзе больш зручным і не запатрабуе шмат выдаткаў. Але цяпер у глядацкім успрыманні існуе пэўная інерцыя: усе прызвычаліся да агучвання іншаземных стужак. Аб фільмах з субцітрамі нас пакуль просяць толькі прадстаўнікі Таварыства інвалідаў

Прызнацца, на гэтым тыдні, які распачаўся Міжнародным днём помнікаў і гістарычных мясцін, мы з асаблівай увагай сачылі за выступленнямі нашых калег па пяру і эфіру — удзельнікамі прэс-суботніка, ініцыяванага рэдакцыяй “Культуры”. І сапраўды, на старонках “СБ. Беларусь сегодня”, “Звязды”, “Беларускай нівы”, а таксама ў эфіры АНТ прайшлі або рыхтуюцца да друку салідныя матэрыялы, асноўнай мэтай якіх стала прыцягненне ўвагі грамадскасці да Навагрудскага замка, а калі браць шырэй — актывізацыя грамадскай ініцыятывы па адраджэнні аб’ектаў нашай спадчыны.

Сяргей Друшчыц распавёў удзельнікам прэс-суботніка пра мінулае Навагрудка.

Навагрудскі замак. Перазагрузка

Уладзімір Карачэўскі і Алена Ермакова ў час прэс-канферэнцыі.

Як пазіцыянаваць брэнд?

Пачнём з карціны нязвычайнай, хаця і вядомай. Гаворка — пра знаёмае глядачу палатно “Вытокі” Уладзіміра Пракапцова, якое суботняй раніцай мастак разам з рэдактарам аддзела “К” Ілём Свірыным пераносілі ў мікра-аўтобус. На гэтым “загруз-ка” нашай прэс-брыгады з 18 чалавек скончылася, а праз пару гадзін дарогі распачалася сапраўдная кампанія па “перазагрузцы” фармату акцыі “Захаваем Навагрудскі замак разам!”.

Суботнік распачала прэс-канферэнцыя ў Доме-музеі Адама Міцкевіча. Гаворка вялася не толькі пра рэстаўрацыйныя работы на замку, які, па словах рэстаўратараў, мае стаць “трывалай руінай”. Абмяркоўвалі і турыстычны патэнцыял Навагрудчыны, а таксама і ўсяго “замкавага пояса” краіны. “Як правіла, для гэтага ёсць перадумовы з пункта гледжання аб’ектаў агляду, аднак праблемы маюцца ў інфраструктуры і ў прыяцельных пазіцыянавання брэнда”, — сказаў першы намеснік міністра культуры краіны Уладзімір Карачэўскі.

Апошнюю праблему мы маглі заўважыць яшчэ па дарозе ў Навагрудак, калі нават у самых прыдатных для таго месцах мы не знайшлі бігбордаў або яркіх указальнікаў, здатных звярнуць увагу транзітнага турыста на ўнікальныя помнікі паблізу ад магістралі.

Міністэрства культуры ініцыявала ў 2011-м з’яўленне рэкламных бігбордаў з выявамі замак, павелічэнне аб’ёму інфармацыйнай прадукцыі, арганізацыю і падтрымку шматлікіх фестываляў і творчых ініцыятыў — словам, падключэнне ўсіх даступных сферы культуры механізмаў для прасоўвання нашай спадчыны. “Гаворка вядзецца ўжо і пра міжнародныя праекты, у прыватнасці — з Літвой. Гэта будучы транспамежны туры па замках часоў Вялікага Княства Літоўскага. Спадзяюся, ажыццяўленне задумы не адкладзецца на далёкую перспектыву”, — зазначыў першы намеснік міністра. Дырэктар Навагрудскага гісторыка-краязнаўчага музея Тамара Вярышчэцкая дадала, што дэ-факта такі маршрут ужо існуе: у горадзе можна пабачыць замежных турыстаў,

Ініцыятыва нагод не патрабуе

На шурфах і ў прыцэле тэлекамер — брыгада прэс-суботніка.

якія ім кіруюцца. І гэта сведчыць пра перспектыву турыпрадукту.

Ёсць ідэі!

Калі нашых калег-журналістаў цікавілі з’яўленне інфармацыйнай нагоды для будучых публікацый, дык “культура” ўцы агучвалі фактычна гатовыя канцэпцыі праектаў: тут вялася гаворка і пра рэкламную ды піяр-дзейнасць, і пра рэалізацыю сувеніраў, і пра падыходы да ўключэння ў культурны абарот прыватных інвестыцый... Карацей, сустрэча з прэсай і адкрыццё выстаўкі адной карціны з фондаў Нацыянальнага мастацкага музея, дырэктар якога ад імя ўстановы падтрымаў ініцыятыву “К”, ператварылася ў сапраўдны “круглы стол”.

Сваё слова па пытаннях аховы, захавання і прасоўвання на турыстычным рынку спадчыны замак, сядзіб ды ўсіх памятных мясцін сказаў наш гасць Юрый Жыгамонт. Вядомы актёр і тэлеведучы, які, не вагаючыся, пагадзіўся падтрымаць прэс-суботнік “К”, адзначыў, што падобныя грамадскія акцыі павінны ахопліваць не толькі значныя і, так бы мовіць, “раскручаныя” помнікі спадчыны, але і тыя ж закінутыя сядзібы ў глыбінцы. І выказаў здзіўленне бракам ініцыятывы “на месцах”. Ягоны погляд практыка, які

літаральна штотыдзень выязджае ў “падарожжы дылетанта”, выглядаў настолькі абгрунтавана, што Уладзімір Карачэўскі запрасіў артыста сустрэцца ў Міністэрстве культуры і агучыць слушныя прапановы больш поўна.

Перспектыва Навагрудка

Сваім вопытам у развіцці актуальнай сёння праектнай дзейнасці падзялілася кіраўніцтва Навагрудка. Як паведаміла намеснік старшыні райвыканкама Алена Ермакова, ужо абмяркоўваецца праект з польскім бокам па стварэнні інфармацыйнага турцэнтра на базе агенцтва “Навагрудак-тур”. Задума мае фінансавы базіс у выглядзе гранта ў 14 тысяч еўра.

Алена Ермакова пагадзілася, што інфраструктура горада — далёкая ад ідэальнай. Але дадала: першая старажытная сталіца ВКЛ здатная прыняць і размясціць ладную колькасць гасцей — не толькі ў гарадскіх гатэлях, але і ў біятлонным комплексе непадалёк ад Навагрудка, а таксама ў аграсядзібах... Зрухам мелацца стаць адкрыццё прыватнага гатэля “Еўропа”, але... яго будаўніцтва прыпынілася па ініцыятыве гаспадара.

“А сёлета адзначым 500-годдзе прыняцця Магдзбургскага права, — дадаў начальнік раённага аддзела культуры Аляксандр Карачан. — На свята запрасім 9 — 10 верасня”.

Замкавы праект

Намеснік начальніка ўпраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны і рэстаўрацыі Міністэрства культуры Аляксандр Лянкоў пад час прэс-канферэнцыі распавёў, што, акрамя ахвяравання і сродкаў ад чарговых тыражоў латарэі “Скарбніца”, чакаецца выдзяленне каля 500 млн. рублёў на першасныя работы на ім.

Навуковы кіраўнік аб’екта Сяргей Друшчыц з археолагам Андрэем Мяцельскім сустрэлі прэс-групу на замку. Спачатку навуковы кіраўнік распавядаў пра гісторыю замчышча, а тэлевізійшчыкі збіралі ўражанні, затым у рукі журналістам выдавалі рыдлёўкі. Раскопкі ставілі сабе за мэту “намацаць” паварот колішняй сцяны

Каля “Вытокаў” Уладзімір Пракапцоў і Юрый Жыгамонт.

вакол замка. Нягледзячы на тое, што зямля яшчэ была прамёрзлай, задуманае ўдалося... Сімвалічна: у дзень прэс-суботніка распачаўся той вялізны комплекс даследчых і рэстаўрацыйных работ на Навагрудскім замчышчы, які запатрабуе па меншай меры пяць гадоў. Прыемна адчуваць сябе на пачатку вялікага шляху.

Любчанскі фахверк і...

Праца ў археалагічных шурфах, курган Міцкевіча, непахіторныя краіны, у атаканні якіх Касцельная і Шчытоўка выглядаюць не проста вежамі “трывалай руіны”, а волатамі-панспанцамі з мінуўшчыны ў нашы дні... Паспеўшы ў такім шыкоўным атачэнні зрабіць сотні здымкаў, нават адкапаць рэшткі старадаўняй керамікі, мы скіраваліся ў Любчу, дзе заспелі валанцёраў дабрачыннага фонду, што вядзе аднаўленне тамтэйшага замка пад кіраўніцтвам Івана Пячынскага.

Сёння вежа адноўлена, яна цешыць вока свежай дахоўкай і ўважліва-кі дэманструе, што такое фахверк. А сярод задум на будучыню — і рэстаўрацыя другой вежы, якой плануецца вярнуць яе адпачатковы медны дах — аўтэнтчнай, купалападобнай, формы. Таксама валанцёры маюць намер “падняць” адно з праслаў замкавых мураў, а потым і вярнуць былою веліч палацу пачатку ХХ стагоддзя. Карацей, актыўнасць на наднёманскай строме ўражае не менш за шыкоўныя краіны. І абодва фактары паспрыяюць пераўтварэнню гэтага месца ў папулярны тураб’ект.

Адметна, што ў адраджэнні замка чынны ўдзел бяруць і некаторыя мясцовыя жыхары. Адзін з іх пацікавіўся ў нашай “дэлегацыі”, ці плануецца ўвесці ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей гаспадарчы фальварак Храптовічаў “Мураванка”, што ў блізкіх адтуль Шчорсах (пабачыўшы яго праз вокны нашага аўтобуса, той-сёй прыняў гэтыя велічныя руіны за яшчэ адзін замак!). Як адзначыў з дадзенай нагоды Аляксандр Карачан, пытанне ўжо знаходзіцца ў стадыі распрацоўкі. Вырашаюцца і юрыдычныя фармальнасці, звязаныя з будынкам бібліятэкі ды іншымі фрагментамі колішняй сядзібы. Ёсць надзея, што хутка яны ўсё ж займеюць сапраўднага гаспадара.

...Наш працоўны і вандроўны настрой стаў яшчэ адным сведчаннем поспеху акцыі. Таму яе ўдзельнікі з энтузіязмам пагадзіліся, што прыспеў самы час выбіраць новае месца для высадкі журналісцкага “дэсанта”.

Ілля СВІРЫН, Сяргей ТРАФІЛАЎ
Фота Юрыя ІВАНОВА
і Барыса КРЭПАКА
Мінск — Навагрудак — Мінск

Тым часам у Нясвіжы

За дзесяць тыдняў да адкрыцця

Пакуль журналісты працавалі ў Навагрудку, у Нясвіжы праводзіўся суботнік супрацоўнікаў цэнтральнага апарата Міністэрства культуры краіны. У ім прынялі ўдзел каля 80 чалавек.

Адна група працавала ў парку, іншая займалася агульнабудаўнічымі работамі. А маладыя мастакі прадоўжылі традыцыю пленэраў, закладзеную летась на суботніку ў Любчы.

Як адзначыў у час суботніка намеснік міністра культуры Віктар Кураш, Нясвіжскі замак рыхтуецца да згоды ў поўную эксплуатацыю, а ўсе будаўнічыя работы на яго тэрыторыі выкананы на 96 — 97 працэнтаў: “Засталіся яшчэ рэстаўрацыйныя работы: ляпініна, пазалота, печы, панэлі. Дзверы ўжо зманціраваны, падлога ўкладзена і адшліфавана. Засталіся толькі мастацкія работы, якія патрабуюць карпатлі-

васці і часу. Рэстаўратары і будаўнікі працуюць напружана, у дзве змены з пад’оўжаным днём, нават у выхадныя. Таму ўсё ідзе да таго, каб здаць замак і адкрыць яго для шырокага кола наведвальнікаў 1 ліпеня бягучага года”.

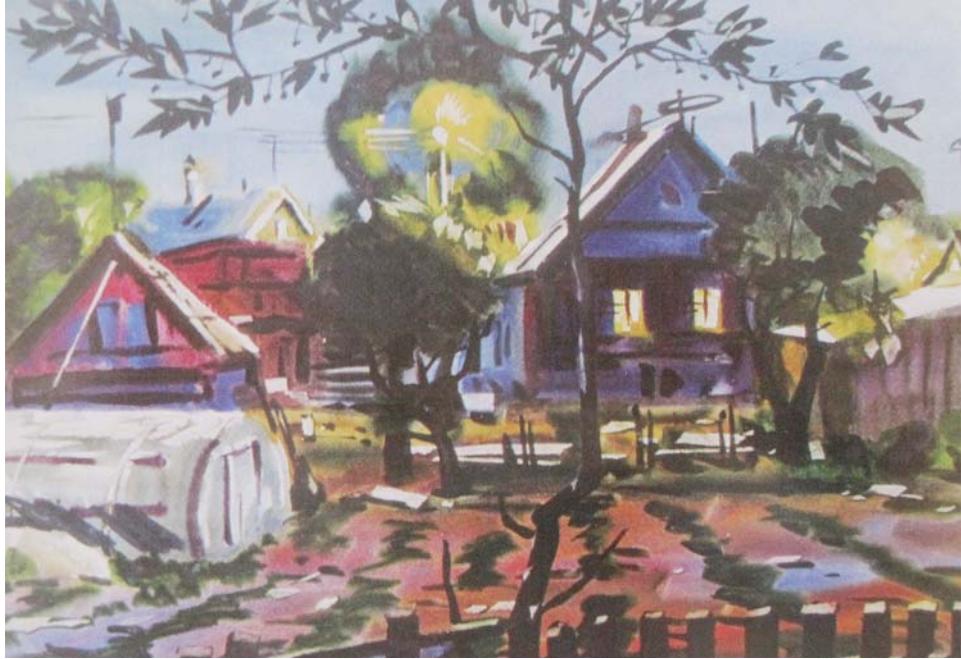
Фота Андрэя СПРЫНЧАНА

Дом-музей Адама Міцкевіча стаў у гэты дзень своеасаблівым прэс-клубам.

Вузел, завязаны акурат пасярэдзіне

Па галоўнай восі жывапіснай канструкцыі

Ф.Гумен. "Бацькоўскі дом".

Апошнія тры дзесяцігоддзі паняцце "віцебская школа акварэлі" асацыіруецца перш за ўсё з акварэльным жывапісам Фелікса Гумена, дакладна арыентавана на арыгінальную пластычную сістэму, якая з часам знайшла ў творах яго шматлікіх вучняў ды паслядоўнікаў моц і аўтарытэт сучаснага класічнага канону.

Фелікс Гумен, які днямі адзначыў сваё 70-годдзе выстаўкай у Віцебскай абласной бібліятэцы імя У.І. Леніна, — з'ява ўнікальная. Ён выклікае да сябе інтарэс і ў асяроддзі ўласна акварэлістаў краіны, і між графікаў, жывапісцаў, і ў маладога пакалення мастакоў, якія рашуча адмаўляюцца ад стандартна-традыцыйнага шляху. Такая адзінадушнасць тлумачыцца выключным талентам Гумена, своеасаблівацю спасціжэння законаў пластыкі і патрэбай гаварыць мовай мастацтва нашага часу.

Ф.Гумен. "Майскі нацюрморт".

"карцінай" прасторавай кампазіцыі, у якой штодзённым рэчы і пейзажны матывы гарадоў і вёсак артыстычна пераўтвараліся ў сімвалы часу.

Кожны дзень, вось ужо шмат гадоў, Фелікс Фёдаравіч прысвячае свае творы цудоўных унутраных рытмаў жыцця, якія былі ўласцівыя яму ад прыроды. Менавіта патрэба выйсці яшчэ ў 60—70-я гады з кола звычайна жывапіснага мыслення, знайсці свой шлях да выяўлення сучаснай гармоніі свету штурхала яго на пошукі абстрактнай формы, мовы, новай

апора надзейнасці, трываласці, дзе прывольна і дрэвам, і травам, і нябёсам, дзе ўтульна жывецца і кветкам, і садавінам, і прадметам хатняга побыту.

Погляд наш не спатыкаецца тут на кожным кроку аб вострыя вуглы запазычаных ці спісаных з рэпрадукцый форм, не блукае ў стракатасці і ў награвашчванні прадметаў і рэчаў. Які ні складаны, які ні адвольны часам лінейны і колеравы рытм, галоўныя восі жывапіснай канструкцыі твораў Гумена сцягнуты ў сэнсавы, кампазіцыйны вузел, завязаны акурат пасярэдзіне. Гэта мікрасвет мастака, дзе немагчыма "правярыць алгебрай гармонію". Увесь сакрэт гуменаўскіх "штудый" заключаецца ў тым, наколькі надзвычайна, часам да найўнага элементарнай схема канструкцыі, настолькі ж неэлементарны змест вобраза, настолькі і адчувальны багаты рытмічны і колеравы пачатак.

Нярэдка бывае адразу бачна, што ў карціне Гумена — ад "выдуманнага", што — ад "падгледжанага". У яго сцёрта мяжа паміж вымыслам і назіраннем. Застаецца толькі прыкладна меркаваць, ці прыдумляў ён канфігурацыі рытмаў, ці прыводзіў іх у адпаведнасць з абагульняльнай думкай, якая ўзнікла аргіорі — ад ідэалу, ад жада-нага, альбо а posteriori — ад вопыту, назірання. Або адбылося неймавернае, немагчымае — і прырода за ўчэпітасць позірку паднесла Гумену падарунак — "арганізаваную" плоскасць і глыбіню, "готовыя" згоды рытмаў, плям і колеравыя тэмы з варыяцыямі? Ці адбіліся, выявіліся інтуітыўна кампазіцыйнасць, здольнасць бачыць гармонію ў пабудове прыроды і рэчаў?

Гэта — таямніца аўтара. Урэшце, усё сапраўднае мастацтва — таямніца. Тут для нас важны вынік — арганічнасць твора, дзе прыём не аголены, "зробленасць" адыходзіць углыб, і захоплівае толькі адкрытая эмацыянальнасць, пачуцці мастака і жыццё, што цячэ ў гэтых, на першы погляд, маленькіх, але такіх значных сусветах, дзе мы жывём...

Барыс КРЭПАК

М.Сенькін. "Сны блазнаў".

Шпацыр па гарызонце

Юбілейная выстаўка ў Палацы мастацтва Міхаіла Сенькіна — гэта запрашэнне да вандроўкі ў мінулае і ў сучаснасць, да новых гарызонтаў, да дзеяння, якое абнаўляе свядомасць і задае новыя жыццёвыя рытмы.

Цяжка вылучыць з прадстаўленага шэрагу работ ключавы твор, нельга сказаць, які з іх настойліва вядзе за сабой, бо ў кантэксце экспазіцыі дамінуе авангард. Лёгка заўважыць, што ўся творчасць мастака падзяляецца на два ярка вызначаныя этапы не толькі паводле тэматыкі, але і паводле стылістыкі.

Творы апошніх гадоў сабраны пад агульнай назвай "Шпацыр па гарызонце". Гэта досыць смелая творчая канцэпцыя мастака, у аснове якой — імкненне даць уяўленне аб прыродзе рэчаў і вобразаў, якія раскрываюць змест "ікс"-рэальнасці. Ёсць нешта ў тым, як творца ажыўляе невядомае нам асяроддзе, як расставляе

М.Сенькін. "Гарызонт".

Работы Міхаіла Сенькіна 1980-х — 1990-х вылучае кідкасць колеру, экспрэсія і дынамізм. Створанія на аснове жывых уражанняў, гэтыя карціны складаюць своеасаблівы цыкл, аб'яднаны агульным эмацыянным і духоўным зместам. Непасрэдня і натхнёныя, яны нагадваюць імпрэвізацыю ў мажоры. Уяўная дысгармонія — усёго толькі нявольны ўспамін пра тое, як вясёлыя і шумныя "Камедыянты" дэманструюць сваю "Буфанату". Вось штукацкая, гарэзная кавалькада ў вычварных масках выкочаецца ў прастору гарадской плошчы і — прадстаўленне пачынаецца! Граюць музыкі, і дзяўчынка-цыркачка танчыць пад гукі старадаўняй музыкі... Свята прысутнічае ва ўсім: развяваюцца стужкі, круцяцца папяровыя літарыкі, звяняць бразготкі, і ў хаосе гарэзнага балагана міф і рэальнасць існуюць непадзельна. Вычварнасць выдумкі, іронія і прастадушная хітрасць у творах мастака выклікаюць у нас шэраг асацыяцый культурна-гістарычнага парадку.

Лёгка заўважыць, што 2000-ы адкрывае новую старонку ў твор-

акцэнтны святла і колеру і прымушае праўляць і форму, і прастору, дзякуючы чаму іхні дыялог трансфармуецца ў выразную рэальнасць. Разам з мастаком мы раптам адкрываем для сябе жаданае "цудоўнае далёка". Нібы рукою дзяцінства, памяць малое "Сінія цені" і стварае для нас "Парад планет", і "Ра" асвятляе "Зацьменне сонца", і "Ра" асвятляе "Зацьменне сонца". Чуйны пульс гарызонту вабіць нас, і мы смела рушым услед за мастаком, каб паглядзець, што ж там, за гэтай далёкай рысай.

Гэты дзіўны сплаў работ апошніх гадоў з асаблівай яркасцю прадстаўляе нам усё экзатычнае дрэва мастацтва Міхаіла Сенькіна, кардынальна адрознае ад яго больш ранніх твораў. Ён прымушае задумацца аб свеце, які не заўсёды паддаецца тлумачэнню.

Людміла ЛАДЗЯНАЯ

Нацюрморт "на міру"

20 красавіка ў сталічным Палацы мастацтва адбылося адкрыццё рэспубліканскай выстаўкі "Беларускі нацюрморт (1960 — 2011, агляд за паўгоддзе)".

Гэты жанр быў адным з найпрыватных і ў эпоху Адраджэння, і ў больш познія часы. Аднак свету нацюрморт паказаў свае новыя бліскучыя грані на пачатку XX ст., а ў Беларусі — у другой яго палове, пра што ярка расказае сённяшняя экспазіцыя нацюрморта ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі.

Цяпер жа, у Палацы мастацтва, прадстаўлены нацюрморты, аўтарамі якіх з'яўляюцца нашы таленавітыя творцы: ад В.Цвірка, А.Малішэўскага, Г.Вашчанкі, В.Жоўтак, Я.Радзьялоўскай да М.Селешчука, Г.Скрыпнічэнкі, С.Катковай; ад А.Паслядовіч, Р.Кудрэвіч, Б.Арачэева да У.Савіча, В.Клімушкі, Ю.Якавенкі, Э.Рымаровіча...

Словам, наведвальніку ёсць што паглядзець і атрымаць вялікую асалоду ад хараста гэтага жанру, бо ў ім, у нацюрморце, ёсць жывая, трапяткая душа яго стваральнікаў, не абмежаваная ніякімі акадэмічнымі схемамі і тэматычнымі шчамлёткамі. Сёння беларускі нацюрморт — не "мёртвая натура", не "ціхае жыццё", а ў поўным сэнсе — карціна пра нашу рэчаіснасць, пра тое, як і чым мы жывём на гэтым белым свеце, што нас радуе, хвалюе, прыцягвае ў прыродзе, дома, "на міру"...

Б.К.

В.Цвірка. "Нацюрморт з патысонамі".

Каго здзівіш аматарскімі харавымі спявамі? А калі калектывы спяваюць творы аднаго аўтара? Докладней, двух: Эдуарда Шчырага на словы Анатоля Казюкі... Але два дні запар, пакуль у Жодзіне праходзіў VI Міжрэгіянальны фестываль харавога мастацтва "Ад шчырага сэрца!", душа спявала!

"Ад шчырага..." да шчодрарага

Харавыя тэндэнцыі ў рэчышчы энергіі

Свята ладзіцца БелАЗам раз на два гады. І вымушаны перапынаць (п'яты па ліку фестываль адбыўся ў 2007-м) толькі падкрэсліў, як згаладалі спеўныя калектывы па такім спаборніцтве. З дваццаці дзюх заявак арганізатары пакінулі сем хароў і столькі ж ансамбляў. Агульны ўзровень аказаўся настолькі высокім, што журы на чале з народным артыстам Беларусі, прафесарам Міхасём Дрынеўскім стала шчодрым як ніколі, адзначыўшы ўзнагародамі ажно дзесяць калектываў з чатырнаццаці. І было за што!

Калі чатыры гады таму пераважалі ансамблі, складзеныя з выкладчыкаў дзіцячых музычных школ і школ мастацтваў, дык цяпер вядзіны крок наперад зрабілі хары, найперш — маладзёжныя. Вельмі ўразіла народная харавая капэла БНТУ (II прэмія), Маладзёжны камерны хор "Giososo" Беларускага дзяржаўнага жанамічнага ўніверсітэта (III прэмія). А як пашырыўся рэпертуар! Некаторыя

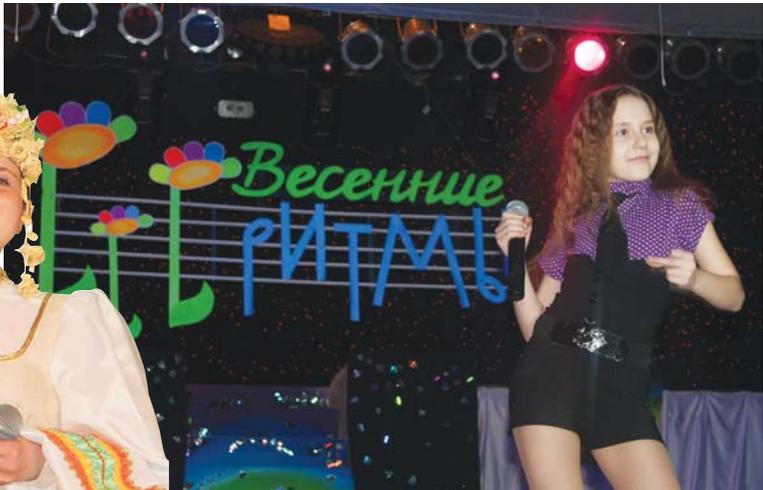
калектывы звярталіся выключна да беларускай музыкі — ад старадаўняй да найноўшай: Войцэха Длугарая, Уладзіміра Дамарацкага, Леаніда Захлеўнага, Мікалая Літвіна, Сяргея Бугасавы, Аляксандра Літвіноўскага, Вольгі Вараб'ёвай. Гучалі духоўныя творы, класіка, уключаючы К.-В. Глюка, сучасныя амерыканскія, еўрапейскія кампазіцыі. І ўсё гэта — у дадатак да народных апрацовак, песень да абавязковых на гэтым фестывалі твораў Э.Шчырага. Апошнія выконваліся не толькі ў арыгінале, але і ў самых розных апрацоўках (прыз за лепшую з іх атрымаў уладальнік I прэміі — хор "Мазаіка" з Магілёва пад кіраўніцтвам Жанеты Ялфімавай). Ды і само стаўленне да творчасці Э.Шчырага выйшла на новы этап: калі раней, здаралася, калектывы абмяжоўваліся літаральна дзвюма яго самымі папулярнымі песнямі, дык цяпер імкнуліся адшукаць актуальнасць і ў іншых кампазіцыях, узвысіўшы іх выканальніцкай неаб'якаваасцю.

На агульным фоне сягнуць вышэй за іншых, пераадолеўшы межы "добрага" і "вельмі добрага" выканання, надзвычай цяжка. Жаночы камерны хор Гродзенскага дзяржаўнага музычнага каледжа пад кіраўніцтвам Ларысы Іконнікавай здолеў гэта зрабіць. Набраўшы 66,5 бала з 70-ці магчымых, ён абсалютна справядліва заваяваў Гран-пры. І атрымаў самыя гарачыя апладысменты за найсучасную музыку, поўную санорных эфектаў. Дарэчы, гэта "Чараўніцтва" швецкага кампазітара А.Мэлнаса тры гады таму было рэкамендвана Міністэрствам адукацыі Беларусі для развучвання ў 8-х — 9-х класах. Але раптоўна школьная праграма змянілася: харавыя заняткі ў старэйшых класах былі скасаваны. Затое твор сталі выконваць больш прасунутыя аматарскія маладзёжныя калектывы, пачынаючы з хору "Брэвіс" Мінскага каледжа мастацтваў.

Ды і сам фестываль даў багата падстаў для аналізу цяперашняга стану аматарскіх харавых спеваў. І для радасці, што гэтае мастацтва пачынае адраджацца, дзякуючы апантанасці маладых хормайстраў — выпускнікоў Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага і Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, шырокай асветніцкай дзейнасці дадзеных навучальных устаноў, арганізацыйнай энергіі іх выкладчыкаў, накіраванай на правядзенне харавых святаў, майстар-класаў, форуму, семінараў. А таксама, як паказвае прыклад Палаца культуры БелАЗа, — зацікаўленасці і падтрымкі з боку буйных прадпрыемстваў — у ролі сапраўдных мецэнатаў, дасведчаных і шчодрых.

На здымку: жаночы камерны хор Гродзенскага дзяржаўнага музычнага каледжа.

Адзін за адным прайшлі тры эстрадныя конкурсы, якія ахапілі дзятву і маладзё: "Халі-хало" ў Наваполацку, "Маладзічок" у Маладзечне і, нарэшце, "Вясенніе рытмы" ў Дзяржынску. Гэткі марафон стаўся добрай падрыхтоўкай да Нацыянальнага фестывалю беларускай песні і паэзіі ў Маладзечне.

Рытмічна, але джазава

Пра адметнасці "Вясенніх рытмаў" распавёў старшыня журы — народны артыст Беларусі, кампазітар Эдуард Зарыцкі:

— Конкурс прайшоў другі раз і значна адрозніваўся ад першага — у лепшы бок, зразумела. Надзвычай разнастайным стаў рэпертуар, гучала шмат беларускамоўных песень. Калі раней, здаралася, удзельнікі літаральна "здымалі" манеру спеваў Ірыны Дарафеевай, дык цяпер намагаюцца знайсці нешта сваё. Стала менш папсы, затое паболела джазу. А гэта ўжо зусім іншы ўзровень, які сведчыць аб тым, наколькі плённа педагогі працуюць з дзецьмі. Абласны маштаб дазволіў вывесці на сцэну хлопчыкаў і дзяўчынак не толькі з вядомых эстрадных студый, але і з вёсак. І тое, што яны параўналі сябе са сваімі аднагодкамі, "патусаваліся" разам, паслухалі парады спецыялістаў і сваіх куміраў, сярод якіх быў, дарэчы, Пётр Ялфімаў, можа даць ім добры творчы штуршок.

У 4-х узроставак катэгорыях журы адзначыла 18 удзельнікаў. Дыпламы вышэйшай пробы атрымалі Віка Місюль

з Вілейшчыны, Галя Рамашка з Клецкага раёна, Наталля Ламака з Маладзечаншчыны і, у старэйшай групе, навучэнка Мінскага каледжа мастацтваў Кацярына Худзінец.

Ды ўсё ж, ці не замнога конкурсаў запар? На гэтае пытанне мы папрасілі адказаць кампазітара Алега Елісеенкава, які працаваў у журы ўсіх трох спаборніцтваў:

— Вы лічыце, зашмат? Ні ў якім разе! Па-першае, вясна. А гэта значыць, што сам графік навучальнага года схіляе да падвядзення вынікаў. Па-другое, кожны конкурс мае сваю адметнасць. Па-трэцяе, конкурсаў не бывае зашмат! Як у спартсменнаў — шэраг спаборніцтваў розных рангаў, а не адны-адзіныя Алімпійскія гульні. Бо іначай — дзе ж ім вопыт назапашваць? Карысна гэта і для мясцовых улад. Вельмі ўзрадавала, дарэчы, што на ўсіх конкурсах прысутнічала гарадское кіраўніцтва, і гэта была не "дзяжурная ўвага", а сапраўдная зацікаўленасць. Еўропа даўно ўжо прыйшла да таго, што кожны горад мае свой фестываль ці конкурс — гэта брэнд! І — норма жыцця. Так што мы рухаемся ў правільным напрамку. Узгадаю ў гэтай сувязі і тэлепраект "Я пю!" , які даказаў, што дзіцячыя конкурсы могуць прывабліваць самае шырокае кола гледачоў. Цудоўнае афармленне сцэны, добрая гукавая апаратура, сцэнічныя строі — усё гэта выклікае жаданне займацца і ў іншых дзясцей. Дзеці вырастаюць — і хтосьці з іх стане гонарам нашай "дарослай" эстрады, хтосьці — выхаваным, дасведчаным слухачом. А гэта не менш важна, бо высокі густ і культура ўсяго грамадства не прапускаць на эстраду танную падробку.

На здымках: Галіна Рамашка; Вікторыя Місюль.

Італьянцы ў Беларусі: без прыгод, але з найлепшымі ўражаннямі. Прыблізна так можна падвесці вынікі амаль двухтыднёвай працы ў Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета Беларусі знаных спецыялістаў з Італіі — Паўла Дэнапалі і Аляксандра Бініні.

жа ставіць і "...Цырульніка"), і рэпетыцый над партыямі будучых прэм'ер. Супрацоўніцтва прынесла здавальненне абодвум бакам.

— У вас цудоўны тэатр, — сказаў Аляксандра Бініні, які спецыялізуецца ў галіне расініеўскай стылістыкі. — Спелаві вельмі добра падрыхтаваны, з радасцю адгукаюцца на прапановы яшчэ больш удасканаліць сваё майстэрства. Найбольшай карэктуры патрабуе, вядома, італьянскае маўленне, бо нішто не за-

"Падстрыгчы" оперу па-італьянску

Яны працавалі з нашымі салістамі над італьянскім вымаўленнем, музычнай фразіроўкай, вакалам і іншымі сакрэтамі выканання "Аіды" Дж.Вердзі і "Севільскага цырульніка" Дж.Расіні, прэм'еры якіх запланаваны, адпаведна, на канец мая і пачатак новага сезона.

Перадгісторыя падзеі вядзе адлік, можна сказаць, здавён: італьянскія спецыялісты плённа перадавалі свой вопыт нашым музыкантам аднаго стагоддзя. У XVII-м, дарэчы, у аднаго з Радзівілаў Рэчы Паспалітай, як сведчаць апошнія даследаванні навукоўцаў, працаваў лютністам родны брат Галілеа Галілея. Так што песня дуэта "Аляксандра & Канстанцін", прэзентаваная калісьці на "Еўрабачанні", мела, як аказалася, сваё падтэкст, пра які ў той час ніхто не здагадаўся. Цяперашні ж прыезд італьянцаў тычыўся "Травяты" Дж.Вердзі, якой 10 красавіка дырыжыраваў Джанлука Марчыяна (ён

меніць размоўнай практыцы з носьбітамі той або іншай мовы. Мне часта даводзіцца гэтак жа працаваць у іншых краінах — найперш, у Іспаніі, Японіі. Акрамя вакалістаў, працую таксама з дырыжорамі — цалкам над операй, каб дасягнуць яе сапраўднае расініеўскае выканання.

— Пэўна, у вас склаўся нейкі ідэал пастаноўкі "Севільскага цырульніка"?

— Усе спекталі, што я бачыў у розных краінах, мяне ўражвалі, паўсюль былі свае знаходкі. Увогуле, у гэтай оперы такая музыка, што сапсаваць яе ўжо нічым немагчыма. Але, на маю думку, Разіну павінна спяваць не каларатура, а мецца-сапрапа: нізкі тэмбр лепей перадае зусім не легкадумны, моцны характар гераіні. Яна добра ведае, чаго хоча, і дасягае гэтага.

Фота Міхаіла НЕСЦЕРАВА
На здымку: А.Бініні з салісткай Марынай Аксёнцавай.

Жаночкасць — рамантычная

Вольгу Сансевіч хтосьці памятае па абноўленых "Верасях". Хтосьці — па выступленнях з Прэзідэнцкім аркестрам нашай краіны, бо яна стала адной з пераможцаў праекта "Новыя галасы Беларусі".

Удалы старт даў упэўненасць, што спявачка і адначасова студэнтка Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў — на правільным шляху. Таму яна пачала задумвацца і пра сольную кар'еру. У эфіры з'явіліся першыя песні, напісаныя менавіта для яе, у тым ліку — беларускамоўная "Зорка".

— У дзяцінстве, — кажа Вольга, — былі студыйныя заняткі, раённыя ды гарадскія конкурсы. Але прафесійным пунктам адліку стаўся, пэўна, сольнік "Верасоў" у Мірскім замку, следам — выступленне ансамбля на "Славянскім базары ў Віцебску", і далей, як кажуць, — у тым жа тэмпе. Праца ў Прэзідэнцкім аркестры пад кіраўніцтвам Віктара Бабарыкіна — новая прыступка ў маім творчым жыцці. Да ўсяго, хочацца знайсці сябе, свой уласны стыль, а ён уяўляецца мне лірычным, жаночым, рамантычным. Сёння яшчэ рана гаварыць, што і як атрымаецца. Але — трэба спрабаваць, імкнуцца. І, вядома, вельмі жадаць! А таксама ўсё-ўсё для гэтага рабіць...

Рэканструкцыя... з асэнсаваннем

Гучнай прэм'ерай азначыўся бягучы тыдзень: Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы прадставіў глядачам "Тэатр Уршулі Радзівіл".

У наступным нумары "К" чытачоў чакае вялікі матэрыял з нагоды пастаноўкі. Аднак нам, натуральна, карцела зазірнуць за кулісы тэатральнай "кухні" і злавіць апошнія моманты перад тым, як спектакль убачыць святло сцэны. І — разам з вамі стаць, па сутнасці, першымі глядачамі новай пастаноўкі.

Тым больш, што, як распавёў нам загадчык літаратурна-драматычнай часткі Купалаўскага тэатра Ігар Скрыпка, галоўнай адметнасцю новага спектакля з'яўляецца тое, што "Тэатр Уршулі Радзівіл" — першая на Беларусі спроба звароту да вытокаў традыцыйнага тэатра, якія зыходзяць акурат з творчай дзейнасці гэтай знакамітай прадстаўніцы старадаўняга роду. Яна ў сваім

Нясвіжскім палацы ладзіла шляхецкія тэатральныя забавы, куды з'язджаліся прадстаўнікі тагачаснага вышэйшага свету. Таму новы спектакль будзе, па сутнасці, спробай рэканструкцыі тых дзействаў, з якіх і пачыналася стаўленне прафесійнага тэатра на нашых землях.

Зрэшты, нельга пахваліцца, што сёння мы можам дэталёва ўзнавіць і "рэканструяваць" тыя вечары, якія ладзіліся ў Нясвіжы Францішкай Уршуляй Радзівіл. Таму многае ў новай пастаноўцы купалаўцаў — плён творчага асэнсавання тагачасных культурных традыцый з улікам сённяшняга погляду. І думаецца, што не ў апошнюю чаргу спектакль зацікавіць менавіта гэтым.

Фота Юрыя ІВАНОВА
На здымках: сцэна са спектакля; у ролі Еўропы — Юлія Шпілеўская.

21 і 22 красавіка на сцэне Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага — "Запіскі стомленага рамантыка" ў пастаноўцы рэжысёра Ігара Кулікова, створаныя паводле твораў Міхаіла ЗАДОРНАВА. Адыходзячы ад звыклага для многіх тэлевізійна-сатырычнага амплу, напярэдадні прэм'еры Міхаіл Мікалаевіч разважаў пра тэатр.

— Пасля таго, як я мінулым разам — год таму — быў на Беларусі, напісаў у "Жывым журнале" тое, што думаю пра вашу краіну. І калі раней у мяне ў ЖЖ было 19 тысяч сяброў, то пасля таго поста адразу стала 20 тысяч! Бо ў Расіі вельмі шмат людзей гэтак жа цёпла ставяцца да вашай краіны, як і я.

— Ці даўно тэатр зацікавіў вас як сфера творчых намаганняў?

— Даўно, але ж я — "нефармат" для тэатра. Таму што сёння, калі ты прыносіш у тэатр вясёлую п'есу, у якой няма монстраў, брыдоты, "чарнухі" і дэпрэсу, у

прасторы, пазнаёмліся з афішамі калектыву, і сёння ўжо тыя глядачы ходзяць на іх спектаклі. Людзі адкрылі для сябе, што, акрамя прывязной антрэпрызы, зарыентаванай на тэмы "ніжэй пояса", бываюць і тэатры, якія паляпшаюць настрой!

— Як ацэньваеце рэпетыцыйны працэс у Мінску?

— Бачыў яго ў пераломны момант. Як вядома, усе акцёры, якія атрымалі школу, а маладыя — у большай ступені, стараюцца, так бы мовіць, трымаць прафесійную важнасць. А тут, наадварот, неабходна бы-

"Мне не сказалі "ОК",

або Задорнаў "расхуліганіўся"

большасці расійскіх тэатраў табой нават не зацікавяцца. Такім чынам, калі акурат год таму я быў у Беларусі і ўзнікла ідэя паставіць... апавяданні пра каханне — не сатырычныя! — мне гэта вельмі спадабалася. Я, у сваю чаргу, прапанаваў добрага рэжысёра Ігара Кулікова з Рыгі, які ўжо зарэкамендаваў сябе. Дарэчы, у свой час дапамог іх Маладзёжнаму тэатру, так бы мовіць, стаць на ногі. Усе яго артысты — рускамоўныя рыжане, і ім было складана атрымаць адукацыю ў сябе дома. Таму я даў ім 70 тысяч еўра на прафесійную адукацыю, дзякуючы чаму яны маюць дыпломы Яраслаўскага тэатральнага вучылішча. І — больш за тое — сёння збіраюць сваю залу. А што для гэтага патрэбна было? Я правёў у іхняй зале некалькі сваіх канцэртаў, на якія прыйшлі людзі. Яны ўбачылі новую тэатральную

ло разняволіцца, расхуліганіцца, паважтангаўску праявіць сваю акцёрскую фантазію. І, мушу сказаць, яны так разыліся, што іх немагчыма было спыніць!

— А як вы ставіцеся да таго, што тэатры часам перарабляюць аўтарскія п'есы?

— Я — на баку драматургаў. Мне падабаецца, калі акцёры шукваюць дзеянне, і калі з акцёрскага існавання вынікае пажаданне ўнесці пэўныя змены ў тэкст, у гэта раблю: рэдагу, дапісваю рэплікі або нават цэлыя сцэны. Але для мяне важна, што да мяне звяртаюцца, каб я папрацаваў з тэкстам. А вось калі рэжысёры бяруць якую заўгодна п'есу і пачынаюць яе выкручваць навыварат, я бачу ў гэтым толькі творчую бездапаможнасць.

— Спектакль называецца "Запіскі стомленага рамантыка". Можце патлумачыць, чаму менавіта так?

— Ну патлядзіце на мяне ўважліва. (Пасміхаецца.) У мяне стомлены твар з задорынкамі ў вачах. Некалі я быў рамантыкам, але, як кажа той-сёй, стаў цынікам. Як лічаць некаторыя, цынік — гэта чалавек, які нічога не цэніць. Гэта няправільна: цынік — чалавек, які ведае, што неабходна цаніць. Рамантыку! А сам — стаміўся...

На здымку: Міхаіл Задорнаў, галоўны рэжысёр НАДТ імя М. Горкага Сяргей Кавальчык, драматург, старшыня Беларускага саюза тэатральных дзеячаў Аляксей Дудароў. Фота Юрыя ІВАНОВА

Кактэйль

У апошнія дзесяцігоддзе адной з магістральных тэм развіцця сучаснага тэатральнага мастацтва з'яўляецца ідэя аб'яднання, нівеліравання мовы як сродку сцэнчнай камунікацыі. У сувязі з гэтым ці не адзінай, заслугоўваючай даверу, крыніцай інфармацыі аб чалавеку ў тэатры аб'яўляецца мова ягонага цела. Плястыка ўсё настойлівей і ў самых разнастайных формах пранікае і ўкараняецца ў спектаклях, максімальна размываючы мяжу паміж тэатральным відовішчам і танцам, выклікаючы нязменны інтарэс да пошукаў аічных творцаў у справе паяднання дзвюх "моў".

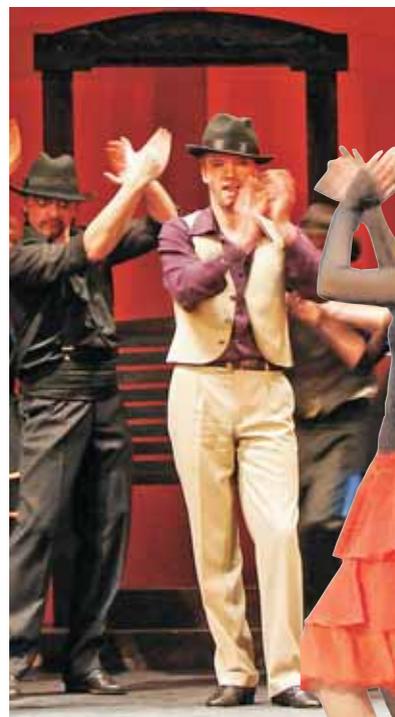
У свой час непадробны інтарэс выклікалі тэатральныя вопыты Паўла Адамчыкава, які прапанаваў сталічным глядачам плястычныя варыяцыі на тэмы п'ес Антона Чэхава ("Больш, чым дождж" і "С.В."). Тыя спробы "вымавіць" са сцэны чэхаўскія гісторыі без чэхаўскага тэксту, а адно толькі праз драматычнае танцаванне прыцягнулі да сябе пільную ўвагу і нават атрымалі ўзнагароды на шэрагу міжнародных фестываляў. Усе чакалі "працягу" творчых эксперыментаў. Аднак ідэя, якая, відаць, грунтавалася адно толькі на адчуванні непасрэдна чэхаўскіх гісторый, не знайшла свайго развіцця. Пасля доўгай паўзы зварот Паўла Адамчыкава да прозы Рэя Брэдберы і паста-

ноўка спектакля "Бездань" у Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Якуба Коласа ў Віцебску рушылі ў сферу дэманстратыўнай ілюстрацыйнасці, дзе візуальны шэраг мусіў стаць своеасаблівым "сурдаперакладам" самога твора, што ў выніку пазбавіла сам спектакль усялякага мастацкага сэнсу. І вось нядаўна, ужо на сцэне Беларускага дзяржаўнага маладзёжнага тэатра, Адамчыкаў прапанаваў глядачам сваю чарговую плястычную фантазію (так вызначае жанр пастаноўкі сам аўтар), гэтым разам — паводле "Тэкілікаханна" Хорхе-Луіса Борхеса.

Маладзёжны тэатр, які за час свайго вандроўнага становішча з прычыны рэкан-

"Панарошку"?

Менш, чым Борхес, але...

струкцыі ўласнага будынка стаўся своеасаблівым "лягучым галандцам" на тэатральнай карце сталіцы, паспрабаваў прыцягнуць увагу да сябе яркай пастаноўкай, вырашанай у стылістыцы танцавальнага спектакля — жанру, які гадоў дзесяць таму "прыйшоў" на прафесійную сцэну з падмостваў Акадэміі мастацтваў, дзе падобныя сцэнчныя дзействы бы-

лі вынікам зборных экзаменаў па танцы і, да слова, збіралі значныя шэрагі прыхільнікаў. Аднак калі ў сценах ВНУ яны выконвалі, у першую чаргу, адукацыйна-творчыя функцыі, выходзячы на шырокую публіку, то амаль усе спробы аналагічнага падыходу да творчасці цяпер паражаюць. Чаму? Прычына, на мой погляд, крыецца ў тым, што на этапе навучальнага працэсу галоўным для падобных спектакляў з'яўляецца імкненне выявіць максімальна розныя спробы эцюднага засваення "зададзенай тэмы" кожным з навучэнцаў. У той час як на прафесійнай сцэне на першы план павінна выходзіць агульная аўтарская думка, ідэя, якая магла б развівацца і дэманстраваць новыя грані сваёй глыбіні цягам усяго сцэнчнага часу і пры гэтым не дубліраваць сюжэтную лінію літаратурнага твора, пакладзенага ў аснову пастаноўкі. Аказалася, што акурат гэтая акалічнасць для рэжысёрскага мыслення Адамчыкава стала самым слабым звяном. Аргенцінскія жарсці, эмацыйнасць, напал пачуццяў і тэмпераменту, увасобленыя пры дапамозе танца і плястыкі, танга і фламенка, — такі гарачы "кактэйль" аб'ячалі нам

стваральнікі спектакля. Аднак, вывучыўшы харэаграфічную партытуру спектакля, акцёры так і не змаглі намацаць галоўнага — палкага борхесаўскага тэмпераменту, дзе прастата і адкрытасць пачуццяў з'яўляюцца сінонімамі не банальнасці, а — шчырасці і глыбіні перажывання. У выніку гэтага сцэнчная дэя больш нагадвала "наслех скроены" танны серыял, дзе фантазія для рыфмавання не сягае далей, чым "любоў" — "кроў".

На гэтым фоне гульня акцёраў у "жарсці" не ўзнімаецца вышэй за дрэнную самадзейнасць: існуючы ў прасторы распаўсюджаных штампаў "першага парадку", яны абсалютна не бяруць пад увагу, што мова танца — гэта, у першую чаргу, мова чалавечага цела. Прычым не проста зададзены аўтарам-пастаноўшчыкам "камплект" рухаў, а — існаванне кожнага цела-персанажа ў прасторы, яго самаадчуванне. І той факт, што практычна ва ўсіх персанажаў на фоне дэманстратыўнай "разняволенасці" (у выглядзе напаяснутых ног) адсутнічае фіксацыя цэнтра цяжару, не дае ніводнага шанцу нават "западозрыць" каго-небудзь з выканаўцаў у тым, што тыя адчуваюць ці хаця б маюць уяўленне пра стылістыку фламенка і сістэмы ўзаемаадносін у падобнай "сістэме каардынат".

Хтосьці можа сказаць, што наўрад ці варта прад'яўляць патрабаванні валодання асновамі фламенка да акцёраў драматычнага тэатра: маўляў, яны зусім не прэтэндуюць на статус прафесіяналаў ад танца. Ды толькі, выходзячы на сцэну і завуляючы аб сваім досведзе засваення гэтай стылістыкі арганізацыі тэатральнай дзеі, нельга рабіць выгляд, што акцёры існуюць на сцэне "панарошку". Уз'яўся за гуж — не кажы, што не дуж.

На здымках: сцэны са спектакля. Фота Аляксандра ДЗМІТРЫЕВА

Новы этап развіцця сяла: постчарнобыльскі кантэкст

На працягу апошніх гадоў на Беларусі рэалізаваліся чатыры Дзяржаўныя праграмы па пераадоленні наступстваў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС. Толькі за апошнюю пяцігодку, паводле даных Дэпартаменту па ліквідацыі наступстваў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС Міністэрства па надзвычайных сітуацыях Рэспублікі Беларусь, пад гэтыя мерапрыемствы было выдаткавана больш за 3,6 трыльёна рублёў, на пацярпелых тэрыторыях было пабудавана звыш тысячы кватэр, істотна мадэрнізавана матэрыяльная база медыцынскіх устаноў, а ў рамках прэзідэнцкай праграмы “Дзеці Беларусі” (падпраграма “Дзеці Чарнобыля”) было ўведзена ў дзеянне некалькі агульнаадукацыйных школ, значна палепшылася кадравае забеспячэнне ўстаноў медыцыны, адукацыі, культуры...

Як было заяўлена днямі пад час сустрэчы кіраўніцтва Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь з удзельнікамі ліквідацыі аварыі на Чарнобыльскай АЭС, на рэалізацыю чатырох дзяржаўных праграм у названым кірунку было затрачана больш за 19 мільярдаў долараў ЗША — гэта прыкладна два гадавыя бюджэты краіны. Па словах Старшыні ніжняй палаты беларускага парламента Уладзіміра Андрэйчанкі, агульны аб’ём фінансавання наступнай, пятай, Дзяржаўнай праграмы, разлічанай на перыяд да 2015 года, складзе прыкладна 7 трыльёнаў беларускіх рублёў. Навізнай чарговай праграмы з’явіцца інавацыйныя праекты, накіраваныя на сацыяльна-эканамічнае развіццё чарнобыльскіх тэрыторый...

Падвядзенню вынікаў мінімізацыі чарнобыльскай бяды быў прысвечаны двухдзённы міжнародны прэс-тур у Гомельскую вобласць. Журналісты з Беларусі, Расіі, Украіны наведвалі Гомель, Ветку, Чачэрск і Чачэрскі раён Гомельскай вобласці. Натуральна, у першую чаргу цікавіла развіццё культуры, і нават шырэй — сацыякультурнай сферы ў гэтых раёнах. Убачанае пераканала, што намаганні дзяржавы па паляпшэнні ўзроўню жыцця тых людзей, што пражываюць у Веткаўскім і Чачэрскім раёнах Гомельскай вобласці, — адбываюцца не проста ў сухіх статыстычных фактах і лічбах, а ў рэальных дзеяннях. Калі ж казаць уласна пра культуру, то зроблена ў згаданым кірунку нямала. Тым больш, абодва райцэнтры ўваходзяць у “Залатое кольца Гомельшчыны”, і ўвага да аб’ектаў спадчыны тут заўсёды асабліва...

Цягам прэс-тура разам з калегамі пабачыў шмат цікавых рэалізаваных праектаў і адметных ініцыятыў. Пра іх і пра надзённы клопат двух раёнаў Гомельшчыны і пойдзе гаворка ў артыкуле.

У журналісцкім аўтобусе

Гэтая паездка паводле фармату канцэптуальна адрознівалася ад папярэдніх камандзіровак. Найперш тым, што больш за чвэрць яе часу правёў у дарозе — у журналісцкім аўтобусе. Не толькі пераезды, але і размовы з калегамі, у тым ліку з Расіі і Украіны, іх уражанні ад убачанага маглі б стаць своеасаблівым сацыялагічным апытаннем, якім зазвычай адкрываем артыкулы рубрыкі.

Яшчэ па дарозе на Гомельшчыну калегі з Расіі і Украіны цікавіліся ў беларускіх журналістаў медыцынскім абслугоўваннем насельніцтва ў пацярпелых раёнах, найноўшым абсталяваннем бальніц, тымі навуковымі праектамі, якія ажыццяўляюцца на базе даледчых устаноў Гомеля. Расіянцы і ўкраінцы пыталіся таксама, ці прымаюць нашы дактары пацыентаў з краін-суседкаў.

А культурным уражаннем “нумар адзін” у паездцы для журналістаў стаў знамяціты не толькі на ўсю Беларусь Веткаўскі музей народнай творчасці, пра які “К” неаднойчы пісала. Тое не здзіўляе: установу добра ведаюць як у краінах СНД, так і ў Еўропе.

Ад музея да ваенкамата

Словы пра веткаўскі музей сказаны без перабольшання і пафасу. Яшчэ ў час СССР установа была ўключана ва ўсеагульны турыстычны праграмы, і яе наведвала штогод да 60 тысяч чалавек.

Цяпер, натуральна, колькасць наведвальнікаў скарацілася, але ўсё адно Веткаўскі музей народнай творчасці — адна з найлепшых устаноў культуры краіны. Працуюць тут высакласныя спецыялісты, а экскурсію, якую праводзіць па музейных залах дырэктар установы Галіна Нячаева, можна смела запісаць на дыскі і прадаваць усім ахвотным — настолькі яна цікавая, змястоўная і арыгінальная.

Іншая справа, што для паўнацэннай яркай выставачнай дзейнасці не стае плошчаў. Хоць, падаецца, пытанне паступова выра-

шаецца. На баланс аддзела культуры колькі гадоў таму быў перададзены будынак райваенкамата, што месціцца ў цэнтры горада. Паводле плана, у хуткім часе там павінен быў паўстаць яшчэ адзін музейны корпус. Але летась грошай хапіла толькі на тое, каб разабрацца да гэтага будынка.

Згодна з невялікім апытаннем, якое я правёў перад наведаннем музея, жыхароў райцэнтра турбуюць і іншыя праблемы: РДК — у аварыйным стане, стары парк культуры і адпачынку — занябаны... Начальнік аддзела культуры Веткаўскага райвыканкама Уладзімір Мельнікаў даў такі каментарый з гэтай нагоды:

— Так, сапраўды, мы пачалі рабіць у былым будынку райваенкамата рамонт. Летась з упраўлення культуры Гомельскага аблвыканкама нам выдаткавалі пад гэтыя мэты 62,8 мільёна рублёў. На працяг рамонтнага года пакуль што няма...

Што да раённага Дома культуры, дык у наступным годзе будзем рабіць праектна-каштарысную дакументацыю пад капітальны рамонт і рэканструкцыю гэтага аб’екта. Работы распачнём у 2013-м: зробім прыбудову да ГДК, дзе размесцім шэраг кабінетаў для гурткавай работы, каб стварыць належныя ўмовы для адпачынку моладзі горада. Называцца гэтая ўстанова пасля рэканструкцыі будзе інакш: гарадскі цэнтр дасугу. Таму будзем прасіць абласное ўпраўленне культуры выдаткаваць нам грошы на падрыхтоўку праектна-каштарыснай дакументацыі (па маіх падліках, яна абыдзеца прыкладна ў 500 мільёнаў рублёў). А ці будзе ўсё так, як плануем, пакажа час.

Калектыў са стагам

Чачэрскі раён уваходзіць у спіс найбольш пацярпелых у выніку аварыі на ЧАЭС. Да 1986 года на Чачэр-

скі раён было 15 тысяч экзэмпляраў. Ёсць багаты выбар перыядычных выданняў: 11 назваў газет і 21 найменне часопісаў... Словам, культурнае жыццё ў аграгарадку — паўнацэннае і нічым не адрозніваецца ад тых вяскоўцаў паселішчаў, што я наведваў у іншых рэгіёнах Беларусі.

Музей у Ратушы

Адна з найцікавейшых устаноў культуры Чачэрска — мясцовы гісторыка-этнаграфічны музей. Ён месціцца ў помніку архітэктуры Рэспубліканскага значэння — гарадской ратушы, пабудаванай у канцы XVIII стагоддзя па загадзе генерал-губернатора графаў Чарнышовых-Круглікавых. Будынак гэты — каменная пабудова з пяццю драўлянымі вежамі — унікальны паводле сваёй архітэктуры і варты наведання кожнага заезджанага айчыннага і замежнага турыста...

кандэлябр, а цікавае завяршэнне музейнай экскурсіі — “узыход” на самы верх установы, у адну з вежаў музея, у якой можна убачыць Чачэрск з вышыні птушынага паляту...

Акрамя традыцыйных форм работы — экскурсій і выставак, — чачэрскія музейшчыкі цягам 2010-га наладзілі работу музычнага салона, правялі акцыю “Ноч музеяў”, а сумесна з мясцовым ЗАГСам у залах ратушы неаднаразова адбывалася заключэнне шлюбаў з элементамі тэатралізавацыі.

Па словах дырэктара Чачэрскага гісторыка-этнаграфічнага музея Алены Новікавай, цягам апошніх гадоў ва ўстанове быў рэалізаваны праект “Захаванне гісторыка-культурных традыцый Чачэршчыны”, прафінансаваны пры дапамозе Швейцарыі і Праграмы развіцця ААН. На грошы спонсараў абсталявана экспазіцыйная зала “Рэха Чарнобыля”, набыта найноўшае тэх-

Сфарміраваць

ПОПЫТ

Унікальны музей у Ветцы і ўнікальныя экспанаты ў ім.

шчыне пражывала больш за 30 тысяч чалавек, цяпер — 16. Аднак пабачанае ў рамках прэс-тура сведчыць пераканана і лепш за любыя словы: рэгіён развіваецца па сваім унікальным шляху ў рэчышчы сучаснасці і дзяржаўнага клопату пра пацярпелыя раёны.

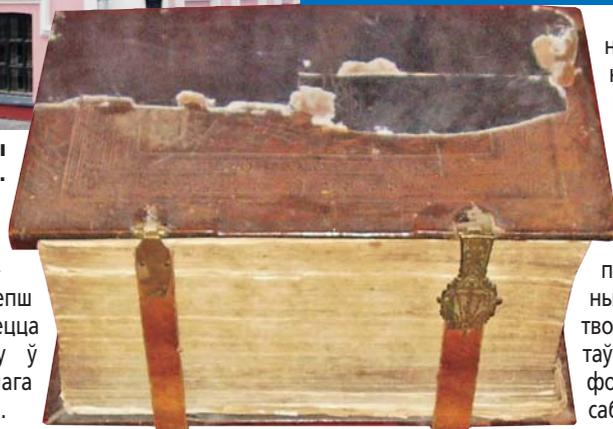
Вось, скажам, вёска Залессе. Яна атрымала статус аграгарадка ў 2007 годзе. Цяпер тут пражывае каля 500 жыхароў, функцыянуе камунальнае сельскагаспадарчае прадпрыемства “Звязда”, адно з лепшых у раёне, ёсць шэраг сацыякультурных аб’ектаў: школа на 150 вучняў, фельчарска-акушэрскі пункт, камбінат бытавога абслугоўвання і, натуральна, аграгарадоцкі “агмень” культуры — Залескі культурна-канцэртны цэнтр.

Ва ўстанове ёсць усё неабходнае для вынікавай дзейнасці: адрамантаваны танцавальная і глядзельная (на 150 месцаў) залы, найноўшая тэхнічная апаратура. Пры ККЦ працуе Залескі народны хор, створаны яшчэ ў 1935 годзе, — калектыў-старажыл, унікальная з’ява не толькі для Гомельшчыны, але і для Беларусі.

Як распавяла дырэктар установы Наталля Гунькова, у Культурна-канцэртным цэнтры працуе восем гурткаў і аматарскіх аб’яднанняў. Цягам 2010 года на платных паслугах мясцовага культурна-адукацыйнага цэнтру Залескі народны хор, створаны яшчэ ў 1935 годзе, — калектыў-старажыл, унікальная з’ява не толькі для Гомельшчыны, але і для Беларусі.

У будынку ККЦ месціцца таксама і бібліятэка. Фонд яе, па словах бібліятэкар Марыны Хрысцінавай, досыць

Па маршрутах новага жыцця

нічнае абсталяванне: камп’ютар, сканер, прынтар і ксеракс, а таксама лічбавы фотаапарат для фарміравання базы даных музейных калекцый.

Таксама ў рамках праекта былі праведзены перасоўныя выставкі твораў інакапісу, прадметаў побыту і этнаграфіі з фондаў музея, што былі сабраны ў выніку экспедыцый музейшчыкаў у выселеныя вёскі. А яшчэ супрацоўнікі музея падрыхтавалі і выдалі невялікім накладам зборнік “Адселення, але не забытыя” — пра 43 населеныя пункты Чачэршчыны, што былі адселены ў сувязі з катастрофай на Чарнобыльскай АЭС...

Багатая на цікавосткі і экспазіцыя музея, бо фонд установы культуры — звыш 18 тысяч адзінак захоўвання. Тут можна убачыць і ўнікальную калекцыю ручнікоў, і старадаўнія арыгінальныя побытавыя рэчы пачатку XIX стагоддзя — падсвечнік, гадзіннік,

Дэталі да агульнай карціны

CORE для ЦБС

Цягам апошніх гадоў у дзіцячай бібліятэцы Чачэрска ў рамках Міжнароднай праграмы CORE быў рэалізаваны праект “Гэта наша зямля, і нам на ёй жыць”. Распрацоўкай і ўвасабленнем праекта займалася цяперашні начальнік аддзела культуры Чачэрскага райвыканкама, а ў той час — дырэктар ЦБС раёна, Марыя Багданова.

Як вядома, CORE — гэта інавацыйная міжнародная ініцыятыва па паляпшэнні ўмоў жыцця людзей у раёнах, пацярпелых ад Чарнобыльскай катастрофы. У межах сумеснага праекта Чачэрскай ЦБС было атрымана фінансаванне ў пачатку 15 мільёнаў рублёў.

На гэтую суму былі закуплены выданні экалагічнай тэматыкі колькасцю ў дзве тысячы экзэмпляраў, арганізавана праца тэатральнага экагуртка “Флорык”, усталявана камп’ютарная

тэхніка, набыты вітрыны, а кульмінацыйнай праекта сталася адкрыццё ў Дзіцячай бібліятэцы Чачэрска інфармацыйнага цэнтру “Экалогія і здароўе”. Таму цяпер ва ўстанове культуры пастаянна ладзяцца эквавечары, экагуртныя, Дні юнага экалага, конкурсы і віктарыны прыродазнаўчай тэматыкі, а ў рабоце інфармацыйнага цэнтру заўсёды ўдзельнічаюць супрацоўнікі Цэнтральнай раённай бальніцы, раённай інспекцыі прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя.

Наведанне Чачэршчыны паказала, што ў сацыякультурным развіцці раёна ёсць шмат станоўчага. Старшыня Чачэрскага раённага выканаўчага камітэта Іван КОМ пазнаёміў журналістаў з жыццём раёна, з перспектывамі яго развіцця, распавёўшы, у тым ліку, і пра сферу культуры рэгіёна. Увага да яе тут, як і ў іншых чарнобыльскіх раёнах, — найвялікшая. Шчыра і адкрыта распавёў кіраўнік Чачэршчыны ў фармаце прэс-канферэнцыі пра трыя праблемы, што найбольш актуальныя для гэтага краю. Асобны блок пытанняў, адказы на якія і прапануем ніжэй, былі зададзены карэспандэнтам “Культуры”.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ:
— Капітальны рамонт гарадскога Дома культуры ў райцэнтры доўжыцца ўжо трэці год. Калі ж ён будзе завершаны? Гэтае пытанне актуальнае яшчэ і таму, што ўсе супрацоўнікі ГДК, раённага метадычнага

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ:
— Яшчэ адзін аб’ект увагі — гарадскі парк. Работы па добраўпарадкаванні яго тэрыторыі ўжо вядуцца, але, наколькі ведаю, яшчэ не скончаны...
Іван КОМ:
— Асноўную частку работ мы ў гарадскім парку скончылі, але яшчэ застаўся ладны кавалак працы. Сёлета будзем завяршаць усе работы ў амфітэатры, пачнём асфальтаванне дарожак, прадоўжым усталяванне агароджы і паставім у парку дзіцячы атракцыён. Грошы пад гэта ў нас ёсць.

Іван КОМ:
— Паводле замацоўвання маладых спецыялістаў у раёне мы выйшлі летась на паказчык у 66 працэнтаў. Раней гэтая лічба была каля 25-ці. Рост, лічу, — даволі значны. Заахваваем маладых спецыялістаў грашовымі надбаўкамі, выдаткоўваем жыллё, пастаянна адсочваем усе магчымыя праблемы... Зразумела, трэба яшчэ больш працаваць з кадрамі, і, у прыватнасці, пацягнуць працэнт спецыялістаў у аддзеле культуры, каб было больш высакак-

Турыстаў ля Чачэрскай ратушы сустракаюць з тэатралізацыяй.

На патэнцыял унікальнасці

Рэальныя вынікі дзяржаўных праграм

цэнтры, Цэнтра рамёстваў месцяцца цяпер у былой сядзібе графаў Чарнышовых-Круглікавых, а ўмовы для працы там не надта спрыяльныя...

Іван КОМ:
— Так, рамонт ГДК — адна з самых балючых праблем у сферы культуры горада. Я выдатна разумею, як цяжка цяпер і культурным работнікам, і дзецям, якія вымушаны хадзіць у будынак былой графскай сядзібы, працаваць там у неспрыяльных умовах... Але на сёння іншага выйсця ў нас няма. Магу сказаць, што сёлета работы ў ГДК будуць прадоўжаны: арганізацыі “Гомельрэстаўрацыя”, якая займаецца рамонтам устаноў культуры, пад працяг работ выдаткавана прыкладна 600 мільёнаў рублёў.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ:
— А ці плануецца рэстаўрацыйныя работы ў самой былой сядзібе Чарнышовых-Круглікавых — помніку архітэктуры XIX стагоддзя? Аб’ект досыць цікавы ў плане турыстычнага патэнцыялу...

Іван КОМ:
— Не толькі гэты аб’ект цікавы для турыста. Маюць у райцэнтры і ўнікальную гарадскую ратушу, і Спаса-Праабражэнскую царкву XVIII стагоддзя, ды і ўвогуле наш горад уключаны ў праект “Залатое кольца Гомельшчыны”. Таму ўвага да аб’ектаў гісторыкакультурнай спадчыны ў нас заўсёды вялікая. Але ж шмат залежыць і ад наяўных сродкаў, якіх пакуль што не стае. Таму нават праектна-каштарысная дакументацыя на гэты аб’ект пакуль што не зроблена, не кажучы пра пачатак рамонтных работ. Хоць, вядома, мне вельмі карціць бачыць гэтую гістарычную сядзібу дагледжанай і адрамантаванай. Цяпер спрабуем выйсці на кантакт з нашчадкамі графаў. Можна, яны змогуць дапамагчы нам з рэстаўрацыяй гэтага аб’екта...

Іван Ком.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ:
— Пытанне — пра рамонт Нясімавіцкага цэнтральнага сельскага дома культуры: аграгарадоцкі аб’ект павінен былі здаць яшчэ ў 2009 годзе...

Іван КОМ:
— Спраўды, з-за недахопу фінансавых сродкаў Нясімавіцкі ЦСДК мы пакуль што не здалі. Але пэўныя работы там ужо праведзены: па замене даху, вокнаў... Сёлета плануем зрабіць танцавальную залу, адрамантаваць унутрыныя памяшканні.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ:
— І апошняе. Як вядома, у так званых чарнобыльскіх раёнах заўсёды актуальным застаецца кадравая праблема. Наколькі вострая яна на Чачэршчыне?

ласных культуротнікаў. Бо, натуральна, ад якасці іх працы залежыць і якасць тых мерапрыемстваў, што ладзіцца ў раёне. Яшчэ мне хацелася б, каб больш увагі ў аддзеле культуры надавалі тым калектывам са званнямі, што працуюць на Чачэршчыне, — іх у нас восем. Іх трэба захаваць, працаваць з імі, развіваць, каб не страціць... Бо раней у тым жа Залескім народным хоры, што вядомы не толькі на Гомельшчыне, а і ў Беларусі, было блізу 90 удзельнікаў, цяпер — толькі 20. Таму праца з народнымі калектывамі для нас прыярытэтная. Можна, у нас яшчэ не ўсё добра ў сацыяльнай сферы, але мы паступова выпраўляем гэтую сітуацыю. У нас шмат ладзіцца маладзёжных мерапрыемстваў, шырока вядомы ў раёне фестываль з удзелам Нацыянальнага акадэмічнага канцэртнага аркестра Рэспублікі Беларусь пад кіраўніцтвам Міхаіла Фінберга, які пройдзе на Чачэршчыне ў пяты раз. Упэўнены, сацыякультурнае развіццё горада ў хуткім часе выйдзе на новы, больш якасны, узровень.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ, наш спецыяльны карэспандэнт Мінск — Гомель — Ветка — Чачэрск — Мінск Фота аўтара

У якасці пасляслоўя

Начальнік упраўлення культуры Гомельскага аблвыканкама Дзмітрый ЧУМАКОУ:

— Матэрыяльна-тэхнічная база шэрагу аб’ектаў культуры Веткаўскага і Чачэрскага раёна застаецца пакуль яшчэ не на ўзроўні. Аднак мы сёлета прадоўжым рамонт Чачэрскага гарадскога дома культуры, запланаваны грашовыя сродкі і на працяг рамонт Нясімавіцкага ЦСДК Чачэрскага раёна. Плануем завяршэнне рамонтных работ на гэтым аб’екце ў 2012 годзе.

Ды і кадравая сітуацыя на Гомельшчыне застаецца досыць складанай як па адукацыйным, так і па якасным цэнзе. Асабліва гэта тычыцца так званых чарнобыльскіх раёнаў, у тым ліку Веткаўскага. Хаця не магу не адзначыць той факт, што кадравая сітуацыя цягам апошніх гадоў палепшылася ў Чачэрскім раёне: там узрос працэнт спецыялістаў як у галіне клубнай, так і бібліятэчнай работы.

На людным месцы

Рэспубліканскі семінар: кадравы патэнцыял

Інстытут культуры Беларусі правёў рэспубліканскі семінар “Кіраванне персаналам: фарміраванне каманды” для рэзерву кіруючых кадраў цэнтральнага апарата Міністэрства культуры і арганізацыі рэспубліканскага падпарадкавання.

Прамоўцы выводзілі розныя аспекты мадэлявання праектнай дзейнасці. Да прыкладу, дырэктар цэнтра бізнес-тэхналогій, член Грамадска-кансультацыйнага Савета пры кіраўніку Адміністрацыі Прэзідэнта Жанна Грынюк спынілася на фарміраванні іміджа ўстановаў культуры і прыцягненню ў штат прафесійных маркетологаў. На

Прынцып каманды

У выступленні міністра культуры Беларусі Паўла Латушкі акцэнтавалася ўвага на больш эфектыўным выкарыстанні дзяржаўных сродкаў. “Бюджэтная палітыка мае быць пераарыентавана ад кіравання выдаткамі да кіравання вынікамі, — асабліва адзначыў міністр. — Павінен быць уведзены праграма-мэтары метады бюджэтнага фінансавання культуры”.

Назваўшы апошнія з прынятых на дзяржаўным узроўні дакументы, скіраваныя на рэгуляванне дзяржаўна-прыватных адносін у сферы культуры, Павел Латушка зазначыў: “Наспела неабходнасць прыняцця Закону аб мецэнацтве, які стварыў бы падставы для развіцця мецэнацтва ў краіне. Значным здабыткам уяўляецца ўнясенне ў Закон аб дзяржаўных закупках заўвагі, што кошт праекта з’яўляецца толькі адной з яго ўмоў, але не заўсёды вырашальнай. Ужо цяпер Міністэрства выступіла з ініцыятывай стварэння Кодэкса аб культуры”.

думку ж дэкана факультэта культуралогіі і сацыякультурнай дзейнасці БДУКІМ, кандыдата педагагічных навук Мікалая Каралёва, для развіцця праекта неабходна мець шэраг мэт, а для дасягнення асноўнай — патрэбна дасягненне прамажжавых мэт. На гэта ён параіў звяртаць увагу пры фарміраванні пазітыўнага бізнес-планаў.

Прыклад рэалізацыі каманднага прычыгу для рэалізацыі культурнага праекта прывяла загадчык аддзела навукова-асветніцкай працы Нацыянальнага мастацкага музея, кандыдат мастацтвазнаўства Ірына Скварцова. Яна падзялілася вопытам фарміравання каманды аднадумцаў, дзякуючы ўдалым дзеянням якой паспяхова рэалізуецца міжнародная акцыя “Ноч музеяў”. Адным жа з галоўных вынікаў удала праведзенага культурнага праекта з’яўляецца той факт, што асобныя члены каманды з часам становяцца штатнымі супрацоўнікамі музея.

Мазыр: міжнародная падзея

Пад белымі крыламі

З 25 па 30 красавіка Мазыры прымае VII Міжнародны фестываль юных талентаў “Зямля пад белымі крыламі”.

Начальнік аддзела культуры Мазырскага райвыканкама Ірына Мірончыкава нагадвае, што фестываль нарадзіўся ўвесну 1998 года, у Дзень памяці аб чарнобыльскай бядзе. Кожны з фестываляў, па традыцыі, ладзіцца напрыканцы красавіка.

Сёлетнюю “Зямлю пад белымі крыламі” наведваюць творчыя дэлегацыі з

12 краін. Такое прадстаўніцтва — пераканаўчы доказ, што Беларусь у яе постчарнобыльскім адраджэнні і стваральным руху наперад падтрымлівае ўвесь свет. Юныя таленты, у тым ліку і з пацярпелых раёнаў Беларусі, прадэманструюць, як і заўжды, сваё майстэрства ў народных спевах, эстрадным вакале, харэаграфіі.

Афіцыйнае адкрыццё міжнароднага свята прымеркавана да 26 красавіка. Распачнецца яно мітынгам-рэквіемам у мазырскім скверы Памяці.

Гродна: спецыяльнасць — “дызайнер”

Ад акадэмізму да авангарда

Сёлета спаўняецца 20 гадоў з дня адкрыцця ў Гродзенскім дзяржаўным каледжы мастацтваў спецыяльнасці “Дызайн”.

З гэтай нагоды ў абласным цэнтры адкрыліся дзве мастацкія выстаўкі: выкладчыкаў навучальнай устаноў і яе студэнтаў. У Гарадской выставачнай зале прадэманстравалі свае работы мастакі-мэтры.

Тут можна ўбачыць пейзажы, партрэты, націюрморты, выкананыя ў розных стылях: ад акадэмічнага жывапісу да авангарда. Кожная карціна здзіўляе асаблівае святлопагляду аўтара і прываблівае непаўторным настроем. Карціна Уладзіміра Казакова “Памяці Хірасімы” ў сувязі з падзеямі ў Японіі ўспрымаецца асабліва

трагічна. Назва карціны “Радасць” Ніны Чураба кажэ сама за сябе: апельсін нагадвае сонца, якое нібыта агортвае сваім цяплом, а амаль вангогаўскія мазкі адсылаюць глядача да постімпрэсіянізму.

Навучэнцы каледжа мелі магчымасць выстаўці свае творы ў Сенатарскай зале Новага замка. У экспазіцыі — праграмы заданні, выкананыя студэнтамі, а таксама дыпломныя працы, большасць з якіх — атральныя афішы.

Застаецца дадаць, што многія навучэнцы каледжа з’яўляюцца лаўрэатамі рэспубліканскіх і міжнародных конкурсаў, а 27 студэнтаў сталі стыпендыятамі спецыяльнага фонду Прэзідэнта па падтрымцы таленавітай моладзі.

Дар’я ЧАРКЕС Гродна

Дрыбіншчына: кантэкст традыцыі

У сем лык і ў тузін

Дрыбін — самы малады раённы цэнтр Магілёўшчыны — пачаў актыўна забудовацца з перасяленнем сюды жыхароў з забруджаных пасля аварыі на ЧАЭС тэрыторый. Па сённяшні дзень даймаюць там традыцыі не толькі ўласна Дрыбіншчыны, але і іншых куткоў Бацькаўшчыны.

Аб гісторыі пляцення лапцей на Беларусі, і ў прыватнасці — на Магілёўшчыне,

можна даведацца ў раённым Доме рамёстваў аграгарадка “Кароўчына” Дрыбінскага раёна.

З 2009-га там дзейнічае гурток па пляценні лапцей. Кіраўнік гуртка Ларыса Заблікоўская, якая, дарэчы, з’яўляецца дырэктарам Дома рамёстваў, захапілася гэтым рэдкім, на сённяшні час, рамяством у 2008 годзе. Ад Надзеі Кірылавай, адной з найстарэйшых жыхарак вёскі, Ларыса Сямёнаўна навучылася плесці лапці і захапіла гэтым і дзяцей.

Алена ЦІШКЕВІЧ, вядучы метадыст Магілёўскага АМЦНТІКАР

Ліквідатар. Жнівень 1986-га.

Перад кінакамерай дакументаліста разважаюць, дзеляцца ўспамінамі аўтарытэтныя людзі, якія маюць дачыненне да ліквідацыі наступстваў аварыі, тыя, пра каго сёння кажам —

Яны

былі першымі...

У самых дасканалых тэхналогіях на апошнім этапе ўсё вырашае канкрэтны чалавек, які ў патрэбны час націсне — або не націсне — лёсавырашальную кнопку. Так было і ў 1 гадзіну, 23 хвіліны 40 секунд 26 красавіка 1986 года на Чарнобыльскай АЭС. Некалькі чалавек вырашалі лёсы мільёнаў.

...11 сакавіка 2011-га ў Японіі — землятрус магутнасцю ў 8,9 бала, цунамі... Разбураны прыбярэжныя атамныя станцыі. Іх назвы — Фукусіма, Анахама — ва ўсіх на слыху. Як чвэрць стагоддзя таму — слова “Чарнобыль”. Знаёмыя і “японскія” лічбы ды тэрміны: чацвёрты энергаблок, 28-кіламетровая зона адсялення. Радые, тэлебачанне, а ўслед газеты ўсіх краін апавяшчалі аб бядзе, што напала Японію, — і ўвесь свет кінуўся ёй на дапамогу.

У нас жа тады, у 1986-м, — інфармацыйная цішыня. Гэта сёння мы ведаем, бадай, усё і адраджаем тэрыторыі, якія 25 гадоў таму накрыў Чарнобыль...

Аляксандр Міхалевіч (акадэмік, у 1986-м — выконваючы абавязкі дырэктара Інстытута ядзернай энергетыкі Акадэміі навук БССР): “Тое, што адбылося ў Чарнобылі — цалкам чалавечы фактар... Дырэктар нашага інстытута Васіль Несцяранка тэлефанаваў і гаворыць нейкай эзопавай мовай: называе паяўднёва-ўсходні напрамак і адлегласць. Я да карты — адзначыў без лінейкі: Чарнобыль...”

З вечара таго дня замежныя радыёстанцыі ў шчыльна заглушаным эфіры агаршвалі паведамленнямі. У іхніх згодках — не трывога, а паніка: скачок радыяцыі ў Скандынавіі! У неспакоі Польшча, Германія, Англія, Італія!

Алег Мартыненка (у 1986-м — дырэктар Інстытута цепла-і масаабмену АН БССР): “Я ў той дзень быў у Сінгапуры. Праз 50 хвілін пасля выбуху радыё ЗША крычыць: “У атмасферы над СССР — выкід радону! Рускія выпрабуюць новую атамную зброю!” І кожную гадзіну — інфармацыя пра дынаміку радыёактыўнасці”.

Святлан Сазанкоў (у 1986-м — начальнік Гомельскай абласной мілі-

цыі): “Нядзеля, але ад людзей шмат тэлефанаванняў да нас: што здарылася? Чаго чакаць?.. Праехаў па тэрыторыі вобласці: чорны пыл, трактары буркочуць...”

“Чаго чакаць?” — не ведаў ніхто. Напачатку немагчыма было ўявіць маштаб катастрофы. Ну пажар. Штогод у свеце іх да 45-ці на АЭС.

Чарнобыльскі рэактар палае. Ліквідаваць полымя — справа пажарных. Яны па трывозе ўскочылі ў свае машыны — і на станцыю: гасіць полымя — справа штодзённая. Пазней ліквідатары, што засталіся ў жывых, адказвалі на пытанні анкеты: “Ці адчувалі вы страх за сваё жыццё і здароўе ў зоне радыяцыйнага забруджвання?": “Так, адчувалі” — 14%; “Не, не адчувалі” — 41%; “Не задумваліся аб тым” — 45,5%.

Уладзімір Савічаў (у 1986-м — намеснік міністра ўнутраных спраў БССР): “Пажарныя — хай гэта і гучыць пафасна — выявілі сябе, як героі. Спякота стаяла — плюс 30. Яны ж гасілі пажары на рэактары ў сваёй цяжкой амуніцыі — пот з камбінезонаў вылівалі, бы ваду...”

Яны будуць першымі, каго назавуць новым словам “ліквідатар” — гучыць амаль як “тэрмінатар”, але яны не кіношныя рамантыкі-пераможцы, а хутчэй, выратавальнікі, героі, якім якраз і наканавана знаходзіцца ў цэнтры катастрофы. Анкета: “Пад уплывам якіх фактараў вы паехалі працаваць у асабліваю зону?”. Адказы: “Пад уплывам шчырага жадання зрабіць унёсак у ліквідацыю наступстваў аварыі” — 75,5%; “Падпарадкаваць загаду” — 24%; “З жадання выглядаць рашучым” — 0,5%.

Ілона Сцяпанавіч (дырэктар Цэнтральнага музея Міністэрства ўнутраных спраў Рэспублікі Беларусь): “Сяржант Васіль Ігнаценка ў ліку першых быў на даху палаючага рэактара. Гэта было месца смяротнага радыяцыйнага апраменьвання. Пажарнік Ігнаценка і яго таварышы не думалі пра гэта. Крочылі па расплаўленым бітуме, скідвалі графіт, што гарэў, долу...”

На ацалелым ускрайку рэактара паставілі чырвоны сцяг. Але праз месяц ён счарнеў: “скруціла” радыяцыя... Паставі-

лі новы — і той яна “зжэрла”. Сцягі ўсё ставілі, ставілі...

Вясна 86-га выдалася сонечнай. Актыўна ішла сяўба, наперадзе былі светлыя святы: 1 Мая, затым, 4-га, — Вялікдзень. Праз дзевяць дзён Радаўніца — у той дзень беларусы традыцыйна раскідваюць абрусы на могілках.

Так было і ў трох раёнах Беларусі, што межавалі з мясцінамі Чарнобыля: Нараўлянскім, Хойніцкім і Брагінскім. Але з раніцы 26 красавіка там паўзлі чуткі пра пажар на атамнай станцыі. Пакуль што — толькі пра пажар. Пакуль... Але ўжо становілася неяк страшнавата. Размовы сведкаў дайшлі да начальніка Брагінскага РАУС Уладзіміра Грыба:

— Я кінуўся ў райаддзел, стаў тэлефанаваць ва ўпраўленне. Там мяне супакоілі: ніякіх экстранных паведамленняў пакуль няма. Я дастаў з сейфа дакументы з грыфам “Сакрэтна”. Вось ён, план дзейнічання на выпадак незвычайных абставін на ЧАЭС! Але чаму ўсе маўчаць?!

Святлан Сазанкоў: “Шмат нашых жыхароў, якія працавалі на станцыі, прынеслі з начной змены вестку: на станцыі — выбух, ёсць ахвяры... Бачна: вялікая бяда! Я тэлефаную дзяжурнаму ў Міністэрства. Ён: калі што здарылася надзвычайнае — паведамляць у свой час...”

“Свой час”, як мы ведаем, наступіў ажно на пяты дзень...

Але ў Беларусі знайшліся і тыя, хто ў незразумелых абставінах пачаў дзейнічаць.

У ноч на 2 мая ўся Гомельская міліцыя была паднята па трывозе.

Святлан Сазанкоў: “Я пачаў фарміраваць атрады МУС, дадаваць ім маскі, рэспіратары — што знайшлося. Размеркаваўшы атрады па населеных пунктах, той жа ноччу раз’ехаліся”.

Віктар Піскароў (у 1986-м — міністр ўнутраных спраў БССР): “У нас ні вымяральной апаратуры, ні метадик ліквідацыі, ні сродкаў індывідуальнай абароны, ні спецвотраткі, ні тэхнікі — нічога не было. Міліцыя засталася сам-насам з бядой”.

Уладзімір Савічаў: “Аўтар не вядомы, але нехта на карце цыркулем абвёў вакол станцыі кола — радыус 30 км”.

Так з’явілася “чарнобыльская зона”.

Але: як адрададзіць “зону”? Дзе ўзяць 10 тысяч ступоў? Чым капаць зрэзанія бярэньны? Чым капаць 10 тысяч лунак? Дзе ўзяць такую колькасць дроту? Як нацягнуць яго ў некалькі разоў на працягу 186 кіламетраў па перыметры зоны? Дзе ўзяць трафарэты для знакаў забароны? Як адсяляць такую колькасць людзей? Куды іх везці?.. І ўрэшце: хто гэта павінен рабіць?

Віктар Піскароў: “Мы паставілі гэтыя пытанні. Нам адказалі: “Вы”. “Якім чынам?” “А як хочаце, але каб было зроблена”.

Зрабілі. Да таго ж, угаворвалі кожнага жыхара — псіхалагі! — пакінуць роднае гняздо, падкармливалі і вывозілі нямоглых старых, клапаціліся пра медыцынскае абследаванне жыхароў, адлюлівалі — да сотні штодзень! — марадэраў, што лезлі ў зону абрабавуваць кінутыя магазіны і хаты...”

Васіль Неўмяржыцкі (у 1986-м — супрацоўнік апэратыўнага штаба Міністэрства ўнутраных спраў БССР): “Прыбылі ў зону з атрадам, спыніліся ў лесе, каб перакусіць. Вушы раптам заклапа. І ў роце — прысмак металу...”

А сяржант пажарнай службы Васіль Ігнаценка і яго таварышы, якія неяк пры-

Васіль Неўмяржыцкі: “Нарэшце, нам выдалі рэспіратары. Але ж у насельніцтва іх няма — можа выклікаць паніку!”.

Мікалай Чылікін: “І мы іх вырашылі не надзяваць. Уяўляеце: бабка бульбу праполвае, а тут — галава ў рэспіратары!”.

Вячаслаў Оськін: “Аніхто з нас не апранаў маску. Нейкі чыноўнік прыехаў у масцы, ва “ўніформе”, дык яго там у вёсцы абсвіталі...”

Прыбудуць дзяржаўныя камісіі, 340 тысяч ваенных, прызваных з запаса для працы ў “зоне”, полк хімабароны, прыедуць вучоныя: фізікі, ядзершчыкі, з Гідраметра, з Геалагаразведкі... Але — пасля. А гэтыя — пажарнікі, медыкі, верталётчыкі, паставыя, “гаішнікі”, дазіметрысты, шафёры, участковыя — былі першымі.

А што — пасля? Ва ўсіх краінах распрацавалі праграмы ліквідацыі не толькі праектных, мяркуемых штатных, сітуацый на АЭС, але і “запраектных”, няштатных, як тое адбылося ў Чарнобылі, як адбываецца цяпер у Японіі.

У СССР пасля Чарнобыльскай катастрофы стварылі Міністэрства надзвычайных сітуацый, Міністэрства атамнай энергетыкі. У Беларусі намаганнямі акадэміка Я.Канаплі адкрылі ўнікальны

Інстытут радыёбіялогіі, які распрацоўвае метадыкі змяншэння радыяцыі ў сельскагаспадарчай прадукцыі, стварае медыкаменты для барацьбы з апраменьчымі хваробамі.

У Крымінальны кодэкс БССР аб адміністрацыйных правапарушэннях было ўнесена дапаўненне ў выглядзе параграфу 46-прым “Аб парушэнні рэжыму радыяцыйнай бяспекі”.

У лексіцы жыхароў Беларусі звычайныя новыя словы: “ліквідатар”, “дазіметр”, “мілірэнтген”. З’явіліся вуліцы ў Мінску і Гомелі імя Ігнаценкі, Малайчука, Барысенкі. Не ўсе ведаюць, што гэта — у гонар тых, першых пажарных.

На перасячэнні сталічных вуліц Арлоўскай і Карастаянавай узведзена царква Маці Божай “Узысканне загінулых”. У яе пабудову ўклалі свае асабістыя грошы ліквідатары. Па круглых датах сумнавай Чарнобыльскай трагедыі яны, хто ацалеў, збіраюцца тут...

Уладзімір АРЛОЎ, кінарэжысёр Фота Аляксандра СТРАННІКА і з архіва “К”

Погляд з ХХІ стагоддзя

З Паслання Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь беларускаму народу і Нацыянальнаму сходу

“Атамная электрычная станцыя нам жыццёва неабходная! І яна будзе ў Беларусі пабудавана!”

Беларуская АЭС, як вядома, будзе ўзведзена на тэрыторыі Астравеччыны. Адносна нядаўна “К” пабывала там. Старшыня Астравецкага райвыканкама Адам Кавалька сказаў нашаму карэспандэнту, што раён знаходзіцца на парозе лёсавызначальных змен. Астравеччына на сёння — сельскагаспадарчая па вытворчай структуры. Але ўжо цяпер у гарпасёлку з’явілася сучаснае жыллё для будаўнікоў АЭС, вядзецца пашырэнне пад’язных шляхоў. Узнікла станцыя — на парадкі павялічыцца насельніцтва раёна, пашырыцца і сацыякультурная структура.

“Рэгуляваць працэсамі ўнікальнага пераўтварэння, — кажа Адам Кавалька, — гонар для любога кіраўніка. Нам неабходна вельмі сур’ёзна заняцца ў раёне маладзёжнай палітыкай, фарміраваннем кадравага складу ўстановаў культуры, якія хутка будуць працаваць у якасці новых умовах. Трэба зрабіць так, каб у культуры, у тым ліку сельскай, працаваць было выгадам. Каб мы конкурс вакансій на пасаду кіраўніка СДК абвясцілі. Тады кожная ўстанова неўзабаве стане брэндавай”.

Напрыканцы кіраўнік Астравеччыны дадаў, што не ў кожнай дзяржаве, не кожны год прымаюцца лёсавызначальныя рашэнні аб будаўніцтве атамнай станцыі, аб змяненні статусу райцэнтра, аб пашырэнні магчымасцей і раёна, і ўсёй краіны. “Гэта сапраўды цікава, — падкрэсліў Адам Кавалька, — быць у цэнтры падзей, што наўпрост паўплываюць на дабрабыт усёй Беларусі”.

— Тую паездку памятаю да дробязей, — узгадвае член саюзаў кампазітараў і мастакоў, канцэртмайстар БДУКІМ, а на той час — канцэртмайстар Музыкальнага тэатра, Усевалад ГРЫЦКЕВІЧ. — З Кіева мы выехалі зранку, вярнуліся позна ўвечары. Быў вельмі сонечны дзень, за вокнамі аўтобуса была разнаквецца. І гэтакі рэзкі, жудасны кантраст: сады, агароды, палеткі, яркія фарбы прыроды, што набірае моц, радуецца сонцу ды цяплу, — усё гэта нібы мёртвае, не ажыўленае прысутнасцю чалавека. Хіба нейкая жывёліна беспрытульная дзесьці па вёсцы прабяжыць, а больш — нікога... Адчуванне, быццам патрапіў на нейкую іншую планету і пакуль не можаш уцяміць, што здарылася. Ці, можа, яшчэ павінна здарыцца — як у трылеры. Тая “карцінка” і дагэтуль стаіць перад вачыма...

— Пэўна, і на творчасці гэта неяк адбілася?

— Не, у мяне няма ні музычных, ні жывапісных работ, прысвечаных Чарнобылю. Мастацтва — зусім не абавязкова

самім аўтобусе. І калі з’язджалі, нас прывяралі таксама. Памятаю, мы ўсе яшчэ смяяліся, што болей за іншых набраў радыяцыйны Грыша Харык (ён даўно жыве ў замежжы). Жартавалі з яго: маўляў, радыяцыя так і ліпне да цябе — можа, “пакахала”? Яшчэ больш пільна кантралявалі дозу ў тых, хто там працаваў. І ледзь толькі чалавек набярэ азначаны ўзровень, яго адразу адпраўлялі назад, а на гэтае месца прыязджалі новыя ліквідатары. Вось хто павінен быў атрымліваць тады льготы! Праўда, нават ты, хто там працаваў, не заўсёды правільна ацэньвалі сітуацыю. Бо на забруджанай тэрыторыі трэба было хадзіць у спецадзенні, абавязкова — у галаўным уборы. Але ж — сонейка! Якія там хустачкі ці капялюшыкі? Глядзім, палова ліквідатараў ходзіць з непакрытай галавой. Дый замест рэспіратарных масак, якія таксама былі прадугледжаны санітарнымі нормамаі, у кагосьці — марлевая павязка, а ў кагосьці — увогуле нічога няма. Бо сонейка прыпякае, вакол зеляніна — так і хочацца дыхаць на поўную

сцен Дома культуры стараліся не прытуляцца, бо нас папярэдзілі: любая рэч у забруджанай зоне — у большай або меншай ступені радыяактыўная. Асабліва — тканіна, а найперш — заслоны, фіранкі. А таксама зеляніна. У Кіеве дарогі па некалькі разоў на дзень палівалі. І ледзь не на кожным вузлу трускалкі прадаваліся — спелыя, буйныя, чырвоныя, сакавітыя, вельмі танна. Але рэдка хто купляў, усё баяліся: маўляў, а раптам гэтыя ягады — з зоны? Вядома ж, людзі розныя бываюць. Хтосьці выратаўваў, не шкадуючы жыцця, а хтосьці думаў, як на тым горы ўзняцца. Нам расказвалі, што і рабавалі кінутыя хаты, і рэчы з іх перапрадавалі...

— А вы самі, вяртаючыся з тых гастролей, як адчувалі сябе? Бо адразу пасля Кіева тэатр гастраліваў у Севастопалі, і многія артысты толькі там, па іх словах, “адмыліся” ад радыяцыі...

— Я ў гэтым сэнсе, можа, аказалася больш “прывучанай”, бо пэўную дозу радыяцыі атрымала яшчэ ў дзяцінстве. Мы жылі ў Сяміпалацінску, ездзілі ў тая мясціны, дзе рабіліся першыя іспыты савецкай атамнай бомбы. Тады гэта замоўчвалася, ніхто не ведаў усёй праўды. Але многія невядома з чаго пачыналі хварэць. Сёння я смяюся: маўляў, у старасці пачуваю сябе лепей, чым у юнацтве. Можа, і сапраўды неяк адаптавалася? А тады — многія творчыя калектывы адмаўляліся на Украіну ехаць, і

У сонечны дзень...

25 гадоў таму, праз які месяц пасля аварыі на Чарнобыльскай АЭС, ва Украіну выправілася трупа сталічнай Музкамедыі — цяперашняга Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музыкальнага тэатра. Гэта былі запланаваныя гастролі ў Кіеве. Але да спектакляў на сцэне ўкраінскай сталіцы далучыліся і выступленні перад тымі, хто працаваў у чарнобыльскай зоне.

праставуе “люстэрка жыцця”. Хутэй, яно — рэзананс самой асобы творцы, ягоных прадчуванняў-адчуванняў. Прызнацца, увогуле не люблю мусіраваць чарнобыльскую тэму і, тым больш, пісаць творы “да даты”. Але той вобраз “мёртвай прыгажосці” не проста запомніўся — ён даў імпульс да многіх далейшых разважанняў: што такое сапраўднае хараство, як беражліва трэба ставіцца да жыцця, бо без яго нічога не мае сэнсу. А ў астатнім — Гасподзь рассудзіць...

Слухаючы Усевалода Мікалаевіча, раптам падумала: можа, менавіта таму ў яго творчасці практычна няма “чорных” твораў, якіх бывае багата ў яго аднагод-

каў? Акурат у 1986-м ён заканчваў Беларускаю дзяржаўную кансерваторыю па класе кампазіцыі прафесара Дзмітрыя Смольскага (дагэтуль займаўся як піяніст), паралельна завочна вучыўся жывапісу ў Маскве. У якасці кампазітарскай дыпломнай працы напісаў Фартэліяны канцэрт. І на дзяржаўным іспыце іграў яго на сцэне Беларускай дзяржаўнай філармоніі разам з Дзяржаўным акадэмічным сімфанічным аркестрам, якім дырыжыраваў Анатоль Энгельбрэхт. Не чакаючы выпускнога вечара, рушыў следам за тэатрам, дзе ўжо працаваў, ва Украіну, з 30-ці гастрольных дзён заспеўшы толькі 19.

— А чым запомніліся самі выступленні перад чарнобыльцамі?

— Два канцэрты. Адзін — у самім Чарнобылі, у тамтэйшым Доме культуры. Другі — на адкрытым паветры, у лесе, за 11 кіламетраў ад АЭС, на той базе, дзе жылі ліквідатары наступстваў і адкуль яны ездзілі штодзень на рэактар. Праграма канцэртаў была разнастайнай. Каля дзясці салістаў — сольныя, дуэтныя выступленні, танцавальныя нумары. Усё — не проста жывым гукам, а яшчэ і без мікрафонаў, як і належыць у жанры аперэты. Лепшыя артысты: Наталля Гайда, Рыгор Харык, Васіль Сердзюкоў, Зінаіда Вяржбіцкая, Герман Казлоў, Раіса Курльківа, Вячаслаў Фаменка, Уладзіслаў Казінец...

— І “ўвесь вечар за раялем” — вы...

— Надта гучна сказана — “за раялем”, бо ў абодвух выпадках гэта былі старэнкія піяніна: у клубе — чорнае, на адкрытай пляцоўцы — карычневае. І дагэтуль памятаю на іх кожную драпінку. Ноты перагортваў рэжысёр Вячаслаў Цюпа. А як нас прымалі! Пэўна, менавіта так віталі калісьці артыстаў франтавых брыгад...

— За гэтыя канцэрты, — распавядае народная артыстка Беларусі Наталля ГАЙДА, — усё мы атрымалі граматы Савета Міністраў СССР. Значна пазней сустраля расійскіх калег, якія гэтак жа, як і мы, ездзілі выступаць перад чарнобыльцамі, але ўжо праз год пасля катастрофы. Адна з іх мяне запытае: “А вы атрымліваеце льготы? Хутэй звяртайцеся, куды трэба. Мы даўно ўжо ўсё аформілі”. Не ведаю, можа, яно і правільна, але нам было неяк сорамна — перад тымі, хто, ахвяруючы сваім жыццём, знаходзіўся ў небяспечнай зоне не адзін дзень, як мы, а значна больш. Вядома, быў дазіметрычны кантроль. Ужо пакуль мы ехалі па той 30-кіламетровай зоне, нас некалькі разоў прыпынялі на спецыяльных пунктах, дзе вымяралі атрыманую дозу: і на нас, і на

26 красавіка, год 2011-ы...

“Шчаслівасць” у Гомелі

Беларускі дзяржаўны ансамбль “Песняры” выступіць у рамках акцыі ў Гомелі менавіта 26 красавіка. Музыканты прадставяць сваю новую праграму “Шчаслівасць”, аснову якой складаюць песні на вершы народнага паэта Беларусі Янкі Купалы.

Сімвалічна таксама тое, што ў 2011 — 2012-м будзе шырока святкавацца юбілей з дня нараджэння Янкі Купалы, і альбом “Шчаслівасць” стаў своеасаблівай данінай павагі класіку ад “Песняроў”.

Дыск гэты публіка ўжо паспела ацаніць. Вячаслаў Шарапаў дадаў, што ўсе песні са “Шчаслівасці” слухачы ўспрымаюць з задавальненнем. А патэнцыйнымі хітамі, на яго погляд, могуць стаць кампазіцыі “Лясное возера” і “Як у лесе зацвіталі...”: менавіта іх аўдыторыя ўпадабала больш за ўсё.

— Гэтая канцэртная праграма мае нацыянальны кірунак, і мы прэзентуем яе толькі на тэрыторыі Беларусі, — кажа мастацкі кіраўнік ансамбля. — Але ўжо сёння рыхтуем песні для новага альбома. Магчыма, прэзентуем новы дыск у канцы бягучага года. Спадзяёмся, нашы сябры з нашай кіеўскай афішы, я павінна была спяваць. Але папрасіла замяніць мяне ў спектаклі, бо не магла не паехаць. Маўляў, я ж член партыі, які ж прыклад астатнім пакажу? Тое, як нас сустракалі, апраўдвае ўсё. Бо мастацтва не толькі лечыць душы, але і пакідае надзею. На ўсё самае лепшае!

Надзея БУНЦЭВІЧ

На здымках: выступленне перад ліквідатарамі аварыі (за піяніна — Усевалад Грыцкевіч); артысткі Наталля Гайда і Раіса Курльківа; пасля выступлення. Фота з архіваў артыстаў і тэатра

Экспазіцыя памяці

Праект з экспедыцыяй

Убачыць калекцыю прадметаў, што адлюстроўваюць гісторыка-культурную спадчыну тэрыторыі, найбольш пацярпелых ад аварыі на Чарнобыльскай АЭС, можна ў рамках праекта “Беларусь. 25 гадоў пасля Чарнобыля”, што адкрыўся ў Нацыянальным гістарычным музеі.

Прэзентацыя яго адбылася ў адпаведнасці з Рэспубліканскім планам мерапрыемстваў да 25-й гадавіны гэтай катастрофы. Як паведамлілі ва ўстанове, каштоўныя для музея прадметы былі сабраны ў 90-я гг. XX ст. дзяржэкспедыцыяй, якая працавала ў раёнах адсялення. Да

таго ж, сярод экспанатаў выстаўкі прадстаўлены і выданні чарнобыльскай тэматыкі, а таксама кампазіцыя тэматычных фотаматэрыялаў з суправаджальнай інфармацыяй аб наступствах чарнобыльскай катастрофы для Беларусі, дзейнасці дзяржавы па асноўных кірунках пераадольвання наступстваў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС, у тым ліку — па міжнародным супрацоўніцтве.

Адметна, што на выстаўцы дэманструюцца работы і вядомых айчынных твораў, у тым ліку народнага мастака СССР, народнага мастака Беларусі Міхаіла Савіцкага, прысвечаныя катастрофе.

Мяркуюцца, што моцны эмацыйны эфект на пачуцці гасцей музея зробіць і відэафільмы чарнобыльскай тэматыкі. Паказ іх запланаваны ў межах праекта.

Шаўкавічныя сады

“Асколі”: дзіва ў Азяранах

Ці не самым важным элементам багатага мужчынскага касцюма беларускай шляхты ў XVIII ст. з’яўляўся слупкі пояс, які лічыўся прыкметай высакароднага паходжання, а яго наяўнасць сведчыла пра дабрабыт ўладальніка. Як вядома, аснову слупкіх паясоў складалі пераважна тонкія шаўковыя ніткі, якія пры ткацтве гарманічна спалучаліся з залатымі і срэбранымі. Пры гэтым пераважна ўся сыравіна для стварэння паясоў імпартавалася з краін Усходу.

Шаўкавічнае дрэва і тутавы шаўкапрад.

Але мала хто здагадваецца, што і на Беларусі ў свой час выраблялі шоук. У прыватнасці, маюцца звесткі пра тое, што яшчэ да Першай сусветнай вайны ў Нароўлі існавала цэлае прадпрыемства па развядзенні шаўкапрадаў. А карані падобнай сельскагаспадарчай вытворчасці на Мазыршчыне сягаюць у часы Рэчы Паспалітай. Захавалася інфармацыя і пра яшчэ адзін цікавы факт — пра развіццё шаўкоўніцтва ў гэтым рэгіёне нашай краіны.

У вёсцы Азяраны, што на Тураўшчыне, дзякуючы ініцыятыве ляснічага Зубачэўскага, была ўпершыню разведзена

Выява слупкага паяса.

шаўкоўніца. Дзеля эксперыменту ён у 1890 годзе пасяў яе насенне, якое, паводле ўспамінаў сведак, узышло “як каноплі”. Калі ўсходы падраслі, то былі пасаджаны ў розных месцах вёскі і часткова былі раздзены ўсім, хто хацеў

вырошчваць гэтыя карысныя дрэвы, плады якога выкарыстоўваліся як начынне для пірагоў і аснова разнастайных напояў. На жаль, давесці сваю спробу да практычнага развядзення шаўкоўніцтва Зубачэўскаму так і не давялося. У выніку вымушанага пераезду ляснічага пасадкі засталіся без догляду, а частка іх нават была знішчана. Але і з таго, што засталася, як аказалася, выраслі добрыя дрэвы.

А таму невыпадкова, што ў 1925 годзе ў Мазырскім акрузе пачалося аднаўленне шаўкоўніцтва. Як сведчаць архіўныя матэрыялы, 3 ліпеня 1929-га дацэнт БДУ Забіткоўскі даслаў у Мазырскае акруговае таварыства краязнаўства партыю (каля 500 штук) шаўкапрадаў пароды “Асколі” для выкармлення. Пасля эксперыменту кіраўніцтва Усесаюзнага тэкстыльнага сіндыкату прапанавала Мазырскаму таварыству вырошчваць шаўкоўніцу ў колькасці аднаго мільёна саджанцаў, і на гэтую мэту абяцала выдаткаваць беззваротную пазыку.

Варта адзначыць, што спробы па развядзенні шаўкавічных чарвей маюць, акрамя выключна навуковага інтарэсу, і вялікае значэнне для эканомікі Палесся. Як высветлілі вучоныя, занятая шаўкоўніцтвам не затрымлівае развіццё іншых галін сельскай гаспадаркі, бо звычайна гэтай справай займаліся жанчы-

ны, падлеткі, старыя і нават інваліды. Такім чынам, ствараліся новыя працоўныя месцы. Апроч таго, пасадкі шаўкоўніцы не займаюць спецыяльных кавалкаў зямлі, а з’яўляюцца абсадкамі навокал саду ды дарог.

Такім чынам, Мазыршчына ў 1929 годзе мела 12 пунктаў, у якіх магло распачацца развіццё шаўкоўніцтва. У прыватнасці, наяўнасцю шаўкавічных дрэў вылучаліся гарады Мазыр, Нароўля, Петрыкаў, мястэчка Юравічы і многія іншыя населеныя пункты.

Не забыліся айчыннымі даследчыкі і на шаўкавічныя сады ў Азяранах. У 1928 годзе была праведзена першая за ўвесь час існавання там пасадак шаўкоўніцы паказальная выкармка шаўкавікоў. Вучоныя хацелі, у першую чаргу, пазнаёміць і зацікавіць мясцовае насельніцтва з такім незвычайным для нашай краіны відам дзейнасці.

Выгаднае месцазнаходжанне выкармки — памяшканне Азяранскага лясніцтва, якое знаходзілася каля бойкага шляху, — дала магчымасць шэрагу людзей зірнуць на выкармку пры праездзе папутьна, а папулярная ў той час чутка аб тым, што ў Азяра-

Картаграма пасадак шаўкавічнага дрэва. 1929 г.

нах “робіцца шоук”, шпарка распаўсюджвалася па ўсім раёне. Сярод наведвальнікаў былі і тыя, хто прыходзіў пабачыць шаўкавікоў з аддаленых на дзясяткі кіламетраў вёсак. А некаторыя нават не пасрэдна жадалі назіраць, як шаўкавікі пачнуць рабіць коканы, а таму наведвалі выкармку па некалькі разоў на тыдзень.

Хто быў раней на поўдні і бачыў там шаўкоўніцтва, зусім не чакаў сустраць такую ж дзейнасць у Азяранах. Што і казаць: у большасці нашых сучаснікаў і думкі не было пра тое, што гэтым магчыма займацца на Беларусі.

Ганна БУЛАШ,
бібліятэкар
Мазыр

Новы, унікальны, падыход да падзелу нашай краіны на раёны, які максімальна ўлічвае асаблівасці і традыцыі не асобных адміністрацыйна-тэрытарыяльных адзінак, а цэлых этнакультурных рэгіёнаў нашай рэспублікі, не так даўно быў распрацаваны айчыннымі вучонымі і адлюстраваны ў фундаментальнай кнізе “Турыстычная мазаіка Беларусі”, якая пабачыла свет у выдавецтве “Беларуская навука”. У выніку 52 лакальных раёны комплекснай гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі мусяць стаць новымі пуцяводнымі зоркамі на турыстычным небасхіле краіны.

“Адрасы” сцежак і дубоў

Па вандроўцы — на тыдзень

Як адзначыў адзін з аўтараў праекта — дырэктар Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы, член-карэспандэнт Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Аляксандр Лакотка, цягам некалькіх апошніх гадоў была распрацавана канцэпцыя стварэння лакальных зон турыстыка-рэкрэацыйнага тыпу, якія комплексна сумяшчаюць помнікі гісторыі і культуры, гістарычныя ландшафты, а таксама помнікі прыроды. У цэлым, праца над кнігай мае два вымярэнні: многія цікавыя звесткі назапашваліся дзесяцігоддзямі, а прыкладна чатыры гады спатрэбілася, каб гэта ўсё ператварылася ў фундаментальнае выданне.

Такім чынам, праект пашырае і дапаўняе дзяржаўныя праграмы па развіцці турызму ў нашай краіне. У прыватнасці, дзякуючы працы можна даведацца не толькі пра помнікі архітэктуры, што сталі ўжо пазнавальнымі брэндамі, але і пазнаёміцца з цэнтрамі народных промыслаў ды рамёстваў, а таксама з самімі творамі майстроў, з вёскамі, у якіх захаваліся аўтэнтчныя абрады і адметныя народныя святы. Да таго ж, кожная з абласцей прадстаўлена раздзеламі, дзе дэтальна расказваецца пра асноўныя этапы гісторыі і развіцця паселішчаў, традыцыйную культуру.

Да такіх лакальных раёнаў адносіцца, да прыкладу, Загараддзе. Яно аб’ядноўвае два адміністрацыйныя раёны — Іванаўскі і Драгічынскі, а разам з тым — радзіму Напалеона Орды, канал Агінскага, фэст “Мотальскія прысмакі” і шмат іншага, не менш цікавага для турыстаў. І не толькі для іх. На думку Аляксандра Лакоткі, сёння мясцовыя жыхары не ўспрымаюць належным чынам тое багацце, што іх акаляе. А таму адна з мэт “Турыстычнай мазаікі Беларусі” сталася ў пэўным сэнсе выхаваўчай: кніга прымушае па-іншаму ўбачыць лакальныя культуры. Па словах навукоўцаў, турызм ператвараецца ў сапраўды пазнаваўчую галіну.

У выданні змешчаны і карты гісторыка-культурных тэрыторый. У пазначаных лакальных раёнах на аснове існуючых прыродных адметнасцей, помнікаў археалогіі, гісторыі, архітэктуры, народнага дойлідства, этнаграфіі, разнастайных музеяў прапануюцца найбольш перспектывныя турыстычныя маршруты, у тым ліку сухапутныя, водныя ды шэраг іншых. І не выпадкова: вядома, што апошнім часам турыстычныя фірмы актывізавалі пошукі новых экскурсійных сцежак, краязнаўчых падарожжаў і адпачынку на ўлонні прыроды.

Аўтары працы, сярод якіх, апрача Аляксандра Лакоткі, — і навуковыя супрацоўнікі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Вольга Князева, Яўген Марозаў, Вольга Ізотава, змясцілі ў кнізе шэраг прапановаў і рэкамендацый па захаванні і выкарыстанні аб’ектаў гісторыка-культурнай спадчыны малых гарадоў і гістарычных мясцін нашай краіны.

Людзі слаба ведаюць гісторыю, а тураператары гэтым часам карыстаюцца, перакананы Аляксандр Лакотка. У выніку з’яўляюцца нейкія скажоныя факты, а то і сапраўдныя байкі. Адбываецца своеасаблівае пагоня за міфамі. І гэта прытым, што ў большасці краін Еўропы да турыстычных гідаў прад’яўляюцца жорсткія патрабаванні. А таму “Турыстычная мазаіка Беларусі” мусіць дапамагчы і шматлікай арміі айчынных гідаў і экскурсаводаў. Тым больш, што кніга вылучаецца грунтоўнымі гістарычнымі даведкамі. У выданні можна знайсці “адрасы” дубоў, якія ў свой час маляваў той жа Напалеон Орда, ці сцежак, па якіх хадзіў Ян Чачот...

Першае выданне выпушчана на рускай мове — з тым разлікам, каб кнігу распаўсюдзіць найперш у суседніх краінах. У перспектыве ж плануецца перавыдаць яе на беларускай мове, убагаціўшы новымі археалагічнымі звесткамі, а таксама выпусціць асобныя выданні па абласцях.

К.А.

Ад галення галоў да наклеек

Заўтра — Вялікдзень

Традыцыя святкавання Вялікадня — аднаго з галоўных хрысціянскіх святаў — вылічаецца дзвюма тысячамі гадоў. Многія стагоддзі налічвае і шэраг адметнасцей, што былі распаўсюджаны некалі ў народзе.

Мяркуюцца, што ў старажытных славян першапачаткова так называлася веснавое свята ў гонар сонца, абуджэння прыроды і надыходу “вялікіх дзён” — палывых работ. А таму ў дахрысціянскія часы

на тэрыторыі нашай краіны на Вялікдзень адбываліся магічныя абрады з мэтай забеспячэння плоднасці жывёлы, урадлівасці зямлі, абароны гаспадаркі ад нягод. З прыняццем хрысціянства на нашых землях свята атрымала дадатковы духоўны сэнс і, тым не менш, захавала шэраг старажытных звычаяў, значэнне якіх сёння не вельмі зразумелае.

Адзін з такіх звычаяў яшчэ ў XIX ст. быў пашыраны на Беларускім Палессі. У прыватнасці, як апісвала тагачасная польская прэса, напярэдадні Вялікадня адбывалася галенне галоў прадстаўнікоў мужчынскай

Звычай галення галавы на Палессі. Малюнак XIX ст.

паловы сям’і. Навукоўцы і сёння бачаць тут “сумесь” хрысціянскіх і язычніцкіх традыцый. З якой мэтай мог адбывацца дадзены абрад? Адзін з магчымых варыянтаў звязаны з пачаткам актыўных палывых работ. Валасы ў спёку маглі перашкаджаць сеібіту.

І калі ў наш час гэтая дзіўная традыцыя, хутчэй за ўсё, страчана, то выпечка пірагоў, фарбаванне ў розныя колеры курыных яек ці стварэнне на іх роспісаў шматлікімі ўзорамі — няхай і наклеек — да сённяшняга часу з’яўляюцца неад’емнымі атрыбутамі падрыхтоўкі да Вялікадня.

Адраджаецца на Беларусі і традыцыя валачобніцтва. У адпаведнасці са старадаўнім звычаем, на першы дзень Вялікадня моладзь гуртом абыходзіла двары вёскі і віншавала гаспадароў са святам песнямі, пажаданнямі шчасця сям’і, дабрабыту ў гаспадарцы. Па прыкметах, звязаных з іх прыходам, звязвалі жыццё гаспадаркі на год.

Згадкі пра народныя звычайныя святкавання Вялікадня пакінуў і вядомы беларускі этнограф Адам Багдановіч яшчэ напрыканцы XIX ст. Вось што адзначае даследчык: “Празднование Пасхи не ограничивается тремя днями, как это установлено церковью, а продолжается гораздо дольше: среда пасхальной недели празднуется “от граду”, и она так и называется “градовая среда”, четверг — от грома, пятница — от засухи, суббота — от падежа скота... Нужно ещё отметить, что название “великодни” относится не только к одной Пасхе, а ко всем празднествам, начинающая с Пасхи и до Миколаы включительно”.

21 красавіка споўнілася 140 гадоў з дня нараджэння Ісака Якаўлевіча Іткінда — цудоўнага скульптара, нашага выдатнага земляка, які казаў так: “Мастацтва падобнае на Ціхі акіяны з яго незлічонымі астравамі. Мой востраў — скульптура. Я сяджу на гэтым востраве і зусім не пачуваюся Рабінзонам Круза...” А Сяргей Канёнкаў удакладняе: “Большасць твораў Іткінда мае характар выразных алегорый. Ён працаваў у дрэве, выяўляючы яго найбагацейшыя магчымасці. Ён выкарыстоўваў яго пшчотнасць, манументальнасць, фактуру. Ягонія творы аб’ядноўваюць глыбокія думкі, жывыя чалавечыя эмоцыі і віртуознае майстэрства”. Ды і сам мастак лічыў, што менавіта “ў дрэве — сонечнае святло, паветра. Музыкальная душа жыве ў ім...”

глядзець на свет зусім іншымі вачыма. А ці не паспрабаваць самому? І — зрабіў свой першы крок на шляху да невядомага мастацтва лепкі. Даводзілася ўсё выпрабавваць самому, пачынаючы з нуля: мяць гліну, узводзіць каркас, прыдумваць кампазіцыі, шукаць людзей для пазіравання... Гэта значыць, ісці насуперак сваёй веры, якая забараняла рабіць выявы таго, каго ўжо стварыў Бог.

“Вы чулі? Іткінд звар’яцеў! — крычалі ў Сморгоні. — Ён лепіць з гліны ў сябе дома нейкіх балванаў! Вы толькі ўявіце сабе! Ён — рабін, ён мог знайсці багатую нявесту і жыць сабе заможна. А што ён робіць? Цягае мяхі з глінай... Ці бачылі вы калі-небудзь такое? Вар’ят, далібог, вар’ят...” Іткінд маўчаў. Ляпіў, не ведаючы правілаў і догмаў, як трэба правільна ляпіць. Тварыў так, як падказвала інтуіцыя. І аднойчы ягонія творы убачыў віленскі пісьменнік Перац Гіршбейн. Убачыў і напісаў у віленскую газету артыкул, у якім заклікаў шануюную публіку звярнуць увагу на таленавітага сама-

піць, а Валнухін пазіраў у мой бок. Гэта мяне падштурхоўвала. І вось надышоў дзень, калі скульптура была скончана. Я чакаў з’яўлення прафесара. Валнухін увайшоў у майстэрню, кінучы позірк на маю работу. Абышоў яе з усіх бакоў. “Ваш твор, Іткінд, мне падабаецца. Лічыце, што іспыт вамі здарэны. Можца наведваць мой клас”. Я быў ашаломлены. Уся мая істота радавалася. Я зноў знайшоў сябе...”

Так усё і пачалося. Галоўнае, што хвалявала “трагічнага аптыміста” Іткінда ў скульптуры — боль, пакуты, раз’юшанасць, радасць, сум чалавека. І ён, абпіраючыся на ўспаміны свайго жыцця, на пачуцці і эмоцыі, не чакаючы славы і ўхвалення, ляпіў гэтыя адвечныя людскія катэгорыі. А што было таго? У 1914 г. сям’я Іткінда пакінула спаленую кайзераўцамі Сморгонь і з’ехала ў Мінск. А хутка, пасля смерці ад халеры таты і дачкі, Ісак знаёміцца з баранскай Эмай Разенек. У 1916 г. Іткінд адвостіць жонку і сыноў у Падольск, потым — у Маскву, на Старую Башылаўку. А сам... жыве ў Эмай Разенек у Дзягцярыным за-

(Бежанцы)”, “Пагром”. І — галадае. Яго як таленавітага мастака запрашаюць у ЗША на пастаяннае месца хыхарства (сярод такіх спагадлівых амерыканцаў аказаўся і брат Прэзідэнта ЗША Тэадора Рузвельта), але творца і слухаць пра гэта не жадае. Радзіма ёсць Радзіма... І тады з’яўляецца артыкул Луначарскага “Чаму галадае скульптар Іткінд?”. У выніку Наркампрос аказвае матэрыяльную падтрымку, і па рэкамендацыі С.Кірава, Рускай музей і Музей Рэвалюцыі ў Ленінградзе купляюць некалькі работ мастака. У гэтым жа, 1930-м, годзе Іткінд трэці раз ажаніўся. Гэтым разам — з карэктарам газеты Марыяй Хэйфец. Атрымлівае добрую майстэрню. Ладзіць персанальную выстаўку ў ДOME работнікаў мастацтваў, лепіць для Музея рэлігіі і атэізму чатыры галавы інквізітараў і іудзеяў, шмат працуе над вобразам Пушкіна, друкуе дзве навелы пра дарэвалюцыйнае жыццё яўрэяў з каментарыямі Аляксея Талстога ў часопісе “Звезда” (1934 г., № 5). Словам, жыць стала лепш і веселей; усе нягоды і цяжкасці, здавалася, засталіся ў мінулым...

горадам, то ў сутарэнні партшколы... Аднак тут жа пасябраваў з будучым аўтарам знакамітай “антыкамуністычнай” дылогіі “Захавальнік старажытнасцей” і “Факультэт непатрэбных рэчаў”, пісьменнікам Юрыем Дамброўскім, які “адбарабаніў” 18 гадоў у сталінскіх лагерах і ссылаках. У 1945-м Іткінд бярэ шлюб з 40-гадовай Соф’яй Іосіфаўнай, якая і стала яго апошнім у жыцці каханнем і музай. Але яшчэ доўга скульптару, нягледзячы на вядомасць, даводзілася перабівацца з хлеба на кумыс: сам штосьці для сябе прасіць не ўмеў і ў кабінетах гарадскога начальства не быў заўважаны. А каб зарабіць на цукар і чай, яму даводзілася пісаць навелы і нават кінасцэнарый пра рэвалюцыю 1905 года. Першым яму дапамог паэт Мікалай Ціханаў, які даслаў адпаведны ліст у Саюз мастакоў Казахстана. І тут жа скульптар аднавілі ў творчым саюзе. Потым, 25 студзеня 1957 г., — ліст Сяргея Канёнкава ў казахскую Акадэмію навук аб стварэнні ўмоў для жыцця і працы “таленавітаму, аддадзенаму сваёй справе чалавеку”. Іткінду даюць аднапакаёвую кватэру, а мастацкая галерэя імя Т.Шаўчэнкі купляе ў яго

“Ван Гог у скульптуры” са Сморгоні

“Мастацтва падобнае на Ціхі акіяны...”

Мне прыемна зараз пісаць пра Ісака Іткінда, бо я, незадоўга да яго смерці, сустрэкаўся ў Алма-Аце з гэтым у найвышэйшай ступені арыгінальным чалавекам і таленавітым, своеасаблівым, ні да кога не падобным творцам. Гэта здарылася 44 гады таму ў ягонай майстэрні ў сталіцы Казахстана, дзе я быў у камандзіроўцы ад Міністэрства культуры БССР. А прывяла мяне ў гэтую майстэрню мастацтвазнаўца Любоў Плахотная. Яна шмат гадоў збірала матэрыялы пра жыццё і творчасць Іткінда і меркавала напісаць пра яго кнігу, але з прычыны захворвання вачэй усё адсоўвала гэтую справу... Накопкі памятаю, кніга так дасюль і не з’явілася. І ці жывая сёння Любоў Георгіеўна?

Дзіўна, але факт: пра Ісака Іткінда напісана мала, хаця ён пражыў доўга. Калісьці, працуючы ў маскоўскіх і ленінградскіх бібліятэках, я знайшоў пра яго ўсяго некалькі артыкулаў 20 — 30-х гадоў і некралог ад 15 лютага 1969-га ў газеце “Огни Ала-Тау”. Ды яшчэ маскоўскі крытык Рыгор Ансімаў напісаў пра яго бліскучы нарыс “Празмерна азораны”. Вось, бадай, і ўсё. Магчыма, штосьці і не заўважыў. Але справа не ў гэтым.

Мяне зацікавіў лёс мастака перад усім таму, што ён наш зямляк — са Сморгоні, дзе пражыў першыя сорак (!) гадоў свайго жыцця. І, па-другое, ягонае імя дасюль у нас, у Беларусі, зусім не вядомае. А між тым, яго высока цанілі Горкі і Луначарскі, Маякоўскі і Ясенін, Пікаса і Шагал, Мікенас і Канёнкаў, Рушчыц і акадэмік Паўлаў, Сікейрас і Галубкіна. Вось якія імёны! У музеях былога СССР і ў трыццаці прыватных калекцыях знаходзіцца яго творы. А яшчэ — у Канадзе, ЗША, Францыі, Індыі. У Беларусі, на жаль, ніводнага...

Геаграфія жыцця Іткінда даволі сціпая. Чатыры дзесяцігоддзі — у роднай Сморгоні, дзе Ісак служыў рабінам. Натуральна, вёў жыццё аскета: спаў на голых дошках, чытаў Талмуд, харчаваўся тым, што прыносілі прыхаджане... І ўсё здзіўляўся Усавышняму: чаму той дазваляе, каб на зямлі было столькі зла, гора і несправядлівасці? Адказу ён не знайшоў... І аднойчы, кінучы рабінскую службу, пайшоў у Сморгонскую друкарню пераплётчыкам. А што ж мастацтва? Ды ён і не ведаў, што гэта такое. А вось здолеў жа вынайсці прэс для ціснення!

Праз нейкі час Ісаку трапіўся на вочы альбом пра творчасць Марка Антакольскага — скульптара-рэаліста, земляка, родам з Вільні. І тут яго асяяла! Вялікі Антакольскі, аўтар работы “Іван Жаклівы”, які нарадзіўся ўсяго на чвэрць стагоддзя раней за яго, здолеў такое стварыць! Напэўна, менавіта тады Іткінд-пераплётчык адкрыў для сябе мастацтва скульптуры, магчымасць

Ісак Іткінд.

родка “пана Іткінда”, у каго “ёсць свая глыбокая глеба”.

Газета трапіла ў Сморгонь. Рабочыя друкарні адразу сабралі грошы ды выправілі таварыша ў Вільню, у школу рысавальшчыкаў. І вось менавіта тут звярнуў на яго ўвагу Фердынанд Рушчыц. І не проста звярнуў, а — зладзіў ягоную персанальную выстаўку! На вернісаж запрасіў з Масквы сваіх сяброў-мастакоў і мецэнатаў. Творы Іткінда “Ойча наш”, “Ля святога каўчэга”, “Пакутнік інквізіцыі”, “Горкая ўсмешка” зрабілі на ўсіх уражанне праз незвычайную і здзіўную філасофскую глыбіню і, адначасова, адсутнасць элементарных прафесійных навываў.

З дапамогай Рушчыца Іткінду выдалі пэўную суму грошай і выправілі ў Маскву — на вучобу да самога Сяргея Валнухіна, аўтара знакамітага помніка друкарю Івану Фёдараву. А на іспытах трэба было ляпіць аголеную мадэль. Іткінд ніколі не бачыў натуршчыцу — спалохаўся і проста збег з майстэрні мэтра. А потым узяў сябе ў рукі і запрасіў гэтую натуршчыцу паехаць з ім за горад. Купіў віна, папрасіў яе распрануцца і пастаяць перад ім. Яна стаяла на зялёнай траве — аголеная, прыгожая, у промнях сонца... “Вы ведаеце, гэта было не так ужо і кепска, — узгадваў Іткінд. — Я прызвычаіваўся. Раніцай я быў у майстэрні. Пачаў ля-

вулку. Праз два гады разводзіцца з жонкай і афармляе шлюб з Эмай. У іх нараджаецца сын.

Да 1920 года мастак жыў у Маскве, дзе яму матэрыяльна і маральна дапамагалі М.Горкі і А.Луначарскі. Урэшце, воўкам ён ніколі не жыў. Так, разам з У.Маякоўскім, Д.Бурлюком і В.Каменскім удзельнічаў у скандальна-легендарнай вачарыне-дыспуце футурыстаў у Політэхнічным музеі; наведваў у Настасінскім завулку кафэ паэтаў “Стояла Пегаса”; з Сяргеем Канёнкавым і Сяргеем Ясеніным неаднойчы расліваў спірт у маскоўскай майстэрні Сяргея Цімафеевіча; разам з Шагалам працаваў на пачатку 1920-х у падмаскоўным пасёлку Малахаўцы ў калоніі для беспрытульных дзяцей. Дарэчы, менавіта Шагал назваў Іткінда Ван Гогам у скульптуры.

У 1923 г. з-за сухотаў Іткінд едзе на лячэнне ў Сімферопаль. Настаўнічае там у мастацкім тэхнікуме, сябрае з літаратарам К.Трэнёвым і жывалісцам М.Самокішам, лепіць кампазіцыі “Галава мёртвага чырвонаармейца”, “Куды?

Але надышоў 1937 год, і ўсе надзеі на дзень заўтрашні аказаліся марнымі. Іткінда арыштоўваюць як “ворага народа”. Ёсць версія, што яго абвінавацілі... у “японскім шпіянажы”. Але апошняя жонка мастака Соф’я Іосіфаўна (яна памерла ў 1975 г.) расказала мне іншую версію пра прычыну арышта Ісака Якаўлевіча. Справа ў тым, што Іткінд вылепіў скульптуру “Расія разрывае ланцугі”, якую купілі “левы” французскі палітычны дзеяч Леон Блюм. Але ў Францыі гэты твор прадставілі пад назвай “Расія ў ланцугах”, і скульптару на допытах у НКВС інкрымінавалі, што “правакацыйную” назву твору ён даў сам. Вось так, французская прэса, на думку маёй суразмоўцы, не жадаючы таго, справакавала чэкістаў на расправу з мастаком. Так гэта ці не — не ведаю, але ў час допытаў яму зламалі рабрыны, пакалечылі барабанныя перапонкі... І асудзілі на дзесяць гадоў...

Праз дзевяць месяцаў прыбыцця ў камеры Іткінда саслалі ў маленькі пасёлак Зерэнда Какчэтайскай вобласці Казахстана, потым перавялі ў Акмо-лінск. Пасля таго, як у 1944-м Марыя, з якой Іткінд пражыў 20 гадоў, памерла ад брушнага тыфу, ён перабраўся ў Алма-Ату. Ісак Якаўлевіч мне казаў, што ў гэтым яму дапамог тагачасны наркам земляробства Казахскай ССР Ажымбек Бектасаў, які называў Іткінда казахскім Мікеланджэла.

У Алма-Аце скульптар працягваў ляпіць. З-пад ягонага разца з’явіліся бусты Зоі Касмадзямянскай, Амангельды Іманова, Абая Кунанбаева, кампазіцыя “Кулак фашызму”. А яшчэ — “Паганіні”, “Шэкспір”, “Спалох”, “Страх”, “Мудрэц”, “Сікейрас”. Але і тут спачатку таксама было несалодка: жыве ў каморцы тэатра, то ў пуні за

скульптуру “Філасоф”. Мастак пачынае прымаць актыўны ўдзел практычна ва ўсіх выстаўках (у 1964 г. некалькі ягоных твораў бачылі і мінчане ў нашым музеі на выстаўцы мастакоў Казахстана). У 1966-м Кацярына Белашова, тагачасны кіраўнік Саюза мастакоў СССР, звяртаецца да ўлад Казахстана з просьбай аказаць дапамогу скульптару. Іткінд хутка атрымавае званне заслужанага дзеяча мастацтваў рэспублікі. Яго перасяляюць з сям’ёй у прасторную кватэру з майстэрняй і здымаюць пра яго фільм “3 вечнасцы спрачаюцца”, а Дзяржаўная мастацкая галерэя імя Т.Шаўчэнкі ладзіць персанальную выстаўку творцы. На вернісажы 95-гадовы мастак з уласцівым яму гумарам казаў: “Я вельмі баюся памерці. Калі памру — дык страчу розум...” А праз два гады з хвосцікам, 15 лютага 1969-га, Ісак Якаўлевіч пайшоў з жыцця...

Апошняя работа з дрэва — “Задумны” — была выканана ў 1965 годзе. Я бачыў яе ў майстэрні. Спытаўся тады ў Іткінда, пра што думае гэты стары, які так уважліва, пільна ўглядаецца ў прасторы жыцця? Мастак хітравата ўсміхнуўся, развёў рукамі, памаўчаў. Потым пажартаваў: “Ведаеце, малады чалавек, я ўвесь час думаю, куды траплю: у рай або ў апраметную. Паколькі я талмудыст і адмовіўся ад Бога, дык павінен трапіць у апраметную, а там чэрці адразу ж пачнуць падсмажваць мяне на маленькім агні... Вось у Алма-Аце шмат карагачоў, а ў раі, думаю, іх яшчэ болей. Там шмат аголенай натуры. Добра было б трапіць туды і рабіць там райскія скульптуры з райскага дрэва... Мож, пра гэта разважае мой герой?”

Дарэчы, тэма “Іткінд на тым свеце” знайшла сваё ўвасабленне ў дзвюх работах: “Іткінд у раі” і “Іткінд у апраметнай”.

...У маёй памяці так і застаўся зяючы твар старога з высокім пукатым ілбом, абкружаным па баках прамымі сівымі валасамі, усходні разрэз вачэй з гарзлівымі агеньчыкамі і барада-лапата — аблічча мудраца-прарока са скарбам цудадейных, нечаканых ісцін, якія ён усё жыццё “пераплаўляў” у дрэвы, гіпс, воск...

МУЗЕІ *

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**

г. Мінск,
вул. Леніна, 20.
Тэл.: 227 45 62.
■ Мастацтва
Беларусі XII — XIX стст.
■ Мастацтва Беларусі
канца XIX — пач. XXI стст.
■ Мастацтва Расіі
XVIII — пачатку XX стст.
■ Мастацтва краін
Усходу XV — XX стст.
■ Мастацтва краін
Заходняй і Цэнтральнай
Еўропы XVI — XX стст.
■ Экспазіцыя жывапісу,
скульптуры, графікі
мастакоў 1940-х — 1980-х гг.
Выстаўкі:
■ "Белае золата
Херэнда" — фарфор
для каралёў.
■ Выстаўка "Беларускі
нацюрморт XX ст."
■ "Скрозь прызму
ўсмешкі. Камічнае
ў беларускай графіцы
1910 — 1990 гг."
■ Выстаўка "Адкрыццё
святой прыгажосці".
Філіялы Нацыянальнага
мастацкага музея РБ:

**МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ".
КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА
ПЕРШАЙ ПАЛОВЫ XIX ст."**

г. Мінск,
вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 227 87 96.
■ Пастаянная экспазіцыя.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір, Кар-
рэліцкі р-н,
Гродзенская
вобл.
Тэл.: (8-01596) 2 30 35.
■ Пастаянная экспазіцыя.
У паўночна-ўсходняй вежы:
■ "Мірскі замак
вачыма мастакоў".
■ "Яўрэйскае гета
ў Мірскім замку".
■ "Падзеі I і II
сусветных войнаў".

**МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА
НАРОДНАГА МАСТАЦТВА
ў в. Раўбічы**

Спарткомплекс
"Раўбічы",
Мінскі р-н.
Тэл.: 507 44 68.
■ Выстаўка "Таямніцы дрэва.
Разьба па дрэве, чаканка".
■ Майстар-клас па роспісе
вёлікодных пісанак.

**МУЗЕЙ
В.К. БЯЛЫНІЦКАГА-БІРУЛІ
ў г. МАГІЛЁВЕ**

г. Магілёў,
вул. Ленінская, 37.
Тэл.: (8-0222) 22 48 87.
■ Пастаянная экспазіцыя.
"Культура I-й пал. XIX ст."
■ Выстаўка Сяргея
Цімохава "Чары ночы".

МУЗЕІ *

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**

г. Мінск, вул.
К.Маркса, 12.
Тэл.: 227 43 22.
Экспазіцыі:
■ "Мастацтва
ў гарадской культуры
XIX — пачатку XX стст."
■ "Старажытная Беларусь".
■ "Беларусь XVI — XVIII
стст. у партрэтах
і геральдыцы".
■ "З крыніц
адвечнай прыгажосці".
■ "Водбліскі
ваеннай славы"
(еўрапейская зброя
і вайсковае
абмундзіраванне
XIX — 1-й пал. XX стст.).
Выстаўкі:
■ "Беларусь.
25 год пасля

экскурсія паводле
казак Якуба Коласа.
Выстаўкі:
■ "Радасць і смутак
мая" (да 80-годдзя
мастакоў Георгія і
Наталлі Паплаўскіх).

**ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ
МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ**

г. Мінск, вул. Янкі
Купалы, 4.
Тэл.: 227 78 66.
■ Пастаянная
экспазіцыя
"Жыццё і творчасць
Янкі Купалы".
■ "Шляхі, шляхі зямлі
радзімай...".
■ Цыкл музейна-педагагічных
занятак з элементамі
тэатралізацыі
"Дзядзька Янка, добры
дзень!" для дзяцей
малодшага школьнага ўзросту
і сямейнага наведвальніка.
■ Музейная гульня

**БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ
МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ
АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ**

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 25а.
Тэл.: 226 03 98.
Экспазіцыі:
■ Пастаянная
экспазіцыя.
Выстаўкі:
■ "Пераможцы".
■ "Вітражы
партызанскай
мудрасці і
кемлівасці".
Абедзве —
да 12.05.2011.
■ "Даспехі
Заходняй
Еўропы XVI —
XVIII стст."
■ "Цацкі
з чамадана".
Да 01.05.2011 г.

мора" (грот палаца).

■ Экспазіцыя, прысвечаная
дзяржаўнаму дзеячю СССР
А.Грамыку.
■ "Чырвоная гасцеўня".
■ "Зала ўрачыстых
прыёмаў".
■ Экспазіцыя
адкрытага захавання
археалагічнай
калекцыі музея (цокальны
паверх паўднёвай галерэі).
Вежа палаца
Румянцавых
і Паскевічаў
Экспазіцыя
"Уладальнікі Гомельскага
маёнтка Румянцавы
і Паскевічы".
Выстаўкі:
■ Выстаўка
кнігі "Мастацтва
для вечнасці".
■ Выстаўка твораў Барыса
Звінаградскага
"Трэцяе
вымярэнне".

■ Пастаянная
выстаўка тэхнікі на
адкрытай пляцоўцы.
■ На тэрыторыі музея
працуе пнеўматычны
цір.
■ "Музей
крыміналістыкі".
Выставачная зала:
■ Падрыхтоўка новай
выстаўкі.

ГАЛЕРЭІ *

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА

г. Мінск,
вул. Казлова, 3.
Тэл./факс:
290 60 10.
■ Выстаўка
"Беларускі
нацюрморт".
■ Выстаўка
Міхаіла Сенькіна.
■ Выстаўка
Аляксандра
Козела.

**МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ
"УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРЫ"**

г. Мінск, Кастрычніцкая
плошча, 1
(Палац Рэспублікі).
Тэл.: 227 26 12.
■ Фотавыстаўка
Аляксандра
Барадуліна.

**ГАЛЕРЭЯ
ТЫЗЕНГАЎЗА**

г. Гродна,
пл. Тызенгаўза, 4.
Тэл./факс:
(8-0152)
72 27 57.
■ Выстаўка
работ
беларускіх
мастакоў.
■ Выстаўка
Наталлі
Бедзюх
"Адлюстраванне".

**КАРШІННАЯ
ГАЛЕРЭЯ
Г. ВАШЧАНКІ**

г. Гомель,
вул. Карповіча, 4.
Тэл.: (8-0232)
77 75 20.
Экспазіцыя:
■ "Гаўрыла
Вашчанка".
■ Выстаўка-продаж
твораў выяўленчага
мастацтва, сувеніраў
і тавараў для мастакоў.
Выстаўкі:
■ Выстаўка
аўтарскіх лялек Ганны
Балаш у суправаджэнні
фота Ірэны Гудзіеўскай
"Вясновае
падарожжа".
■ Выстаўка
фотаработ Сяргея
Плытквіча
"Дзікае жыццё ў цэнтры
Еўропы".
■ Славянскі
плёнэр
"Зямля
беларуская".

НАГАДВАЕМ! ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" НА МАЙ І НАСТУПНЫЯ МЕСЯЦЫ 2011 ГОДА!

**Падпісныя індэксы:
індывідуальная
падпіска — 63875,
ведамасная
падпіска — 638752.**

Паспяшайцеся на пошту!

Чарнобыль".

Да 10.05.2011.
■ "Ван Дэйк і яго
эпоха". Да 09.05.2011.
Дом-музей ІЗ'езда РСДРП
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а.
Тэл.: 290 68 47.
■ Пастаянная
экспазіцыя "Гісторыя
ІЗ'езда РСДРП".
■ "Першы крок да
зорак".

**ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-
МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ
ЯКУБА КОЛАСА**

г. Мінск,
вул. Акадэмічная, 5.
Тэл.: 294 91 96.
■ Пастаянная
літаратурна-
мемарыяльная
экспазіцыя
"Якуб Колас.
Жыццё і творчасць".
■ Тэатралізаваная

**"У пошуках Папараць-
кветкі".**

**ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ
ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАЙ
ЛІТАРАТУРЫ**

г. Мінск, вул.
М.Багдановіча, 15.
Тэл.: 334 56 21.
Выстаўкі:
■ "Святло стагоддзяў".
■ "Свет шчодры. Свет
мяне паўторыць..." (да
80-годдзя з дня нараджэння
У.Караткевіча).
■ "Васіль Быкаў.
Шлях, вызначаны
лёсам".
■ "Спадарожнікі
дзяцінства".
■ Выстаўка плакатаў
У.Крукоўскага
"Старонкі гісторыі".
■ "Лялечны
карагод".

**ГОМЕЛЬСКІ ПАЛАЦАВА-
ПАРКАВЫ АНСАМБЛЬ**

г. Гомель,
пл. Леніна, 4.
Тэл.: (8-0232) 74 19 11.
Цэнтральная частка палаца
Выстаўкі:
■ Выстаўка васкавых
фігур
"Тайная вясера".
■ "Масонская калекцыя
са збораў
В.Федаровіча".
■ "Прастора,
напоўненая сэнсам".
■ Выстаўка Франсуазы
Лімузі "Вада і скала".
■ "АУТОПРОЕКТ ЗОЖА".
■ Выстаўка карлікавых
дрэў Д.Віхарова.
Экспазіцыі:
■ "Культавыя прадметы"
("Дамавая царква",
паўночны рызаліт палаца).
■ "Загадкавыя фантазіі

Паўночнае крыло палаца
Выстаўкі:
■ Пакой крывых
люстэркаў.
■ "Свет звяроў
Гомельшчыны".
■ Куток жывых
экзатычных
рэптылій.
Зімовы сад
Свет субтрапічных
раслін і жывёл.
Працуюць рэстаўрацыйныя
майстэрні і аддзел па
турызме
(вул. Кірава, 8).

**ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ
МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ**

г. Гомель,
вул. Пушкіна, 5.
Тэл.: (8-0232)
77 60 60.
■ Пастаянная ваенна-
гістарычная
экспазіцыя.

ТЭАТРЫ *

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
АКАДЭМІЧНЫ
ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ
І БАЛЕТА
РЭСПУБЛІКІ
БЕЛАРУСЬ**

г. Мінск, пл. Парыжскай
камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.
■ 26 — "Тоска"
Дж.Пучыні.
■ 27 — "Жызель"

**РЭСПУБЛІКАНСКІ
ТЭАТР
БЕЛАРУСКАЙ
ДРАМАТУРГІІ**

г. Мінск, вул. Крапоткіна,
44.
Тэл.: 334 60 08.

■ 23 — "Маленькі Мук"
В.Гаўфа.
■ 23 — "Інфляцыя
пачуццяў" М.Рудкоўскага.
■ 24 — "Офіс" І.Лаўзанда.
■ 25 — "Самотны Запад"
М.МақДонаха.
■ 26 — "Чарнобыльская
малітва" С.Алексіевіч.
■ 27 — "Сонечка" А.Паповай.
■ 28 — "Жанчыны
Бергмана" М.Рудкоўскага.

■ 29 — "Адамавы жарты"
С.Навуменка.
■ 29 — "Адрэль" Я.Таганова.
**БЕЛАРУСКІ
ДЗЯРЖАЎНЫ
АКАДЭМІЧНЫ
МУЗЫЧНЫ
ТЭАТР**
г. Мінск, вул.
Мяснікова, 44.
Тэл.: 200 81 26.

■ 26 — "Блакiтная камяля"
К.Брытбурга.
■ 27 — "Вясёлая ўдава"
Ф.Легара.
■ 29 — "Сільва"
І.Кальмана.
■ 30 — "Чырвоны
Капурын.
Пакаленне NEXТ"
А.Рыбнікава.
■ 30 — "Аршын мал алан"
У.Іаджыбекава.

**БЕЛАРУСКІ
ТЭАТР
"ЛЯЛКА"**

г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2.
Тэл.: (8-0212) 36 32 50.
■ 23 — "Аладзін"
Н.Гернет.
■ 27 — "Жураўлінае
пяро" Дз.Кінасіты.
■ 28, 29, 30 —
"Адважныя браты"
В.Матвеева.